

Ñ'oom naya cantyja 'naaⁿ' Jesucristo na seiljeii Mateo

*Nn'aⁿ tsjaanⁿ na tuiiñe Jesucristo
(Lc. 3:23-38)*

¹ Luua ñ'oom na matseijndaa'ñena' tsjaanⁿ nn'aⁿ na tuiiñe Jesucristo, na wjaac'oomna' David ñequio Abraham na jndywicantyjoo' joona na tue'cañoomna' jom.

² Abraham, jom tsotye Isaac, Isaac tsotye Jacob, Jacob tsotye Judá ñequio ntyjee tsaⁿ'ñeeⁿ.

³ Judá ñequio yuscu na jndyu Tamar, ndana Fares ñequio Zara. Fares tsotye Esrom, Esrom tsotye Aram. ⁴ Aram tsotye Aminadab, Aminadab tsotye Naasón, Naasón tsotye Salmón. ⁵ Salmón ñequio yuscu Rahab, ndana Booz, Booz ñequio scoom'm Rut, ndana Obed, Obed tsotye Isaí. ⁶ Isaí tsotye David tsaⁿ na tyoluiiñe rey, David to'ñoom scuu' ts'oo Urías, t'oom ndana Salomón.

⁷ Salomón tsotye Roboam, Roboam tsotye Abías, Abías tsotye Asa. ⁸ Asa tsotye Josafat, Josafat tsotye Joram, Joram tsotye Uzías. ⁹ Uzías tsotye Jotam, Jotam tsotye Acaz, Acaz tsotye Ezequías. ¹⁰ Ezequías tsotye Manasés, Manasés tsotye Amón, Amón tsotye Josías. ¹¹ Josías tsotye Jeconías ñequio ntyjee tsaⁿ'ñeeⁿ. Joona tuiindyena tiempo quia ty'e nn'aⁿ Israel na prəso ndyuaa Babilonia nc'e na ticanaⁿndye nn'aⁿ Israel ndia'ñ'eⁿ nn'aⁿ ndyuaa'ñeeⁿ. Ty'echo naⁿ'ñeeⁿ joona na tyondye'ntjomtyeⁿna.

¹² Jndā teinom na ty'echo nn'aⁿ Babilonia nn'aⁿ Israel ndyuaana, tuiiñe jnda Jeconías ndyuaa'ñeeⁿ. Jndyu tsaⁿ'ñeeⁿ Salatiel, Salatiel jom tsotye Zorobabel. ¹³ Zorobabel tsotye Abiud, Abiud tsotye Eliaquim, Eliaquim tsotye Azor. ¹⁴ Azor tsotye Sadoc, Sadoc tsotye Aquim, Aquim tsotye Eliud. ¹⁵ Eliud tsotye Eleazar, Eleazar tsotye Matán, Matán tsotye Jacob. ¹⁶ Jacob tsotye José, José saa' María. Ndo' María'ñeeⁿ na seincueⁿ Jesús na cwiluiiñe Cristo.

¹⁷ Jndaq' canchoo'ñequiee ndii' tsjaanⁿ na jndyowicantyjoo', jnaⁿna' Abraham, tue'cañoomna' hasta David. Ndo' cwiicheⁿ canchoo'ñequiee ndii' tsjaanⁿ na jndyowicantyjoo', jnaⁿna' David, tue'cañoomna' tiempo quia na ty'e nn'aⁿ Israel na praso ndyuaa Babilonia. Ndo' cwiicheⁿ canchoo'ñequiee ndii' tsjaanⁿ na jndyowicantyjoo', jnaⁿna' quia ty'echo nn'aⁿ Babilonia nn'aⁿ Israel, tue'cañoomna' hasta xjen na tuiiñe nquii na cwiluiiñe Cristo.

*Lua a waa na tuiiñe Jesús
(Lc. 2:1-7)*

¹⁸ Lua a waa na tuiiñe Jesucristo. Quia waacheⁿ ñomcaa' tsoñeeⁿ María ñequio José, ndo' cwii tjoocheⁿ na nntjomndyena, teitquioo' na majndeiiñe María cantyja najndeii Espíritu Santo. ¹⁹ Ndo' José, tsaⁿ na nluiiñe saa' María, jom ts'aⁿ na ñequii'cheⁿ tyocantyjaa' ts'om na nts'aa yuu na maty'lomyana'. Tical'ue ts'oom na nlui'jnaaⁿ'ñe tsaⁿ'ñeeⁿ, jo' chii seitioom na cwe' ñemaaⁿ nntyuii' ñomca. ²⁰ Yocheⁿ na luala' matseitioom, tsoom'm ndaa na teitquioo'ñe cwii ángel cwentaa' Ty'oots'om nnoom. Tso tsaⁿ'ñeeⁿ:

—'U José na cwiluiindyu' tsjaan David na jndyowicantyjoo' tinty'ue' na nnco'ñom' María na nluiñé scu'. Ee cantyja najndeii Espíritu Santo jo' na jndeiiñé. ²¹ Nntseincueⁿ cwii yu'ndaa na tsaⁿs'a. Ndo' 'u nntseicajndyu' juu Jesús. Ee na tseixmaaⁿ na nncwji'l'maaññé nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja 'naaⁿaⁿ. Nntseicanoom'm jnaⁿ na la'xmaⁿ naⁿñeeⁿ.

²² Cha'tso nmeiñⁿ tuii cha catseicandaqaⁿñenaⁿ ñ'oom na seineiⁿ Ty'oots'om ñequio ñ'oom 'ndyoo profeta. ²³ Tso tsaⁿñeeⁿ:

Queⁿyo' cwenta, nndeiiñé cwii yuscundyua.
Nntseincueⁿ cwii tyochjoo ndo' njndyu Emanuel.
Ñ'oom Emanuel matsona': Ty'oots'om m'aaⁿ ñ'eⁿndyoo jaa.

²⁴ Jndq na lcwii ts'om José na tsoom'm ndaa, quia jo' seicanqaⁿ ñ'oom na sa'ntjom ángel cwentaaⁿ Ty'oots'om, to'ñoom María na scoom'm. ²⁵ Saqaticatjomndyena na mandiñoom' hasta quia jndq seincuii scoom'm yu'ndaaⁿñeeⁿ. Quia jo' José seicajñoom yu'ndaaⁿñeeⁿ Jesús.

2

Nn'aⁿ na jndo' n'om ty'ena Belén

¹ Ncuee na tyom'aaⁿ Herodes rey, tuiiñé Jesús tsjoom Belén ts'ondaa Judea. Luaa tuii, tquie'cañom nn'aⁿ na jndo' n'om Jerusalén, na jnaⁿ jo ndo' na macalui' ñe'quioom'!

² Tyota'x'eendyena:

—¿Yuu m'aaⁿ nqueⁿ na tuiiñé rey cwentaa nn'aⁿ judíos? Ee já jndq nty'iaayâ na teitquoo'ñe caxjuu cwentaaⁿaⁿ na ndicwaⁿ m'aaⁿyâ ndyuaayâ jo ndo'

yuu na macalui' ñe'quioom'. Jo' na tquiooyâ na nlat'maaⁿ'ndyô jom.

³ Quia na jndii Herodes ñ'oomwaa', jeeⁿ seiñ'eeⁿ'ñena' jom ndo' mati cha'tso nn'aⁿ Jerusalén. ⁴ Jo' chii seitjoom cha'tso ntyee na cwiluiitquiendye, ñequio nn'aⁿ na m'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés. Ndo' tax'eeñê ndaq naⁿ'ñeeⁿ yuu tsona' na nluiiñe juu na cwiluiiñe Cristo. ⁵ Naⁿ'ñeeⁿ jluena nnoom:

—Ndi', matso ljeii na tsjoom Belén ts'ondaan Judea, jo' jo' nluiiñê. Ee luala waa na seiljeii profeta:

⁶ O nn'aⁿ tsjoom Belén, ts'ondaan Judá, meiⁿchjoo ticju'cjena' tsjom'yo' quii'ntaaⁿ njoom nt'maⁿ cha'waa ts'ondaan Judá.

Ee quii'ntaaⁿ'yo' nlui' cwii ts'aⁿ na nluiitquieñe na nnteix'ee nn'aanya Israel.

⁷ Quia jo' cwe' nty'iu tqueeⁿ'ñe Herodes nn'aⁿ na jndo' n'om na jnaⁿ jo ndo' na macalui' ñe'quioom'. Tcuu tcuu tax'eeñê ndaqana 'ñeeⁿ xjeⁿ'ñeeⁿ na tei'tquioo'ñe caxjuu. ⁸ Jndq jo' jñoom joona na c'ona tsjoom Belén. Tsoom ndaqana:

—Catsa'yo', ndo' cata'x'ee'jndaa'ndyo' yuu m'aⁿ tyochjoo'ñeeⁿ. Ndo' quia na jndq jliu'yo' jom, quiola'candii'yo' ja, cha mati ja nncjo, nntseit'maaⁿ'ndyo jom.

⁹ Naⁿ'ñeeⁿ, quia na jndq jndyeena ñ'om'ndyoo rey Herodes'ñeeⁿ mana ty'ena. Ndo' juu caxjuu na tei'tquioo'ñe ndaqana na ndicwaⁿ m'aⁿ na ndyuana jo ndo' na macalui' ñe'quioom', tjajndyeena' jo ndaqana hasta tue'cañoomna' ndyeyu yuu na m'aⁿ tyochjoo'ñeeⁿ. ¹⁰ Jeeⁿ tjawee'

n'omna quia nty'iaannda'na caxjuu'ñeeⁿ. T'maⁿ tquiaana' na neiiⁿna. ¹¹ Quia ty'equie'na naquii' w'aa, nty'iaana juu tyochjoo ñequio tsoñeeⁿ María. Ty'ecata'na cantyena na tyola't'maaⁿndyena jom. Tjeii'na 'naⁿ na jnda na cwilei'chona. L'ana naya jom s'om cajaⁿ ñ'eⁿ suu ndo' ñ'eⁿ nasei cachi na tuiina' ñ'eⁿ ntsuee' ts'oom mirra. ¹² Jnda chii cwiicheⁿ nato ty'elcwee'na ndyuua tsjoomna ee s'aa Ty'oots'om na tsoona ndaa, jo' na seijndo'na' n'omna na tic'oolcwee'na na m'aaⁿ Herodes'ñeeⁿ.

Cwilei'nomna, cwi'oonaa ndyuua Egipto

¹³ Jnda na jlui' naⁿñeeⁿ, teitquioo'ñe cwii ángel cwentaa' Ta Ty'oots'om nnom José xjeⁿ na tsoom'm ndaa. Tso ángel'ñeeⁿ nnoom:

—Quicantyja!, cja'ñ'oom' tyochjoo ñequio tsoñeeⁿ. Calei'nom'yo', catsa'yo' ndyuua Egipto, ndo' jo' jo' c'om'yo' hasta xjeⁿ na nntseicandiyya. Ee nl'ue Herodes tyochjoo na nntseicueⁿeⁿ juu.

¹⁴ Quia jo' teicantyjaaⁿ, ndo' cwe' natsjom tjañ'oom tyochjoo ñequio tsondyee. Ty'ena Egipto.

¹⁵ Jo' jo' t'omna hasta na tue' Herodes. Na tuii na luala' seicandaa'ñena' ñ'oom' Ty'oots'om na tyoñequiaa profeta. Matsona': “Tjeii'a Jndaaya na m'aaⁿ ndyuua Egipto.”

Herodes sa'ntjoom na cwje tyocanch'u

¹⁶ Juu Herodes, jnda na ljeiiⁿ na joo nn'aⁿ na jndo' n'om ticala'ñ'oom'ndyena jom, seiw'iiyayaan. Jñoom sondaro tsjoom Belén ndo' cha'waa ndiochen yuu na m'aⁿ nn'aⁿ. Sa'ntjoom na cala'cwjee naⁿñeeⁿ cha'tso tyonch'u na we ndyuu ndo' na cjeti m'aⁿ. Ee laa'ti' tjeiiⁿeⁿ cwenta cwanti xuee na teitquioo'ñe jndyee caxjuu'ñeeⁿ

cantyja 'naaⁿ! ñ'oom ndyuee nn'aⁿ na jndo['] n'om.
17 Ndo['] na luala['] s'aaⁿ, seicandaa[']ñena['] ñ'oom[']
 Ty'oots'om na seiljeii profeta Jeremías. Ee seineiiⁿ
 ñ'oom tjañoom['] chiuu seichjoo'na['] n'om yolcu
 judías tsjoom Belén na jla'cwjee sondaro ndana.

18 Tsoom:

Teic'uaa naquii['] tsjoom Ramá na cwityuee
 londyee yocanch'u.

Jndeii cwila'xuaana,

cwityueena cantyja 'naaⁿ ndana

meiⁿ taleiquiaana['] na nnjoomna, ee tja ndana.

19 Jnda['] na tue['] Herodes, quia jo'
 teitquoo'ñennda['] ángel cwentaa['] Ty'oots'om nnom
 José xjeⁿ na tsoom'm ndaa. Ndicwaⁿ m'aⁿna
 ndyuaa Egipto.

20 Tso nnoom:

—Quicantyja['], cja'ñ'oom['] tyochjoo ñequio
 tsoñeeⁿ. Tsalcwe'yo['] ndyuaa nn'aⁿ Israel. Ee
 jnda['] tja['] nn'aⁿ na ñel'uee'ndye na ñe'cala'cuee'
 jom.

21 Quia jo' teicantyjaaⁿ, tjañ'oom tyochjoo ñ'eⁿ
 tsondyee. Ty'elcwee'na ndyuaana ndyuaa Israel.

22 Joo ncuee'ñeeⁿ m'aaⁿ Arquelao ts'iaaⁿ ts'onda[']a
 Judea yuu na tyotsa[']ntjom tsotyeeⁿ Herodes. Sa[']a
 quia na jndii José na ljo['], t'oom na nquiaⁿaⁿ
 na nncjaⁿ Judea. Mati s'aannda['] Ty'oots'om na
 tsoom'm ndaa na tancjaⁿ jo['] jo[']. Jo['] chii['] tjaan['] cwi-
 icheⁿ ntyja, ts'onda[']a Galilea. **23** Tjaan['] cwii tsjoom
 na jndyu Nazaret. Jo['] jo['] ljoo'ñê. Na tuii na luala[']
 seicandaa[']ñena['] ñ'oom['] Ty'oots'om na tyoñe'quia
 profetas na nntseicajndyuna['] Jesús ts'aⁿ Nazaret.

3

*Juan mañequeiaaⁿ ñ'oom ndaa nn'aⁿ jo ndo' yuu
tja nn'aⁿ c'om*

(*Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28*)

¹ Tue'ntyjo xuee na teitquioo'ñne Juan, tqo^{n'l}qⁿ na tyotseits'oomñne nn'aⁿ. Tyoñequeiaaⁿ ñ'oom ndaqana ts'ondaan Judea jo ndo' yuu tja nn'aⁿ c'om.

² Tyotsoom:

—Calcwe' n'om'yo' ee juu na matsa'ntjom Ty'oqts'om mandyocwje'cañoomna' 'o.

³ Cantyja 'naaⁿ Juan'ñeeⁿ na tyotseineiⁿ profeta Isaías, tsoom:

M'aaⁿ cwii ts'aⁿ jo ndo' yuu tja nn'aⁿ c'oom na jndeei matseineiⁿ ndaqana. Matso tsaⁿñeeⁿ:

“Calajndaa'ndyo' naquii' n'om'yo' cha'cwijom cwii nato na juu jo' nndyocwje'cañoom nquii na cwiluiiñne na nntsantjom 'o.

Cata'ndyo'xcwe'yo' cha'cwijom na cwilayo'yo' nato na nñoom.”

⁴ Juan'ñeeⁿ tyocwen liaa na tuii ñequio soo' camello. Tyochu'tyeⁿ tsia^{n'aⁿ} ñequio cwii tjaⁿ. Ndo' nantquie na tyocwaa^{n'aⁿ} calcaa ntyue' ñequio tsiom' jndaa. ⁵ Ndo' jndye nn'aⁿ tsjoom Jerusalén ñequio nn'aⁿ na m'aⁿ cha'waa ts'ondaan Judea ndo' mati nn'aⁿ na m'aⁿ cantsu 'ndyoo jndaa Jordán, tyo'oona na m'aaⁿ. ⁶ Seits'oomñne joona ts'om jndaa Jordán jndaa na lcwe' n'omna jnaaⁿna.

⁷ Saä quia na nty'iaa^{n'aⁿ} na jndye nn'aⁿ fariseos ñequio saduceos tquiona na m'aaⁿ na ñe'cwits'oomndyena, quia jo' tsoom ndaqana:

—'O cwiluiindyo' cha'na canduu na cwilei'nom'yo' na nquiaayo' na nnt'uiwi'na'

jooyo'. Ee 'o cwinquio'yo' na m'aaⁿya na nquia'yo' na nntseiw'ii Ty'oots'om 'o. ¿'Ñeeⁿ t'moⁿ ndaq^a'yo' na waa na nnndaq^a nlui'n'maaⁿndyo' nawi' na quia nnndyo? ⁸ Ca'ndye'yo' na tis'a ndo' cal'a'yo' yuu na ya, quia jo' m'moⁿna' na mayuu'cheⁿ cwilcwe' n'om'yo'. ⁹ Meiⁿ ticalas'andyo' cheⁿncjo'yo' naquii' n'om'yo' na nndu'yo': "Jaa tjaa na teincuu' nacjooya ee Abraham cwiluiiñē weloo weлоoya." Candye'yo' nntsjoo, meiiⁿ cwe' ljo'meiⁿ nnndaan ntseicwaqueⁿ Ty'oots'om na nluiindyena' tsjaan Abraham na jndyowicantyjoo', quia jo' n'ndiina' 'o. ¹⁰ 'O matseijomna' cha'cwijom n'oom na tis'a ta^a cwil'a. Ndo' manquiu'yo' n'oom na tical'a ta^a naya, maxjenⁿ nnt'uana'. Ndo' xeⁿ jndq^a t'ua n'oom'ñeeⁿ nntioom nn'aⁿ joona' quii' chom. Maluaa' matseijomna' nnts'aa Ty'oots'om ñ'eⁿndyo' 'o xeⁿ tical'a'yo' yuu na ya. ¹¹ Ja mayuu' matseits'ooⁿndyo^a 'o ñequio ndaatoo ee na cwilcwe' n'om'yo'. Sa^a mandyontyjo nqueⁿ na nntseits'oomñē 'o ñequio Espíritu Santo naquii' n'om'yo' ndo' ñequio chom. Nqueⁿ t'manti tseixmaaⁿ, nchiiti ja. Meiⁿ ticatseixmanya na cwe' ja nnt'uiya lcoom'm na nñequiaya joona' na nñjoom. ¹² Jndq^a jaawindyoo' na nntu'xeⁿndyo' ee laxmaⁿyo' cha'cwijom lqueenⁿ na ndicwaⁿ cwajndii. Luua ts'iaaⁿ cantyja 'naaⁿl queenⁿ. Matseicueñe ts'aⁿ lqueenⁿ hasta na nlju'ñ'eⁿ. Jndq^a chii nntseiweeⁿ lqueenⁿ na ya naquii' w'aa. Sa^a nchuaa'na' njñoom chom. Maluaa' matseijomna' na nnts'aa Ty'oots'om. Nn'aⁿ na ya cwil'a maco'ñoom joona sa^a nn'aⁿ na tis'a cwil'a, nntseicoom joona ñequio chom na tijoom canduu'.

*Teits'oomñe Jesús
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)*

¹³ Quia jo' jnaⁿ Jesús ts'ondaa Galilea, tjaanⁿ jndaa Jordán na nntseits'oomñe Juan jom. ¹⁴ Saa tiñe'nquiaña Juan na caluii na ljo!. Tsoom:

—Cwa jndä tyje'cañoom' ja na catseits'oomndyo 'u meiiⁿ na matsona' na 'u catseits'oomndyu' ja.

¹⁵ T'ó Jesús, matsoom nnom:

—Je' quiaandyu'to' na caluii na ljo!. Ee maca^{nna'} na laa'ti' calacandäq'ndyo cha'tso cantyja na maty'iomyana'!

Ndo' tancuee' Juan. ¹⁶ Jndä na teits'oomñe Jesús, jlueeⁿeⁿ quii' ndaa. Ndo' seicanaa^{nñien}a' tsjol'luee. Nty'iaanⁿaⁿ Espíritu na cwiluiña Ty'oots'om ndyocue cha'cwijom catu!. Jndyocaljo nacjoom'm. ¹⁷ Ndo' nandye cañoom'luee teic'uaa na seineiⁿ Ty'oots'om. Tsoom:

—Luaña Jndaaya na jeeⁿ candyá' ts'ooⁿ. Cantyja 'naaⁿ jom mañequaana' na neiⁿya.

4

*Ñe'quen tsanjndii xjeⁿ Jesús
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)*

¹ Jnda jo' tjañ'oom Espíritu Santo Jesús jo ndo' yuu tjaa nn'aⁿ c'om. Jo' jo' tyoquenñe tsanjndii na nnts'aa xjeⁿ jom.

² Tyom'aaⁿ wen'aaⁿ xuee ndo' wen'aaⁿ tsjom tîcwaaⁿaⁿ, jndä chii jndyo na ñejnoom'm. ³ Ndo' tyje'cañoom tsanjndii na mach'ee xjeⁿ nn'aⁿ. Tso nnoom:

—Xeⁿ mayuu'cheⁿ cwiluiindyu' Jnda Ty'oots'om, cwa catsaⁿtjom' ljo'meiiⁿ na catseicwaqueⁿna' tyoo' joona' na nlcwa'!

4 T'o Jesús:

—Ja xocats'aa na ljo' ee waa ljeii 'naa^{n!} Ty'oots'om na matsona': “Nchii cwe' cantyja 'naa^{n!} tyoo' na wando' ts'aⁿ, s̄aq cantyja 'naaⁿ cha'tso ñ'oom na mañequiaa Ty'oots'om.”

5 Jndā jo' tjañ'oom tsaⁿjndii Jesús Jerusalén tsjoom na lju' cwentaa' Ty'oots'om. Tqueen juu xqueen tsiu' wats'om t'maⁿ. **6** Tsoom nnom Jesús:

—Xeⁿ mayuu'cheⁿ cwiluiindyu' Jndā Ty'oots'om, cwa cju'ndyu' jo nacje. Ee luua matso ñ'oom 'naa^{n!}aⁿ:

Nquii Ty'oots'om nñequiaan 'u luee ángeles cwentaa^{n!}aⁿ na cal'ana cwenta 'u.

Ndo' nntyjee' lueena 'u
cha tincjaacañjom ljo' nc'e!.

7 Quia jo' t'o Jesús nnom, tsoom:

—Ja tijoom cats'aa cha'na matsu' luua' ee mati waa cwiicheⁿ ljeii 'naa^{n!} Ty'oots'om na matsona': “Tintsa' xjeⁿ Ta Ty'oots'om cwenta!.”

8 Jndā chii tjañ'oom tsaⁿjndii Jesús cwii sjō nandye. Jo' jo' t'mooⁿ nnom cha'tsoti n'iaaⁿ t'maⁿ na m'aⁿ nn'aⁿ tsjoomnancue, ñequio na t'maⁿ matseit'maa^{n!}ñena' joo. **9** Ndo' tsoom nnom:

—Cha'tso nmei^{n!} nntiøø l'o' xeⁿ nlco' xtye' na nntseit'maa^{n!}ndyu' ja.

10 Ndo' t'o Jesús nnoom, tso:

—Quindyo^{o!} nacañomya 'u Satanás, ee ñ'oom' Ty'oots'om na teiljeii matsona': “Catseit'maa^{n!}ndyu' nquii Ta Ty'oots'om cwenta', ndo' macandā nnom nqueⁿ candi'ntjom!.”

11 Quia jo' 'ndii tsaⁿjndii jom. Ndo' tquie'cañom ángeles, tyondye'ntjomna nnoom.

*Mato' Jesús ts'iaaⁿ 'naaⁿ'aⁿ ts'onda Galilea
(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)*

¹² Quia jndii Jesús na jndaq mam'aaⁿ Juan praso, tjalcweeⁿ'en ts'onda Galilea. ¹³ Tjaanⁿ tsjom'm Nazaret, saaq taticaljoo'ñé jo' jo'. Tjaanⁿ na nljoo'ñé tsjoom Capernaum na m'aaⁿna' 'ndyoo ndaaluee. Jo' jo' ndyuua cwentaa nn'aⁿtmaaⁿ Zabulón ñequio Neftalí. ¹⁴ Ndo' joo ndyuua'ñeeⁿ tyom'aaⁿ cha nntseicandaaⁿ ñlenaⁿ ñ'oom na seiljeii profeta Isaías, matsonaⁿ:

¹⁵ Nntseixueeñenaⁿ jo ndaq nn'aⁿ na m'aⁿ ndyuua cwentaaⁿ Zabulón ndo' jo ndaa nn'aⁿ na m'aⁿ ndyuua cwentaaⁿ Neftalí.

Nntseixueeñenaⁿ jo ndaq nn'aⁿ na m'aⁿ ndyuua 'ndyoo ndaaluee, ñequio ndyuua xndyaaⁿ jndaa Jordán, ñequio ts'onda Galilea yuu na m'aⁿ nn'aⁿ na nchii nn'aⁿ judíos.

¹⁶ Naⁿñeeⁿ m'aⁿna nacie 'naaⁿ najaaⁿñé, saaq je' je' jndaq teitquooⁿ cwii na jeeⁿ caxueeñe jo ndaqana.

Ndo' mati m'aⁿna na manchjenaⁿ joona na wi' cwitjoomna,

saqq je' jndaq seicaxueeñenaⁿ jo ndaqana.

¹⁷ Xjeⁿñeeⁿ jnaⁿna' na to' Jesús na tyoñequiaaⁿ ñ'oom. Tsoom:

—Calcweⁿ n'om'yo', ee juu na matsaq'ntjom Ty'oots'om mandyocwje'cañoomnaⁿ 'o.

*Ma'maⁿ Jesús ñequiee nn'aⁿ na cwitjeiiⁿ calcaa
(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)*

¹⁸ Xjeⁿ na mawinom Jesús 'ndyoo ndaaluee Galilea, ljeiiⁿ we nn'aⁿ na ñenquii ts'aⁿ ntseinda,

Simón, tsaⁿ na jndyu Pedro ñequio Andrés tyjee tsa^{n'ñeeⁿ}. Cwituee'na tsqui' 'naaⁿna ts'om ndaaluee ee nn'aⁿ cwitjeii' calcaa joona. ¹⁹ Tso Jesús ndaqana:

—Quiolajomndyo' ñ'eⁿndyø ndo' ja nnts'aa na nla'tjom'yo' nn'aⁿ tachii cwe' calcaa.

²⁰ Joona mañoom' 'ndyena nlqui' 'naaⁿna, ty'ela'jomndyena ñ'eⁿñê.

²¹ Ndo' na tja tjatyeen ljeiiⁿ cwiicheⁿ we ts'aⁿ, ntseinda Zebedeo na^{n'ñeeⁿ}, Jacobo ñ'eⁿ tyjeeⁿ Juan. Ñjomndyena ts'om w'aandaa. Cwila'yona nlqui' 'naaⁿna ñequio tsotyena Zebedeo. Quia jo' t'maⁿ Jesús joona. ²² Ndo' mañoom' 'ndyena w'aandaa ñ'eⁿ tsotyena, ty'elajomndyena ñ'eⁿñê.

*Jesús ma'mqoⁿ ndaq jndye nn'aⁿ
(Lc. 6:17-19)*

²³ Tyomanom Jesús cha'waa ts'ondaa Galilea. Tyo'mqoⁿ ndaq nn'aⁿ naquii' lan'om 'naaⁿna. Tyoñequiaaⁿ ñ'oom naya cantyja na matsaⁿntjom Ty'ooots'om. Ndo' tyotsein'maaⁿ nn'aⁿ cha'tso nnom ntycu na wiina. ²⁴ Ndo' t'om ñ'oom cantyja 'naan'aⁿ cha'waa ndyuua Siria. Nan'ñeeⁿ tquiochona cha'tso nn'aⁿwii na m'aaⁿ na cwitjoom jndye nnom ntycu ñequio na maquiina' joo. Mati ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwilei'cho jndyetia joo, ñ'eⁿ nn'aⁿ na maleiñ'oom tycuwee', ndo' ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwitjoom tycutqueeⁿ. Sein'maaⁿ joona. ²⁵ Jo' chii t'maⁿ ntmaa^{n'} nn'aⁿ ty'entyjo naxee^{n'lén}. Jnaⁿ na^{n'ñeeⁿ}ts'ondaa Galilea, ñ'eⁿ nn'aⁿ ndyuua njoom Decápolis, ñ'eⁿ tsjoom Jerusalén, ñ'eⁿ ts'ondaa Judea, ndo' xndyaa' jndaa Jordán.

5

Jesús mañequiaan' ñ'oom na wacatyeeⁿ cjoo' ta

¹ Quia na nty'iaa' Jesú^s na jndye nn'aⁿ, tjawaaⁿ cwii ta. Jndā na tjacjom, ty'entyja' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñé. ² Tooⁿ'oⁿ na t'mooⁿ ndaana.

Nmeiiⁿ mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ

(Lc. 6:20-23)

³ Tsoom:

—Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na cwila'noⁿ na nty'iaandye jo nnom Ty'oots'om, ee naⁿ'ñeeⁿ cwila'jomndyena cantyja na matsa'ntjoom.

⁴ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na chjoo' n'om cantyja jnaaⁿna, ee quia nñequiaa Ty'oots'om na t'maⁿ n'omna.

⁵ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na cwituee'ndyecje jo nnom Ty'oots'om ee nndaana na nnc'omna tsjoomnancue xco.

⁶ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na m'aⁿna cha'cwijom na ñe'jndo'na ndo' ñe'cwena ee na ntyjaa' n'omna na nndāa nl'ana yuu na maty'lomyana'. Ee candaq'a^ya nñequiaa Ty'oots'om na cwicantyjaⁿ n'omna.

⁷ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ na wi' n'om nc'iaa, ee nnc'oom Ty'oots'om na wi' ts'oom joona.

⁸ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na lju' naquii' n'om, ee nnty'iaa ndāana nquii Ty'oots'om.

⁹ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na cwita'ya nc'iaa na cwila'ntja'ndye, ee nntseicajndyu Ty'oots'om joona ntseinaaⁿ.

¹⁰ 'Mañequiaana' na neiiⁿ nn'aⁿ na cwintyjo nc'iaana joona nc'e na m'aⁿna cantyja na

maty'iomyana', ee la'xmaⁿ na^{n!}ñeeⁿ cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om.

11 'Mañequaana' na nei^{n!}yo' quia na cwila'jnaa^{n!} nn'aⁿ 'o, ndo' quia cwita'wi'na 'o ndo' cwituee'na cha'tso nnom ñ'oomwi' nacjo'yo' na cwe' cantu nc'e na m'a^{n!}yo' cantyja 'naⁿya. **12** C'om'yo' na t'maⁿ n'om'yo' ndo' catseicwaljoo'tina' na nei^{n!}yo' ee t'maⁿ naya cwenta'yo' cwiwiwe cañoom'luee. Ee malaa'ti' tyolei'ntyjo nn'aⁿ profetas na tyoñe'quia ñ'oom! Ty'oots'om tandyo xuee, cwii tjoocheⁿ na nntjom' 'o nawi'ñeeⁿ.

Cwiluiindyo tsjaan'chje^{n!} ndo' chom

(*Mr. 9:50; Lc. 14:34-35*)

13 ''O cwiluiindyo' tsjaan'chje^{n!}, saq xeⁿ na jnda jlui' na chje^{n!}na', ¿ljo' ñ'eⁿ cwii nleichje^{n!}nnda'na'? Meiⁿchjoo tjaa yuu cwii nleil'uena', jo' chii cwe' cwityeⁿnquiee' nn'aⁿ ndo' cwicandyuena joona'.

14 ''O cwiluiindyo' chom na cwiwixuee jo ndaq nn'aⁿ tsjoomnancue. Cwii tsjoom na wacatyeen' xqueⁿ ta, xocandaq nncwanty'iu juuna'. **15** Mati xotseicw'aa ts'aⁿ cwii xjocanti ndo' nncwjaa'ñeyom juuna' nacjee' ts'oom castom. Maxjeⁿ nntseintyja ts'aⁿ juuna' cha ya nntseixueena' ndaq cha'tso nn'aⁿ na m'aⁿ naquii' w'aa. **16** Malaat'i' c'om' 'o na calaxueendyo' ndaq nn'aⁿ cha nla'nq^{n!}na na cwil'a'yo' cha'tso nnom na maty'iomyana'. Ndo' cantyja 'na^{n!}yo' nla't'maa^{n!}ndyena Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee.

Ma'moⁿ Jesú^s cantyja 'naa^{n!} ljeii na matsa'ntjomna'

17 Mati tso Jesús:

—Ticala'tiuu'yo' na jndyoo na nntseityui'a chiuu waa na t'maⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, meiⁿ ñ'oom' Ty'oots'om na tyoñe'quia profetas. Jndyoo na nntseicandaya joona' cha nlei'tquioo' chiuu waa na mayuu'cheⁿ ñe'cat'mooⁿna'. ¹⁸ Ee mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjoo, yocheⁿ na ndicwaⁿ waa tsjo'luee ñequio tsjoomnancue, xoca'ndiina' meiⁿcwii ljeii cachjoo na ndii'na' naquii' ljeii na tqueⁿ Moisés, hasta xjeⁿ jndä jlui'ljuu'ñ'eⁿna'. ¹⁹ Nc'e na luua', meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na titseicandä cwii ñ'oommeiin na cachjoona', ndo' ma'mooⁿ ndaa nc'iaan'aⁿ ya meiiⁿ tila'candana juuna', tjaa yuu l'ueñê cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om. Saä 'ñeeⁿ juu na matseicandä ñ'oommeiin ndo' naljo' ma'mooⁿ na cal'a nc'iaa', juu matseijndaa'ñena' na t'maⁿ l'ueñê cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om. ²⁰ Jo' chii candy'e'yo' nntsjoo, xeⁿ tilacandäa'ndyo'ti'yo' jo nnom Ty'oots'om, nchiiti na cwil'a nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, quia jo' xonndäa ntsaquiee'ndyo' cantyja na matsa'ntjoom. Macaⁿna' na 'o nncwinom'ti'yo' na ya nl'a'yo' nchiiti cha'na cwil'a naⁿñeeⁿ.

*Ma'mooⁿ Jesús na tila'wjaaya nc'iaaya
(Lc. 12:57-59)*

²¹ ''O jndä jndye'yo' ñ'oom na tyolue nn'aⁿ ndaa welooya na matsona': "Tintseicue' x'ia' ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nnts'aa na ljo', maxjeⁿ nnt'uiityeⁿna' juu." ²² Jo' chii nndye'yo' nntsjoo, meiiⁿcwe' na nntseiw'ii ts'aⁿ x'iaa' maxjeⁿ nnt'uiityeⁿna' jom. Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matseineiⁿ ñ'omjnaaⁿ nnom x'iaa', maxjeⁿ

nntu'xeⁿ nn'aⁿ na cwiluiitquiendye wats'om t'maⁿ juu. Ndo' meiⁿcwi'^ñneeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nntseijoom'ñe quioo' x'iaa', maxjeⁿ matsona' na nntioomñe juuna' naquii' chom b'io.

²³ 'Jo' chii quia na ma'tioo' 'naⁿ jo nnom tio na mañequiaa' cwentaa' Ty'oots'om, ndo' xeⁿ juu xjeⁿ ñeeⁿ macjaañjoom' ts'om' na tiya m'aaⁿ x'ia' ñ'eⁿndyu', ²⁴ quia jo' ca'ndii' 'naⁿ jo' jo', chii cja', catsaljndyee' na caljoyaandyo' ñ'eⁿ x'ia'. Ndānquia, chii candyo'nnda' na nñequiaa' cwentaa' Ty'oots'om.

²⁵ 'Yochen' na ndicwaⁿ wanaaⁿ, queⁿndyu' na caljondyo'ya'yo' ñ'oom na maleichuuna' 'o ñ'eⁿ x'ia' cha tints'aana' na juu ts'aⁿ na m'aⁿntiaa'ndyo' ñ'eⁿñe nntseiquioom 'u l'o jwe. Ndo' jwe'ñeeⁿ nñequiaaⁿ cwenta 'u luee sondaro, Ndo' joona mana nntuee'na 'u w'aancjo. ²⁶ Mayuu'cheⁿ matsjooⁿ njom', xocalui' jo' jo', hasta quia na jnd^a tiom'nchaa'ndyu'.

Tiya na matseiqueeⁿ ts'om ts'aⁿ x'iaaⁿ'aⁿ

²⁷ 'O jnd^a jndye'yo' ñ'oom na tyoñe'quia nn'aⁿ na matsona': "Tijoom xuee nnc'oom'ya' ñ'eⁿ cwiichen' ts'aⁿ." ²⁸ S^aq^a nndye'yo' nntsjooⁿ, meiⁿcwi'^ñneeⁿcheⁿ ts'aⁿ na cwe' manty'iaa' cwii yuscu na matseiqueeⁿ ts'om juu, maxjeⁿ matsona' na mam'aa'nyaaⁿ ñ'eⁿñe ee na luala' matseitoom.

²⁹ 'Macwe' jo' xeⁿ cantyja na manty'ia' wjaañ'oomna' 'u na matsei'tjoⁿndyu' nnom Ty'oots'om, queⁿ cheⁿnncu' xjeⁿ cha'cwijom na macwji' ts'om njom' ndo' matquie' juuna' cha taxocatseitjoⁿndyu'ti'. Ee ñecuaa meiiⁿ na

tacandaa'ndyu' saa nncu' nlui'n'maaⁿndyu'. Ndo' xeⁿ tiñe'queⁿ cheⁿnncu' xjeⁿ cantyja 'naⁿ', meiiⁿ na canda^andyu' ñe'c'oom', meiⁿchiuucheⁿ b'io nncju'na' 'u. ³⁰ Ndo' xeⁿ wjaañ'oomna' 'u na matsei'tjoondyu' nnom Ty'oots'om jnaaⁿ ts'ø' ntyjaya, queⁿ cheⁿnncu' xjeⁿ cha'cwijom na matyjee' ndo' matquie' juuna' cha xotseitjoondyu'ti'. Ee ñecuaa meiiⁿ na tacandaa'ndyu' saa nncu' nlui'n'maaⁿndyu'. Ee xeⁿ tiqueⁿ cheⁿnncu' xjeⁿ cantyja 'naⁿ', meiiⁿ na canda^andyu' ñe'c'oom', maxjeⁿ nncju'na' 'u b'io.

*Ticatoⁿndye nn'aⁿ na jnd^a t'unco
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)*

³¹ 'Mati waa ñ'oom na tyoñequiaa Moisés na meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matseityuii' ljeii 'naaⁿ ñ'eⁿ scuu', tsaⁿñeeⁿ nnoom'm na nluii ljeii cantyja na mat^on'ñê ñ'eⁿ scoom'm. ³² Saa je' candyel'yo' ñ'oom na nntsjoo nnc^o. Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matseityuii' ljeii 'naaⁿ ñ'eⁿ scuu', cwii na meiⁿnquia na s'aa scoom'm na nchii ñet'oomya ñequio cwiicheⁿ ts'aⁿ, cha'cwijom nqueⁿ mach'eeⁿ na c'oomya scoom'm ñ'eⁿ cwiicheⁿ ts'aⁿ. Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nncoco ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ, matsona' na cwe' m'aⁿyana.

Ma'moⁿJesús na tintjeii'a ñ'oom jii' Ty'oots'om

³³ 'Mati jnd^a jndye'yo' ñ'oom na tyolue nn'aⁿ teyo ndaa^a welooya na matsona': "Tilqueⁿtyeⁿ ñ'oom na ntyji'ya' na xonda^a nntseicanda^andyu', saa^a ñ'oom na jnd^a tqueⁿtyeⁿ, catseicanda^andyu' juuna' nnom Ta Ty'oots'om." ³⁴ Saa je' nnc^o matsjoo nndye'yo': Meiⁿcwii ñ'oom tilqueⁿtyeⁿyo' na nntjei'yo'yo' ñ'oom jii'

Ty'oots'om. Ee jom tjacantyja na t'maⁿ cwiluiñé. Mati meiⁿcwii ñ'oom tilqueⁿtyeⁿ'yo' na nntjei'yo'yo' ñ'oom na ntyjii cañoom'luee, ee juuna' cwiluiñena' ndio 'naaⁿaⁿ, ndo' na ljo' nndu'yo' matseijomna' na cwindu'yo' jii' Ty'oots'om. ³⁵ Meiⁿcwii ñ'oom tilqueⁿtyeⁿ'yo' na nntjei'yo'yo' ñ'oom na ntyjii tsjoomnancue, ee juuna' m'aaⁿna' nacie 'naaⁿ' Ty'oots'om. Ndo' na nndu'yo' naljo', matseijomna' na cwindu'yo' jii' Ty'oots'om. Ndo' meiⁿcwii ñ'oom tilqueⁿtyeⁿ'yo' na nntjei'yo'yo' ñ'oom na ntyjii tsjoom Jerusalén, ee tsjoom'ñeeⁿ cwiluiñena' tsjoom' nquii Ty'oots'om na matsaⁿntjom. Ndo' na nndu'yo' naljo' matseijomna' na cwindu'yo' jii' Ty'oots'om. ³⁶ Ndo' meiⁿcwii ñ'oom tilqueⁿtyeⁿ'cjo' nncu' ee 'u tjaa ljo' tseixmaⁿ na nnts'aⁿ na nleicanchii' oo nleintom meijiⁿ ñeⁿcwii sooxqueⁿ'. Macandaⁿ nquii Ty'oots'om nndaⁿaⁿ nnts'aⁿ na ljo'. Jo' chii na nnts'u' ñ'oom'ñeeⁿ matseijomna' na matsu' jii' Ty'oots'om. ³⁷ Quia na macwji'yuu'ndyu' cwii ñ'oom ndo' matsu' na mayuu' juuna', cats'aana' na mayuu' ñ'oom'ñeeⁿ. Ndo' quia na matsu' na tiyuu', cats'aana' na tiyuu' ñ'oom'ñeeⁿ. Ee cantyjati ñ'oom na nntseicwaljo'tiⁿ na nntseijndeii' 'ndyo' hasta nntseitiuu' na nnts'u' jii' Ty'oots'om, ñ'oom'ñeeⁿ cwinaⁿna' na m'aaⁿ nquii tsaⁿjndii.

*Tical'ueendyo na nnjoom na cwita'wi' nn'aⁿjaa
(Lc. 6:29-30)*

³⁸ 'O jndä jndye'yo' ñ'oom na tyolue nn'aⁿ teiyo na matsonal': "Cwaanⁿ cwii nnom nawiⁿ mach'ee ts'aⁿ ñ'eⁿ x'iaan'aⁿ, mati nleijndaa' na

nntjom jom. Aa ts'omnnnom x'iaa^{n'a} seiquiee'ñé, mati catjom jom. Aa tsei'n'om x'iaa^{n'a} tcoom, maxjeⁿ mati jom majo'ti catjoom.” ³⁹ Saá je' nnco matsjoo^ñ nndye'yo': Til'ueendyu' na nnjoom quia na maco'wi' ts'aⁿ 'u. Ee mei^{nc}wi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na mmei^{n!} nda' ntsma^{n!} ntyjaya, mati ntyjatymaa^{n!} quiaa' na mmeii^{n'e} nda!. ⁴⁰ 'Ñeeⁿ juu na maqueⁿ ñ'oom nacjo' na ñe'cuee' ñ'oom 'u wats'iaaⁿ ñe'cwjee^{n'e} coton!, mati quiaa' na nncjaañ'oom liaaso!. ⁴¹ 'Ñeeⁿ juu na mach'ee na jnde'i'na' cja' ñ'eñé na ncja'chu' xuu 'naa^{n'a} cwii kilómetro, cja' meiiⁿ we. ⁴² Ts'aⁿ na macaⁿ 'naⁿ njom', quiaa' nnoom, ndo' ts'aⁿ na macoⁿ, nchii nntsa' ndoo' ticandi'.

*C'oo'ya na wi' n'oo'ya nn'aⁿ na jndoo jaa
(Lc. 6:27-28, 32-36)*

⁴³ 'Mati 'o jndaq jndye'yo' ñ'oom na tyolue nn'aⁿ teiyo, na matsona': “Catsa' na wi' ts'om' x'ia' ndo' catseitqaa' ts'om' ts'aⁿ na jndoo' 'u.” ⁴⁴ Saá je' nnco matsjoo^ñ nndye'yo': Cal'a'yo' na wi' n'om'yo' nn'aⁿ na jndoo' o. Ndo' calanei^{n!}'yo' nnom Ty'oots'om cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ na cwita'wi' 'o. ⁴⁵ Quia jo' nluiindyo' ntseinda Tsotye'yo' na m'maaⁿ cañoom'luee. Ee jom mach'eeⁿ na manty'iaa' ñe'quioom' 'naa^{n'a} nn'aⁿ na ya nn'aⁿndye ndo' mati nn'aⁿ na wi'ndye. Ndo' matseicuaa'aⁿ yuu na m'aⁿ nn'aⁿ na cwil'a na maty'iomyana', ndo' nn'aⁿ na cwil'a na ticaty'iomyana'. ⁴⁶ Ee xeⁿ macanda^ñ nn'aⁿ na wi' n'om 'o, cwil'a'yo' na wi' n'om'yo', ¿aa cwila'tiuu'yo' na cjaawee' ts'om Ty'oots'om? ¿Aa nchii majo'ti cwil'a nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om cwentaa' gobiernom? ⁴⁷ Ndo' xeⁿ cwe'

ncjoondyo' cwiñe'quia'yo' na xmaⁿndyo', ¿yuuwaa na jeeⁿ ya cwil'a'yo'? Ee malaa'ti' m'aⁿ nn'aⁿ na tyoola't'maaⁿndye Ty'oots'om. ⁴⁸ C'om'yo' na candaq^a' na wi' n'om'yo' nn'aⁿ cha'xjeⁿ nquii Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee, candaq^a' m'aaⁿ na candy^a ts'oom joona.

6

Ma'moⁿ Jesús na cal'aaya jndye nnom naya

¹ 'Queⁿl'yo' cwenta quia na nl'a'yo' cwii nnom na maty'iomyana', nchii nl'a'yo' cwe' cha na canty'iaa nn'aⁿ, ee xeⁿ na ljo', tjaan'aⁿ naya 'naⁿl'yo' jo nnom Tsotye'yo' na m'aaⁿcañoom'luee.
² Cwe' nc'e jo' quia mache' naya cwii ts'aⁿ, catsa' na ñenncu' ntyji', tintseixuaandyu'. Ee m'aⁿ nn'aⁿ na cwe' cwil'aya na ya nn'aⁿndye. Cwi'oona lan'om ñequio n'om nantaa c'uaa ndyueena na cwil'ana naya ndyeñeeⁿ', cha queⁿ nn'aⁿ cwenta ndo' calat'maaⁿndye nn'aⁿ joona. Mayuu'cheⁿ nntsjooⁿ nndye'yo', cwe' tomti juu cantyja na cwila't'maaⁿndye nn'aⁿ joona, jo' na cwita'ntjomna. ³ Saq^a 'u je', quia na mache' naya ts'aⁿ, tica'moⁿ na nljeii cwiicheⁿ ts'aⁿ, meijiⁿ ts'aⁿ na jeeⁿ ya ñ'oom ñ'eⁿndyu'. ⁴ Cats'aana' na ñenncu' ntyji' naya na mache'. Ndo' nquii Tsotye' na manty'iaan'aⁿ ljo' mache' na cwe' nty'iu, jom nntseinoomñê ljo' na matseitjoona' 'u.

Ma'moⁿ Jesús chiuu nlanaaⁿya nnom Ty'oots'om (Lc. 11:2-4)

⁵ "O quia na cwilaneiⁿl'yo' nnom Ty'oots'om, tal'a'yo' cha'na joo nn'aⁿ na cwe' cwil'aya na ya nn'aⁿndye. Ee joona jeeⁿ ya nquiuna na

jndoo'chen nn'aⁿ cwimeintyjee'na, cwila'neiⁿna nnom Ty'oqots'om naquii' lan'om ndo' jo nqui nantaa. Mayuu'chen nndye'yo' nntsjo^o, cwe' tomti juu na cwila't'maaⁿndye nn'aⁿ joona jo' na cwita'ntjomna. ⁶ Saa 'u je', quia matsei'neiⁿ nnom Ty'oqots'om, cja'quie' naquii' wa', catse-icu' 'ndyoots'a', ndo' catseineiⁿ nnom Tsotye' na m'aaⁿ na titquioo'ñe. Ndo' jom na noom'm meiiⁿ titquioo'ñê, nntseinoomñê ljo' na matseitjoona'^u.

⁷ 'Quia na cwilaneiⁿyo' nnom Ty'oqots'om, tandu'yo' ñ'oom na ñejuu ñejuuna', cha'xjeⁿ quil'a nn'aⁿ na ticata'jnaaⁿ Ty'oqots'om. Ee joona cwila'tiuuna na jndye ndii' cwiluena, jo' na mañeeⁿ. ⁸ 'O je' til'a'yo' cha'na cwil'a joona. Ee Tsotye'yo' ntyijjndaa'ñê cwaanⁿ'naⁿ na macaⁿna' 'o cwii tjo^ocheⁿ na cwitaⁿyo' nnoom. ⁹ Quia na cwilaneiⁿyo' nnom Ty'oqots'om, luala candu'yo': Tsoty^{aqayâ} na m'aaⁿ cañoom'luee,
ñequii'chen catseit'maaⁿñena' xue'.

¹⁰ Candyo cantyja na matsaⁿntjom'.

Caluii cantyja na l'ue ts'om' nnom tsjoomnancue
cha'xjeⁿ na macwiluii cañoom'luee.

¹¹ Quiaa' nantquie 'naⁿ na macaⁿna' jâ xuee je'.

¹² Catseit'maⁿ ts'om' jâ natia na jnd^a l'aayâ
cha'xjeⁿ jâ cwilat'maⁿ n'ooⁿyâ nn'aⁿ na
cwila'tjo^ondye nd^aqayâ.

¹³ Cateijndeⁱ na ticjaachuuna' jâ na nl'aayâ yuu na
ticatsaⁿntjomna'.

Ndo' catseicandyandyu' jâ cantyja 'naaⁿ juu natia.

Ee cha'waa na yo na cwii wjaana' 'u cwiluiindyu'
na matsaⁿntjom', ndo' cwiluiindyu' najndu',
ndo' tseixmaⁿ na catseit'maaⁿñena' 'u. Amén.

14 'Xeⁿ 'o cwilat'maⁿ n'om'yo' nn'aⁿ na cwila'tjoondye ndaq^a'yo', quia jo' mati Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee, nntseit'maⁿ ts'oom 'o na cwila'tjoondyo' nnoom. **15** Saa xeⁿ 'o ticalat'maⁿ n'om'yo' nc'iaa'yo' na cwila'tjoondye ndaq^a'yo', quia jo' mati Tsotye'yo' xocatseit'maⁿ ts'oom 'o jnaⁿ'yo' na waa.

Cantyja na nntsei'cwejndo'ñe ts'aⁿ

16 'Quia na cwila'cwejndo'ndyo', til'a'ya'yo' na taquiomya ndaq^a'yo' cwe' cha na caliu nn'aⁿ na ljo' cwil'a'yo'. Ee m'aⁿ nn'aⁿ na cwe' cwil'ayana taquiomya ndaq^ana, cha ca'moⁿna' ndaq nn'aⁿ na cwila'cwejndo'ndyena. Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nnntsjoo, cwe' tomti juu na cwila't'maaⁿndye nn'aⁿ joona, jo' na matseinoomñena' na cwila'cwe'jndo'ndyena. **17** Saa 'u je' quia matsei'cwejndo'ndyu', cwjaa'ndyu' ncheⁿ xqueⁿ, camaⁿ njom', **18** cha ticwitquoo' jo ndaq nn'aⁿ na matsei'cwejndo'ndyu', macand^a nquii Tsotye' na m'aaⁿ na titquoo'ñe nlqueenⁿ cwenta. Ndo' jom na noom'm meiiⁿ titquoo'ñe, nntio'naaⁿñe 'u.

Jeeⁿjnda naya 'naaⁿ ts'aⁿ cañoom'luee

(Lc. 12:33-34)

19 'Tilatjom'yo' 'naⁿ na jndana' nnom tsjoomnancue yuu m'aⁿ canty'ua na nla'ndaa' joona', ndo' yuu na nlquii ch'meiⁿ, ndo' yuu na nndaa nnc'ooquie' naⁿcanty'ue na nntjeii'na joona'. **20** Saa joo naya 'naⁿyo' na quit'maⁿ n'om'yo' calatjom'yo' joona' jo nandye cañoom'luee yuu na xocwa' canty'ua, meiⁿ na nlquii ch'meiⁿ ndo' meiⁿ na nnc'ooquie' naⁿcanty'ue na nntjeii' joona'. **21** Ee yuu na

cwila'we'yo' naya na cwilatjom'yo', jo' jo' ntyja'a' n'om'yo'.

*Ts'om nnom ts'aⁿ tseixmaⁿna' lámpara
(Lc. 11:34-36)*

²² 'Quia na mandi' ñ'oom na mayuu', matseijomna' 'u cha'na ts'aⁿ na tquioo'ya na xuee mantyliaa'. Ee quia matsei'noⁿ ñ'oom na mayuu'ñeeⁿ quia jo' mateijndeina' cha'waa na m'aaⁿ!. ²³ Saq xeⁿ tiñe'candi' ñ'oom na mayuu', matseijomna' 'u cha'na ts'aⁿ na tis'a n'omnnom na m'aaⁿ na nchjaaⁿ!. Ee meiiⁿ na mandi' ñ'oom'ñeeⁿ saq xeⁿ tixocatsei'noⁿ na mayuu' juuna', naquii' ts'om' matsei'xmaⁿ cha'cwijom na jaaⁿñeñ'eⁿ.

*Xondaq nndya'ntjoo^rya ndaq we patrom
(Lc. 16:13)*

²⁴ 'Tjaa'naⁿ 'ñeeⁿ juu na nndaq nndi'ntjomtyeⁿ nnom we patrom na ñejom. Ee nnc'oom ts'aⁿ na ticuee' ts'oom cwii patrom'ñeeⁿ, ndo' nnc'oom na wi' ts'oom cwiicheⁿ. Oo nnts'aana' na nntseit'maaⁿñie cwii naⁿñeeⁿ, ndo' cwiicheⁿ til'ueñe. Xeⁿ na jeeⁿ cwiqueⁿndyo' na nla'tjom'yo' 'naⁿ na nleityandyo' xocju'naaⁿñena' na nla't'maaⁿndyo' Ty'ooots'om, ee we ntyja nmeiⁿ xondaq nndye'ntjom'yo' na ñejom.

*Ty'ooots'om mach'eeⁿ cwenta ntseinaa'
(Lc. 12:22-31)*

²⁵ 'Cwe' nc'e jo', nndye'yo' nntsjo^o: Tanc'om'yo' na jeeⁿ jndye m'aaⁿ n'om'yo' na cwitando'yo' tsjoomnancue, ljo' na nlcwa'yo' oo na nncwe'yo', ndo' lia'yo' chiuu nleitsaaⁿndyo'. Ee Ty'ooots'om

mantyjeeⁿ cantyjati na cwitando'yo' majndeiticheⁿ na cwe' nantquie na cwicwa'yo'. Mantyjeeⁿ hasta cha'waandyo' 'o, majndeiiiticheⁿ na cwe' liaa na cwicwee'yo'. ²⁶ Queⁿ'yo' cwenta cantyja 'naaⁿ cantsaa na ma'ntyja jo nandye. Jooyo' tjaaljo' cwinomyo' na nntyjeendyeoyo' na nla'weyo' nantquie na nleil'ue 'io cha. Saa^q meiiⁿ na ljo', nquii Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee mañequiaaⁿ na cwicwa' jooyo'. Ndo' 'o cajndandyo'ti'yo' ntyjeeⁿ, nchiiti cantsaa. ²⁷ Mati ¿cwaanⁿ cwiindyo' 'o nndaa^q nnts'aa na nleitcooñeti cwe' na jeeⁿ jndye matseituu?

²⁸ 'Quia jo' ¿chiuu na jeeⁿ jndye m'aaⁿ n'om'yo' cantyja chiuu na nleitsaaⁿndyo'? Queⁿ'yo' cwenta, n'oom ljaalⁿ quiiⁿ jndaa^q, ya cwiwijndanaⁿ. Neiⁿncoo' cwiwaa' ljaalⁿ. Tiquil'anaⁿ ts'iaaⁿ, meiⁿ tiquil'anaⁿ tsaⁿ na nluii liaanaⁿ. ²⁹ Saa^q nndye'yo' nntsjooⁿ: Juu rey Salomón meiiⁿ jeeⁿ tyañê, ndo' tjacantyja na ya 'naⁿ na tyoleichom, saa^q tīcatseijomnaⁿ na neiⁿncoo' liaaⁿ cha'na neiⁿncoo' cwii ljaalⁿmeiⁿ. ³⁰ Ndo' xeⁿ laa'tiⁿ matseichjoomñe Ty'ooots'om ljaalⁿ quiiⁿ jndaa^q na niomnaⁿ xuee jeⁿ ndo' 'io cha nlconaⁿ, majndeiiiticheⁿ ntyjeeⁿ chiuu nlcwee'yo' liaaⁿ, 'o nn'aⁿ na ticala'yu'ya n'om'yo'. ³¹ Jo' chii tanc'om'yo' na jeeⁿ jndye m'aaⁿ n'om'yo' na nndu'yo': "¿Chiuu nl'aayooⁿ na nlcwaa'a ndo' na nncwaaⁿaya?" oo nndu'yo': "¿Chiuu nl'aayooⁿ na nleijndaaⁿ liaaya?" ³² Ee ñenquii'cheⁿ nmeiⁿ cwil'uee'ndye nn'aⁿ na tic'om nacie 'naaⁿ Ty'ooots'om. Saa^q nqueⁿ na cwiluiiñê Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee mantyjeeⁿ na tjoondyo' cha'tso nmeiⁿ. ³³ Saa^q najndyee quiandyo' na nntsaⁿtjom Ty'ooots'om 'o. Ndo' cal'a'yo' yuu na

maty'iomyana' cha'xjeⁿ na l'ue ts'oom, quia jo' nñequiaaⁿ cha'tso nmei^{n!} na macaⁿna' 'o. ³⁴ Jo' chii tinc'om'yo' na jeeⁿ jndye m'aa^{n!} n'om'yo' cantyja 'naa^{n!} 'naaⁿ na nlcaⁿna' 'o xuee na cwii wjaana'. Ee xuee 'io waanquia ñ'omtiuu cwentaa'na'. Xuee je' malei'tyeⁿ nawi' na chuuna' cwenta'yo'.

7

Til'uee'ndyo jnaaⁿ nn'aⁿ

(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ 'Til'uee'ndyo' jnaaⁿ nn'aⁿ na cwe' xjeⁿto 'o cha ticu'xeⁿ Ty'oots'om 'o. ² Ee mañequuti ñ'oom na cwil'ue'yo' nacjoo nc'iaa'yo', majuuna' nleil'uee'ñe Ty'oots'om na nncu'xeⁿna' 'o. Ndo' cha'xjeⁿ na cwitjei'yo' cwenta na cat'uiina' nc'iaa'yo', malaa'ti' nnts'aaⁿ ñ'eⁿndyo'. ³ ¿Chiuu na jeeⁿ maque^{n!} cwenta meiiⁿ chjoowi' ljo' mach'ee x'ia'? Ndo' manncu'ti' tique^{n!} cwenta na t'maⁿ matsei'tjoondyu!. Mach'eena' cantyja 'na^{n!} cha'cwijom jeeⁿ ndo' ntquioo' jndq na njom ts'omnnom x'ia', saaⁿ meinchjoo tique^{n!} cwenta ts'oom tscaa' na njom ts'omnjom' nncu'. ⁴ ¿Aa nntsu'yu' nnom x'ia': "Cwa, quiaa' na nncwjii'a ntquioo' jndq na njom ts'omnjom"? Ndo' 'u je' ndicwaⁿ njom ts'oom tscaa' ts'omnjom!. ⁵ 'U ts'aⁿ na we waa na matseixma^{n!} cwji'jndyee' ts'oom tscaa' na njom ts'omnjom' nncu' quia jo' tquio'ya' na nncwjii' ntquioo' jndq na njom ts'omnnom x'ia'.

⁶ 'Tiñe'quia'yo' 'naaⁿ na lju' la'xmaⁿna' ndaq nn'aⁿ na ticala'ñ'oom'ndye Ty'oots'om na ticala'xmaⁿ na nnto'ñoom joona'. Ee xeⁿ na luua' nl'a'yo' matseijomna' cha'cwijom cwiñe'quia'yo' 'naaⁿ na ya na

la'xmaⁿna' cwentaa' Ty'o^oots'om ndaq calue'. Ndo' calue'ñeeⁿ nnta'queⁿyo' na nntquiiyo' 'o. Meiⁿ tiñe'quia'yo' 'naⁿ na jnda ndaq naⁿñeeⁿ, ee xeⁿ na ljo' nl'a'yo', matseijomna' cha'cwijom cwitue'yo' ts'uua t^a na jeeⁿ jnda ndaq calcu. Ndo' calcu'ñeeⁿ cwe' nntyueyo' joona'.

*Cataⁿyo' nnom Ty'o^oots'om, quia jo'
nnto'ñoom'yo'
(Lc. 11:9-13; 6:31)*

⁷ Ñequii'cheⁿ cataⁿyo' nnom Ty'o^oots'om quia jo' nnda'yo' juu na cwitaⁿyo'. Ñequii'cheⁿ cal'ue'yo' chiuuya jo nnoom quia jo' nliu'yo'. Ñequii'cheⁿ ca'maⁿyo' jom quia jo' nnaaⁿ cha'cwijom 'ndyoots'a jo ndaa'yo'. ⁸ Ee cwii ts'aⁿ na waa na macaaⁿ nnom Ty'o^oots'om, maxjeⁿ nnco'ñoom juuna'. Ndo' mati ts'aⁿ na mal'ue yuu na l'ue ts'om Ty'o^oots'om, maxjeⁿ nljeiiⁿ. Ndo' juu ts'aⁿ na ma'maⁿ, maxjeⁿ nntseicanaaⁿñe Ty'o^oots'om cha'cwijom 'ndyoots'a jo nnom.

⁹ ¿'Ñeeⁿ cwiindyo' 'o na m'aaⁿ yucachjoo jnda, ndo' xeⁿ macaaⁿ tyoo' njom', aa nñequiaa'yu' tsjo' nnoom? Tjaan'aⁿ 'ñeeⁿ nnts'aa na ljo'. ¹⁰ Ndo' xeⁿ macaaⁿ yucachjoo jnda' cwii catscaa njom', ¿aa nñequiaa'yu' catsuu nnoom? Xocatsa' na ljo'. ¹¹ Quia jo' 'o nn'aⁿ na tia nn'aⁿndyo', xeⁿ manquiu'yo' na nñe'quia'yo' 'naⁿ na ya ndaa nda'yo', majndeiiicheⁿ nquii Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee nñequiaaⁿ 'naⁿ na yaticheⁿ ndaq nn'aⁿ na cwitaⁿ nnoom.

¹² 'Quia jo' meiⁿnquia na l'ue n'om'yo' na cal'a nn'aⁿ ñ'eⁿndyo' majo'ti cal'a' 'o ñ'eⁿndye joona. Ee laa'ti' matsaⁿntjom ljeii na tqueⁿ Moisés ñequio

ñ'oom' Ty'oots'om na tyoñe'quia profetas tandyo xuee.

*Catsaquiqu'a 'ndyoots'a na cantuu
(Lc. 13:24)*

¹³ "O catsaquie'yo' 'ndyoots'a cantuu na nnc'om'yo' natoo' Ty'oots'om. Ee waa 'ndyoots'a tmeiⁿ na matseicanaaⁿñena' nato t'maⁿ. Juuna' wjaañ'oomna' ts'aⁿ na nntsuuñe ndo' jndye nn'aⁿ cwi'ooquie' jo' jo'. ¹⁴ Saq 'ndyoots'a cantuu matseicanaaⁿñena' nato cajneiⁿ. Nato'ñeeⁿ wjaañ'oomna' ts'aⁿ na ticantycwii na nncwando' saq tijndye nn'aⁿ cwiliu juuna'!

*Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ tqa' ts'oom
(Lc. 6:43-44)*

¹⁵ 'Cal'a'yo' cwenta ñequio joo nn'aⁿ na tiyuu' ñ'oom cwiñe'quia. Cwiquie'cañomna 'o na ndoo' jeen' nioom' n'omna cha'na nioom' ts'om catsmaⁿ saq naquii' n'omna laxmaⁿna na wi'ndyena cha'cwijom lobo. ¹⁶ Nnta'jnaⁿyo' 'ñeeⁿ joona quia cwiqueⁿyo' cwenta chiuu cwil'ana. ¿Aa nnts'aacheⁿna' na nntseicjoo ts'aⁿ t̄auva l'oonioom? Oo ¿aa nntseicjoo ts'aⁿ t̄ahigos ts'oom nioom? Xocats'aana' na ljo!. ¹⁷ Ee ticwii cwii ts'oom na ya, cwiwe' t̄a na ya, ndo' ticwii cwii ts'oom na tis'a, cwiwe' t̄a na tis'a. ¹⁸ Ts'oom na ya xocue' t̄a na tis'a, ndo' ts'oom na tis'a xocue' t̄a na ya. ¹⁹ Ticwii cwii ts'oom na ticats'aa t̄a na ya, cwit'uana', jndaq chii cwituee' nn'aⁿ juuna' quii' chom. ²⁰ Luua' waa na nnta'jnaⁿyo' naⁿñeeⁿ, ee m'moⁿna' na tiyuu' ñ'oom na cwiñe'quiana quia na nleitquioo' chiuu waa na cwil'ana.

*Ticha'tsondye nn'aⁿ laxmaⁿna cantyja na
matsa^{nt}jom Ty'oots'om
(Lc. 13:25-27)*

²¹ 'Majndye nn'aⁿ cwilue nnqoⁿ Ta, saa^q ticha'tsondyena nnc'ooquiee'ndyena cantyja na matsa^{nt}jom Ty'oots'om. Ñequii'cheⁿ joo nn'aⁿ na cwil'a ljo['] na l'ue ts'om Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee, na^{n'ñeeⁿ} nnc'ooquiee'ndyena cantyja na matsa^{nt}joom. ²² Xuee na nncue'ntyjo na nntu'xeⁿndyena nn'aⁿ, majndye nn'aⁿ nluena nooⁿ: "Jeen 'u Ta, ¿aa nchii jndq tquiaayâ ñ'oom naya 'na^{n'} ñequio najndeii na matsei'xma^{n'} ndo['] tjeilâ jndyetia naquii' n'om nn'aⁿ, ndo['] l'aayâ jndye 'naa^{n'} ñequio najndu' nncu['] na tixocaluiina['] cantyja najndeii na matseixman['] ts'a^{n'}?" ²³ Quia jo['] nnc'oya ndyuee na^{n'ñeeⁿ}, nntsjo^o: "Meinchjoo ticwajna^{n'}a 'ñeeⁿ 'o. Quindyo[']yo['] nacañomya, 'o nn'aⁿ na tia nn'aⁿndyo[']."

*Chiuu waa na tjaluui we w'aa
(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)*

²⁴ 'Ticwii cwii ts'aⁿ na mandii ñ'oom na matsjo^o nmeiiⁿ ndo['] matseicanda^q joona['], matseijomna['] tsa^{n'ñeeⁿ} cha'na cwii ts'aⁿ na jndo['] ts'om na s'aa waa['] nacjoo['] tsjo^{'t'maⁿ} na tyeⁿ wacatyeeⁿ. ²⁵ Jna^{nna'} tua['], tyjee['] jndaa, tioo jndye jndeii, teicaljoona['] w'aa^{'ñeeⁿ}, saa^q tiquioona['] ee na t'uuiyte^{nna'} nacjoo['] tsjo^{'ñeeⁿ}. ²⁶ Saa^q ticwii cwii ts'aⁿ na mandii ñ'oom na matsjo^o ndo['] titseicanda^q joona['], matseijomna['] tsa^{n'ñeeⁿ} cha'na cwii ts'aⁿ na tijndo['] ts'om na s'aa waa['] nacjoo['] tei[']. ²⁷ Jna^{nna'} tua['], tyjee['] jndaa, tioo jndye jndeii, teicaljoona[']

w'aa'ñeeⁿ, mana tioona!. Ndo' mat'maⁿ tsuu cantyja 'naa^{n!} w'aa'ñeeⁿ.

²⁸ Quia na jndaq jndaq seineiⁿ Jesús cha'tso ñ'oommei^{n!}, nn'aⁿ na jndyendye jeenⁿ tjawee['] n'omna ñ'oom na t'mooⁿ ndaqana. ²⁹ Ee tyo'mooⁿ na waa najndeii na matseixmaaⁿ, nchii cha'na cwit'mooⁿ nn'aⁿ na jndo' n'om cantyja 'naa^{n!} ljeii na tqueⁿ Moisés.

8

*Sein'maⁿ Jesús ts'aⁿ na chuu tycu lepra
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)*

¹ Quia na jndyocue Jesús ta na tjaaⁿ, jndyendye nn'aⁿ tqiontyjo naxee^{n'eⁿ}. ² Tyjee'cañoom cwii ts'aⁿ na chuu tycu lepra, tjatseicandyoo'ñe, tco' xtye jo nnoom, tso:

—Ta, ntyjii na 'u nndaq nntsein'ma^{n!} ja, xeⁿ l'ue ts'om!.

³ Ndo' Jesús seintyjooⁿ ts'ooⁿ, tyenquioom'm tsa^{n!}ñeeⁿ, matsoom nnom:

—L'ue ts'ooⁿ. Can'ma^{n!}.

Ndo' mañoom' n'maⁿ tsa^{n!}ñeeⁿ, mana tsu tycu lepra. ⁴ Quia jo' tso Jesús nnom:

—Ndi' nntsjoo, meincwii ts'aⁿ ticatsu' nnom chiuu waa na tuii. Saq cja', cja'tseica'moⁿndyu' nnom tyee, ndo' quiaa' quioo' nnom na tseixmaⁿ cwentaa' Ty'oots'om cha'xjeⁿ na saⁿntjom Moisés. Luua' catsa' cha calui'yuu'na' ndaq nn'aⁿ na jndaq n'ma^{n!}.

*Sein'maⁿ Jesús mosoo' capeitaⁿ, ts'aⁿ romano
(Lc. 7:1-10)*

⁵ Xjeⁿ na mawjaquiee' Jesús tsjoom Caper-naum, cwii capeitaⁿ na matsaⁿntjom cwii siaⁿnto

sondaro seicandyoo'ñe nacañom'm. S'aa ty'oo nnoom. ⁶ Tso:

—'U Ta, moso 'naⁿya macanda^q cwe^l waaⁿ na waa w'aya, tei^lcaljoo tycutqueeⁿ jom. Jeeⁿ cwa-jndii maquiina^l jom.

⁷ Tso Jesús nnom:

—Nncjo, nntsein'maⁿya jom.

⁸ Saa^q t'o^q capeitaⁿ, tsoom:

—'U Ta, ticatseixmaⁿya na nncja'quie' naquii^l w'aya. Mantyjii meiiⁿ cwe^l ñ'oom catsu', mana nn'maⁿ moso 'naⁿya. ⁹ Ee mati ja m'aanya nacje 'naaⁿ nn'aⁿ na cwitsa^lntjom. Ndo^l mati nncō m'aⁿ sondaro na matsa^lntjo^q. Quitsjoo^q nnom cwii joona: "Cja' luala^l", ndo^l wjaa. Quitsjoo^q nnom cwiicheⁿ: "Candyo^l luala^l", ndo^l ndyo. Quitsjoo^q nnom cwii cwii moso 'naⁿya: "Catsa^l ts'iaaⁿwaa^l", ndo^l nts'a^l.

¹⁰ Jeeⁿ tjawee^l ts'om Jesús quia na jñeeⁿ ñ'oom 'ndyoo tsaⁿñeeⁿ. Tsoom ndaq^q nn'aⁿ na cwi'oontyjo naxeenⁿeⁿ:

—Mayuu'chen^l nnodye^lyo^l nntsjoo^q, meiⁿ quii^lntaaⁿ nn'aⁿ Israel tyooljei cwii ts'aⁿ na matseiyu^lya ts'om cha^lna tsaⁿm'aⁿaaⁿ. ¹¹ Candye^lyo^l nntsjoo^q, jndye nn'aⁿ na nchii nn'aⁿ Israel nnaⁿ naⁿñeeⁿ jo ntyja na macalui^l ñe'quioom^l ñequio ntyja na mawjaacue ñe'quioom^l. Ndo^l yuu na m'aⁿ Abraham ñ'eⁿ Isaac ñ'eⁿ Jacob yuu na matsa^lntjom Ty'oots'om, ñequio na neiiⁿna nncwindyuaandyena na nlcwa^lna ñ'eⁿ naⁿñeeⁿ. ¹² Saa^q nquiee nn'aⁿ judíos na qui na cwentaana cantyja na matsa^lntjom Ty'oots'om, nncwji^lna^l joona jo^l jo^l. Nncju^lna^l joona yuu na tjacantyja na jaaⁿñe. Jo^l jo^l nnc'omna na nla'xuaana na

matsei'ndaa'na' n'omna. Ndo' nnteinquirena
nde'i'n'omna na maquiina' joona.

¹³ Quia jo' tso Jesús nnom capeita^{n!}ñeeⁿ:
—Cha'xjeⁿ na jndā seiyu', maxjeⁿ jo' nluii.
Cja'lewe' na waa wa'.

Ndo' mañejuu xje^{n!}ñeeⁿ n'maⁿ mosoo' tsa^{n!}ñeeⁿ.

*Sein'maⁿ Jesús staxee^{n!} Simón Pedro
(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)*

¹⁴ Tjaquiee' Jesús waa' Pedro. Ljeiiⁿ na waa
staxee^{n!} tsa^{n!}ñeeⁿ cjoo' jnduu. Matseicona' juu.

¹⁵ Tyenquioom'm ts'oⁿ tsa^{n!}ñeeⁿ ndo' mañoom'
tjameintyjee' na matseicona' juu. Teicantyja, to'
na mandi'ntjom ndaana.

*Sein'maⁿ Jesús jndye nn'aⁿwii
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)*

¹⁶ Quia na jndā tmaaⁿya, tquiocho nn'aⁿ jndye
nc'iaana na cwilei'cho jndyetia na m'aaⁿ Jesús.
Ñe'cwii saⁿntjoom na calui' jndyetia, quia jo'
jlui'na naquii' n'om na^{n!}ñeeⁿ. Ndo' sein'maaⁿ
cha'tso nn'aⁿwii. ¹⁷ Luua' tuii cha calui'ljuu'
ñ'oom' Ty'oots'om na tyoñequiaa profeta Isaías.
Tso tsa^{n!}ñeeⁿ: "Manquiityeeⁿ teijneiⁿjaa cantyja na
tijndeiⁿ n'ooⁿya. Ndo' mati sein'maaⁿ jaa cha'tso
ntycu na ñejleichuuna' jaa."

*Nn'aⁿ na ñe'c'oontyjo naxe^{n!} Jesús
(Lc. 9:57-62)*

¹⁸ Quia na nty'iaa' Jesús na jndyendye nn'aⁿ m'aⁿ
nacañom'm, tsoom ndaqⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye
ñ'eⁿñe na cala'jndaa'ndyena w'aandaa na
nncoona xndyaa' ndaaluee. ¹⁹ Ndo' tjantyjaa'
cwii ts'aⁿ na ma'moⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés. Matso
nnoom:

—Maestro, nncjontyjo naxe^{n'} meiⁿyuucheⁿ na wja'!

²⁰ T'o Jesús nnom, tsoom:

—Joo canndye maniom lue'w'aayo' ndo' cantsaa na cwima'ntyja mati maniom cantquiaayo', saq ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee meiⁿ yuu na nncwajndya, tjaa'naⁿ.

²¹ Cwiicheⁿ ts'aⁿ na matseijomñe ñ'eⁿñê, matso nnoom:

—Ta, quiaa' ñ'om' na nndi'ntjonty^a nnom tsotya, hasta xeⁿ jnd^a ty'iuya jom, quia jo' yuu' je' nñ'aⁿya ñ'eⁿndyu'!

²² T'o Jesús nnom, matsoom:

—Jndye nn'aⁿ m'aⁿ na tyootando' cantyja 'naⁿya. M'aⁿna cha'cwijom l'oo. Ca'ndii' na joona caty'iundye ntyjeena. Saq 'u je', candyo'tseijomndyu' ñ'eⁿndyu^o.

Seicheⁿ Jesús jndye ñ'eⁿ nmoⁿ ndaaluee

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Quia jo' tuoⁿ ts'om w'aandaa, mandi ñ'eeⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. ²⁴ Luua tuii, tyoowijndye 'oona, tioo cwii jndye t'maⁿ jndeii nnom ndaaluee, mawaa na wjaanchjeeñe nmoⁿ w'aandaa. Ndo' jom watsom. ²⁵ Ndo' ty'entyjaa' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê jla'nlcwina jom, jluena:

—Jeeⁿ 'u Ta, cwji'n'maaⁿndyu' jaa, manncwjaa^aya.

²⁶ Quia jo' tsoom ndaqana:

—'O nn'aⁿ na ticala'y^a n'om'yo' ñ'eⁿ Ty'oots'om, ¿chiuu na cwilacatyuendyo'?

Ndo' teicantyjaan', seitiaan'añ jndye'ñeeñ
ñequio ndaaluee, mana teichenñ'eñna'. ²⁷ Cwe'
seiñ'een'tona' nañ'ñeeñ, jluena:

—¿'Ñeeñ cwiluiñe tsañm'aañ na jeencheñ ndya'
waljoo'? Jnda'jom meiiñ jndye, meiiñ ndaaluee
cwila'candana' ñ'oom na matsa'ntjoom.

*Nn'añ Gadara na la'xmañ na'jndii naquii' n'om
(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)*

²⁸ Jndä jo' jlui'na cwiçheñ xndyaa' ndaaluee,
ndyuua nn'añ gadarenos, we nn'añ na la'xmañ
na'jndii ty'ecatjomndye jom. Jlui'na yuu niom
ndeil'luaa, jeencheñ ndya' wjeena hasta leicandaña
nnçwinom ts'añ nato'ñeeñ. ²⁹ Luua tuii, jndeii
jla'xuaana, jluena:

—¿Ljo' nn̄tsa' ñ'eñndyô, 'u Jesús, Jnda
Ty'oots'om? ¿Aa jndä jndyo' na nlco'wi' jâ, meiiñ
tyooewe'ntyjo xjeñ na nntu'xeñndyô?

³⁰ Jo' jo' chjooti matquioqo'ti m'añ cwii tmaañ
t'mañ calcu na cwicwa'. ³¹ Ndo' na'jndii'ñeeñ
jla'ty'oondyen a nnoom jluena:

—Xeñ na nn̄cwji' jâ naquii' n'om nañm'añ, quiaa'ñ
ñ'om' na nn̄tsaquiña'ñ naquii' n'om calcu na m'añ
luaa'.

³² Quia jo' tsoom ndaaña:

—Cwa, catsa'yo'.

Mana jlui'na, ty'equie'nomna naquii' n'om
calcu'ñeeñ. Ndo' cha'waa tmaañ' calcu'ñeeñ
tmaañ'nquioyo', mana tei'tyu'yo' 'ndyoo ndaaluee.
Tjayo' quii' ndaa.

³³ Ndo' nn'añ na cwijndoo' jooyo', jlei'nomna,
ty'equie'na quii' tsjoom. Tcuu tcuu tyola'candiina
chiuu waa na tjoomna ñ'en calcu'ñeeñ ñequio chiuu

waa na n'maaⁿ we na^{n'ñeeⁿ}

³⁴ Quia jo' cha'tso nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ jlui'na, ty'ena na m'aaⁿ Jesú. Ndo' quia na tjomndyena jom, l'ana ty'oo nnoom na caluee^{n'eⁿ} ndyuaana.

9

*Sein'maⁿ Jesú ts'aⁿ na ntjeiⁿ nc'ee
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)*

¹ Quia jo' tuonnda' Jesú ts'om w'aandaa ñequio nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. Tei'ty'ioo'na ndaaluee. Mana tquienaa tsjoom yuu na mac'eⁿ Jesú. ² Ndo' tquioñ'om nn'aⁿ cwii ts'aⁿwii' na m'aaⁿ, cwe' ñ'eⁿtsuee. Tsa^{n'ñeeⁿ} tycutqueen tei'ljoo jom mana teintjeiⁿ nc'eeⁿ. Quia na nty'iaa' Jesú na t'maⁿ cwila'yu'ya n'om na^{n'ñeeⁿ}, tsoom nnom tsaⁿwii':

—'U jndaaya, c'om' t'maaⁿndyu' ts'om'. Ja jnda seit'maⁿ ts'ooⁿya 'u cha'tso jna^{n'} na waa.

³ Quia jo' cwantia nn'aⁿ na cwit'mqoⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés tyom'aa^{n'} n'omna, cwiluena: "Tsaⁿm'aa^{n'} ñ'oom ntjeiⁿ matseineiiⁿ ee mach'eeⁿ na ljo'yu cwiluuiñê ñ'eⁿ Ty'ooⁿts'om." ⁴ Jesú maxjeⁿ mantyjeeⁿ na luua' cwila'tiuuna. Jo' chii tsoom ndaana:

—¿Chiuu na ticuaaya nquiu'yo' ñ'eⁿndyo? ⁵ ¿Cwaaⁿ ñ'oom cwila'tiuu'yo' na tijndeitina' na nntsjoⁿ nnom tsaⁿm'aaⁿ, aa nchii cha'na jnd^a tsjoo nnoom na matseit'maⁿ ts'ooⁿya jnaa^{n'aⁿ} na waa? Oo ¿aa nchii nquiu'yo' na jndeitina' na nntsjoⁿ quicantyjaan, cjaacaⁿ? ⁶ Queⁿ'yo' cwenta, ja na cwiluindyⁿ tsaⁿ na jnaⁿ cañoom'luee m'mqoⁿya ndaaⁿ'yo' na waa na jndoⁿ na matseixmaⁿya

tsjoomnancuewaña na nntseit'maⁿ ts'ooⁿya jnaaⁿ
nn'aⁿ.

Quia jo' tsoom nnom ts'aⁿ na ntjeiⁿ nc'ee:
—'U re, quicantyja', catseilcwiindyu' tsuee 'naⁿ'.
Cja'to' wa'.

⁷ Ndo' teicantyjaⁿ, mana tjaanⁿ waⁿaⁿ. ⁸ Ndo'
tmaanⁿ nn'aⁿ na nty'iaa na luala', tyueneiiⁿna ndo'
tyola't'maaⁿndyena Ty'ooots'om na tquiaaⁿ na-
jneiⁿ nnom Jesús na nnteijndeinaⁿ nn'aⁿ.

*Ma'maⁿ Jesús Mateo
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)*

⁹ Jlui' Jesús jo' jo', mana tjaanⁿ. Ndo' ljeiiⁿ ja
na jndyuya Mateo. Wacatyaⁿ w'aa yuu cwitioom
nn'aⁿ ts'iaaⁿndqana cwentaa' gobiernom. Tsoom
nooⁿ:

—Candyo'tseijomndyu' ñequio ts'iaaⁿ na
mats'aa.

Mañoom' teicantyjaya, tjotseijomndyo ñequioñê.

¹⁰ Luala tuii, wacatyeenⁿ Jesús nacañoom' meiⁿsa
w'aya. Ndo' naⁿcwito'ñoom ts'iaaⁿndqaa nn'aⁿ
cwentaa' gobiernom ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwila'tjoondye
nnom Ty'ooots'om cantyja na nquiun nn'aⁿ fariseos,
ñe'naaⁿ meindyuaandyena ñ'eⁿñê ñequio nn'aⁿ na
cwila'jomndye ñ'eⁿñê. ¹¹ Saq quia na nty'iaa nn'aⁿ
fariseos na luala' mach'eeⁿ, ta'x'eeda ndqaa nn'aⁿ na
cwila'jomndye ñ'eⁿñê, jluena:

—¿Chiuu na macwa' maestro 'naⁿyo' ñequio
naⁿcwito'ñoom ts'iaaⁿndqaa nn'aⁿ cwentaa' gobier-
nom ndo' ñequio nn'aⁿ na cwila'tjoondye nnom
Ty'ooots'om?

¹² Quia na jndii Jesús na luala' cwiluena, tsoom:
—Nn'aⁿ na tiwii titjoondye ts'aⁿ na mach'ee
nasei. Saq nn'aⁿ na wii tjoondye tsan'ñeeⁿ.

13 Waa ñ'oom' Ty'oots'om na luua matsona': “Ja cajndati ntyjii na nnc'om'yo' na wi' n'om'yo' nc'iaa'yo' nchiiti na cwiñe'quia'yo' quioo' na cwila't'maa^n'ndyo' ja.”

Tsoti Jesús:

—Catsa'yo' ndo' cala'nq'ñ'yo' ljo' ñe'ca'mo^n ñ'oomwaa'. Ee ja nchii na jndyoo na nncwa^ya nn'a^n na cwil'a na maty'iomyana', saq jndyoo na nncwa^ya nn'a^n'jna^n na calcwe' n'omna.

¿Aa maca^na' na nla'cwejndo'ndye nn'a?
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

14 Quia jo' nn'a^n na cwila'jomndye ñ'oom na mañequeiaa Juan, tyquie'cañomna Jesús. Tyola'ncjoo'ndyena, jluena:

—¿Chiuu na jâ ñequio nn'a^n fariseos jndye ndii' cwila'cwejndo'ndyô, saq nn'a^n na cwila'jomndye ñ'e^ndyu' tiquila'cwejndo'ndyena?

15 T'ó Jesús ndaq na^nñee^n, seinei^n ñ'oom tjañoom!:

—Joo nn'a^n na cwila'jomndye ñ'e^n nquii ts'a^n na macoco, ¿aa nnc'omna na chjoo' n'omna yoche^n na cwiwit'maa^n' na ndicwa^n m'aa^n tsa^n'ñee^n qui'^ntaa^nna? Xocats'aana'. Saq nncue'ntyjo xuee na nncwjii'na' juu ts'a^n na macoco qui'^ntaa^nna. Quia ljo'che^n nnc'omna na chjoo' n'omna ndo' nla'cwejndo'ndyena.

16 Quia jo' seinei^ti Jesús ñ'oom tjañoom' cantyja 'naa^n' ñ'oom xco na jndyoñ'oom. Tsoom:

—Ticaty'iomyana' na nntseiyo ts'a^n liaa ntsaa ñ'e^n cwii ta^n' liaa xco na tyootma^n. Ee xe^n na ljo' nnts'aa, nncjaateii liaa xco, nnc'ioo'ñena' liaa ntsaa ndo' liaa ntsaa cwajndiiti njndii'ñena'.

17 Meiⁿ xocatiom ts'aⁿ winom xco ts'om tjaⁿ na jnd^q teil'ue, ee xeⁿ na luua' nts'aa ts'aⁿ, nty'ioo' tjaⁿ, mana cwiwindaa'ñ'eⁿ juuna'ndo' mati nlcwe' winom. Maxjeⁿ nntiom ts'aⁿ winom ts'om tjaⁿ xco ndo' laa'ti' meiⁿ tjaⁿ xocwi'ndaa' meiⁿ winom.

*Yuscuchjoo jnda Jairo
(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)*

18 Yocheⁿ na matseineiⁿ Jesús ñ'oommei^{n!}, tye'cañoom cwii ts'aⁿ na cwiluiitquieñe wats'om 'naaⁿ nn'aⁿ judíos. Tco' xtye jo nnoom, tso:

—Je'ndyo tue' nomjndaaya. Sa^qa xeⁿ wja' na nntio' ts'o^l nacjoom'm, nncwando'nnaa^{n!}aⁿ. Cwa cja', catio'ya' ts'o^l nacjoom'm, quia jo' nncwando'xcoom.

19 Ndo' teicantyja Jesús, tjantyjooⁿ naxe^{n!} tsa^{n!}ñeeⁿ ñequio jâ nn'aⁿ na cwilajomndyô ñ'eⁿñê.

20 Luua tuii, jndyontyjo cwii yuscu naxe^{n!} Jesús na nioom wii!. Yusu^l'ñeeⁿ jnd^q canchoo'we chu na tyoocameintyjee' na cwicaa nioom'm.

Jndyotseicandyoo'ñê, t'ueeⁿ 'ndyoo liaa' Jesús. **21** Ee seitioom naquii' ts'oom: “Xeⁿ cwe' na nndaa^q nñequiuu'a lia^{n!}aⁿ, quia jo' nn'maⁿya.” **22** Taqueⁿ Jesús nty'iaa^{n!}aⁿ yuscu'ñeeⁿ. Tsoom nnom:

—U jndaaya, c'om' t'maa^{n!}ndyu' ts'om!. Nc'e na matseiyu'ya ts'om' ñ'eⁿndyu^l, jnd^q n'ma^{n!}.

Ndo' mañejuu xjen'ñeeⁿ n'maⁿ.

23 Jnd^q tuee' Jesús waa' Jairo'ñeeⁿ, tjaque^{n!}eⁿ naquii' w'aa. Nty'iaa^{n!}aⁿ nn'aⁿ na cwitjoo^l nmaaⁿ, ñequio jndye nt'omcheⁿ nn'aⁿ na tacwaxua ndyuee. **24** Tsoom ndaq^q na^{n!}ñeeⁿ:

—Calui'yo', ee nchii na jnd^q tue' yuscuchjoom'aa^{n!}. Cwe' watsoo.

Saq cwe' teincona jom. ²⁵ Jndaq na tjeiiⁿ'eⁿ naⁿ'ñeeⁿ ch'eⁿ, tjaqueⁿ'eⁿ yuu ndiiⁱ ts'oochjoo, t'ueeⁿ ts'o. Teintyja yu'ñeeⁿ. ²⁶ Cha'waa ts'ondaa'ñeeⁿ t'om ñ'oom na tuii na luala'.

Sein'maⁿ Jesús we naⁿchjaaⁿ

²⁷ Na mawjaati Jesús ty'entyjo we naⁿchjaaⁿ naxeeⁿ'eⁿ. Jndeii tyola'xuaana, tyoluena:

—Ta, 'u na cwiluiindyu' tsjaanⁿ 'naanⁱ David na jndyowicantyjoo', c'oomⁱ na wi' ts'omⁱ já.

²⁸ Quia na tjaqueⁿ'eⁿ quiiⁱ w'aa, ty'entyjo naⁿchjaaⁿ'ñeeⁿ naxeeⁿ'eⁿ. Tsoom ndaqana:

—¿Aa cwilayu'yo' na nndaq nnts'aaya na nnnty'ia'yo'?

T'ooⁿona nnoom jluena:

—Ta, cwilayuu'â na nndaq nntsa'.

²⁹ Quia jo' tyenquioom^m lua'ndaqana, tsoom:

—Cats'aana' cha'xjeⁿ na cwilayu'ya n'om'yo'.

³⁰ Mana tco'yana' n'omndaq naⁿ'ñeeⁿ. Ndo' tqueⁿtyeⁿ Jesús ñ'oom ndaqana, tsoom:

—Cal'a'yo' cwenta na meiⁿcwii ts'aⁿ ticalaneiⁿ'yo' nnom'ñeeⁿ sein'maⁿ 'o.

³¹ Saq yuu waa, jluiⁱ naⁿ'ñeeⁿ jo' jo', to'na, tyot'oomna ñ'oom ya cantyja 'naaⁿ'aⁿ cha'waa ts'ondaa'ñeeⁿ.

Sein'maⁿ Jesús ts'aⁿ na tileicatseineiⁿ

³² Xjeⁿ na cwi'oo naⁿ'ñeeⁿ, luala tuii, tquioñ'om nn'aⁿ cwii ts'aⁿ na m'aaⁿ Jesús. Tileicatseineiⁿ na maleñ'oom jndyetia juu. ³³ Quia na jndaq tjeiiⁿ'eⁿ jndyetia naquiiⁱ ts'om tsaⁿ'ñeeⁿ, jnaaⁿ na matseineiⁿ. Tyueneiiⁿ nn'aⁿ, jluena:

—Meiⁿ cha'waa ndyuuaaya ndyuua Israel, tijoom ñenty'iaaya cwii nnom cha'na luala'.

³⁴ Saq nn'aⁿ fariseos tuee'na ñ'oom nacjoo' Jesúś, jluena:

—Cantyja najndeii nquii na cwiluiitquieñe ndaa naⁿjndii, jo' na macwjeeⁿ'eⁿ naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ.

Wi' ts'om Jesúś nn'aⁿ

³⁵ Tyomanom Jesúś cha'tso njoom t'maⁿ ñequio njoom nch'u ts'ondaa Galilea. Tyo'mooⁿ ndaa nn'aⁿ naquii' lan'om. Tyoñequiaaⁿ ñ'oom naya cantyja na matsaⁿntjom Ty'ooots'om. Tyotsein'maaⁿ nn'aⁿ ticwii cwii nnom tycu na wiina, ñ'eⁿ ticwii cwii nnom na tajndeii' n'omna na maquiina'. ³⁶ Quia na nty'iaaⁿ'aⁿ nn'aⁿ na jndyendye, t'oom na wi' ts'oom naⁿ'ñeeⁿ ee cwe' m'aⁿntjei'ntona ndo' tja'a 'ñeeⁿ na nnteijndeii joona. Laxmaⁿna cha'cwijom cwii tmaaⁿ canmaⁿ na tja'a 'ñeeⁿ juu na ya nnteix'ee. ³⁷ Quia jo' tooⁿ'oⁿ na ma'mooⁿ na jndye nn'aⁿ mam'aⁿ na nndye ñ'oom' Ty'ooots'om saq tijndye nn'aⁿ na nntjei'yuu'ndye ndaqana. Tsoom ñ'oom tjañoom' ndaq nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê:

—Jeeⁿ ya jndaq tue' ntjom, saq naⁿntjom ti-jndyendye. ³⁸ Jo' chii cala'ty'oondyo' nnom Ty'ooots'om na jom cwentaaⁿ'aⁿ ntjom'ñeeⁿ, na cajñoom nn'aⁿ na c'oocatyjeendye ntjoom'm.

10

Macwjii'ñe Jesúś canchoo'we nn'aⁿ nluiindyé apóstoles

(*Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16*)

¹ Jesúś tqueenⁿ'ñê jâ nn'aⁿ canchoo'we. Tquiaaⁿ cantyja najndeii na matseixmaaⁿ ndaayâ na

catjeii'â jndyetia naquii' n'om nn'aⁿ, ndo' na cala'n'maaⁿyâ nn'aⁿ cha'tso nnom ntycu na wiina ñequio cha'tso nnom na tajndeii' n'omna na maquiina'.

² Nmeiiⁿ ncuee canchoo'wendyô apóstoles na jñoom ts'iaaⁿ 'naaⁿaⁿ. Najndyee Simón, na mati jndyu Pedro, jndä we tyjeeⁿ Andrés, jndä jo' Jacobo ñequio tyjeeⁿ Juan ntseinda Zebedeo, ³ Felipe ñequio Bartolomé, Tomás ñequio ja Mateo na ñeto'ñⁿ ts'iaaⁿndaq nn'aⁿ, ndo' Jacobo jnda Alfeo ñequio Lebeo, tsaⁿ na cwiluena Tadeo, ⁴ Simón, ts'aⁿ na ndii'ñe tmaaⁿ' nn'aⁿ partido cananista, ndo' ñ'eⁿ Judas Iscariote, tsaⁿ na tquiaa cwenta Jesús.

*Majñom Jesús nn'aⁿ canchoo'wende
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)*

⁵ Ndo' canchoo'wendyô já jñom Jesús, jnda tquiaaⁿ ñ'oom ndaqayâ, tsoom:

—Tintsaquie'yo' quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na nchii nn'aⁿ judíos ndo' tintsaquie'yo' naquii' meiⁿcwii tsjoom 'naaⁿ nn'aⁿ samaritanos. ⁶ Saä catsa'yo' na m'aⁿ nn'aⁿya, nn'aⁿ Israel na cwiliindyena cha'cwijom canmanⁿ na jndä tsuundye. ⁷ Ndo' yocheⁿ na tsaco'ndii'ndyo', quia'yo' ñ'oom, candu'yo' na jndä tue'ntyjo na nntsa'ntjom Ty'oots'om naquii' n'om nn'aⁿ. ⁸ Cala'n'maⁿ'yo' nn'aⁿwii ñequio nn'aⁿ na cho tycu lepra. Calanlcwi'yo' l'oo. Catjei'yo' naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ. Cha'xjeⁿ na jndä 'o na cwe'yu naya na matseixmaⁿ Ty'oots'om, malaa'ti' quia' 'o na nndaa nt'omchen.

9 'Tintsacho'yo' s'om cajaⁿ, meiⁿ s'om xuee, meiⁿ s'om wee na ñjom chetsja' na ntyjaandyo'. **10** Meiⁿ chetsja' tintsacho'yo' na tsa'yo' nato, ñecwii ljo liaa, meiⁿ lcoom, meiⁿ ts'oomb'eii. Ee ts'aⁿ na mandi'ntjom nnom Ty'oots'om, tseixmaaⁿ na co'ñoom na nleil'uee'ñê na macarna' jom.

11 'Ndo' meiⁿyuucheⁿ na nntsaquie'yo', meiⁿ tsjoom t'maⁿ, meiⁿ tsjoom chjoo, jo' jo' cal'uee'ndyo' 'ñeeⁿ juu tseixmaⁿ na ya ts'aⁿñe. Waa' tsaⁿñeeⁿ jo' caljoo'ndyo' hasta quia na nlui'yo' tsjoom'ñeeⁿ. **12** Quia na cwitsaquie'yo' naquii' w'aa'ñeeⁿ, candu'yo' ndaq^a nn'aⁿ na Ty'oots'om matio'naaⁿñê joona. **13** Ndo' xeⁿ w'aa'ñeeⁿ m'aⁿ nn'aⁿ na ya nn'aⁿndye, quia jo' nluii cha'xjen na cwindu'yo' na catio'naaⁿñe Ty'oots'om joona. Saq^a xeⁿ tic'omna na ya nn'aⁿndyena, quia jo' tixocaluii cha'xjen na cwindu'yo'. **14** Ndo' xeⁿ nnts'aana' na m'aaⁿ 'ñeeⁿ juu na tiñe'catseiljo 'o, oo tiñe'candii ñ'oom na cwindu'yo', quia na cwicalui'yo' w'aa'ñeeⁿ oo tsjoom'ñeeⁿ cala'quia'yo' ts'ojndaq^a na chuu' nc'ee'yo'. Ee na nl'a'yo' na lLua' cwicalui'yuu'na' na joona tiñe'cato'ñoomna ñ'oom' Ty'oots'om na cwiñe'quia'yo'. **15** Mayuu'chen' nndye'yo' nntsjoo, juu xuee na nncu'xeⁿ Ty'oots'om nn'aⁿ, mat'maⁿti nlco'wi'na' nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ yuu na t'cato'ñoom nn'aⁿ ñ'oom naya, nchiiti na nlco'wi'na' nn'aⁿ ndyuaa Sodoma ñequio Gomorra na teiyo seityuii' Ty'oots'om cwii cwii tsjoomna nc'e na wi'ndye naⁿñeeⁿ.

16 'Queⁿ'yo' cwenta, majñ^onya 'o quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na wi'ndye. Cwiluiindyo' cha'cwijom canmaⁿ na m'aⁿ quii'ntaaⁿ lobo. Cwe' jo' c'om'c'eendyo' cha'na catsuu cha tiquiu'nn'aⁿa' 'o. Ndo' c'om'yo' na tjaa mayaⁿ'yo' cha'na catu'. **17** Matsjoo^o cal'a'yo' cwenta naⁿ'ñeeⁿ ee nnc'oochona 'o ndaq^a na^mmaⁿ'iaaⁿ ndo' nla'sei'na 'o meiiⁿ naquii' lan'om 'naaⁿna. **18** Ndo' nnc'oochona 'o jo ndaq^a gobiernom ñequio jo ndaq^a nn'aⁿ na cwiluiit'maⁿndyetyi nc'e cwila'xmaⁿ'yo' cwentaya. Jo' na nñequiaana' na wanaaⁿ na nntjei'yuu'ndyo' cantyja 'naⁿya ndaq^a naⁿ'ñeeⁿ ndo' mati ndaq^a nn'aⁿ na tyoocandaa ñ'oom' Ty'ooots'om. **19** Saq^a tinc'om'yo' ñ'omtiuu ñ'oom na nntjei'yuu'ndyo' oo chiuuya nlanchu'yo' ñ'oom. Ee nquii Ty'ooots'om m'mooⁿ naquii' n'om'yo' cwaanⁿ ñ'oom na nndu'yo' quia na je' mamacaⁿna' na nntjei'yuu'ndyo'. **20** Ee ñ'oom na nndu'yo' nchii na jndo' n'om' ncjo'yo' ee nquii Espíritu na cwiluiñe Ty'ooots'om nntseijnooⁿ'oⁿ n'om'yo' cwaanⁿ ñ'oom nnt'q'yo'.

21 'Ee ntseinda ts'aⁿ nñequiana cwenta tyjeena na nla'cuee' na^mmaⁿ'iaaⁿ juu. Ndo' ñ'eeⁿ nn'aⁿ na nñequiana cwenta ndana na cwje. Ndo' nda nn'aⁿ nla'wendyena nacjoo tyendyeena cha cwje naⁿ'ñeeⁿ. **22** Ndo' cha'tsondye nn'aⁿ nnc'omna na jndoona 'o, nc'e na cwilaxmaⁿ'yo' cantyja 'naⁿya. Saq^a juu ts'aⁿ na tyeⁿ cwiljoo'ñe ñ'eⁿndyo hasta na macand^a, tsaⁿ'ñeeⁿ nlui'n'maaⁿ'ñe. **23** Quia cwita'wi'na 'o na m'aⁿ'yo' cwii tsjoom, calui'yo' jo' jo', catsa'yo' cwiicheⁿ tsjoom. Ee ñ'oom na mayuu'cheⁿ matsjoo^o, tyoolui'ñ'eⁿ njoom ndyuuaa Israel na nntjei'yuu'ndyo' ndaq^a nn'aⁿ

ndo' ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nncwjjannda'a.

²⁴ Tsoti Jesúś ñ'oom tjañoom' ndaqâ jâ nn'aⁿ na cwilajomndyô ñ'eⁿñê. Tsoom:

—Juu ts'aⁿ na matsei'naaⁿ ticaluiit'maⁿñê, ee nquii maestro 'naaⁿaⁿ cwiluiit'maⁿñeti nchiiti jom. Ndo' mati juu ts'aⁿ na mandi'ntjom ticaluiit'maⁿñê, ee nquii patrom 'naaⁿaⁿ t'manti cwiluiiñe nchiiti jom. ²⁵ Juu ts'aⁿ na matsei'naaⁿ matsona' na catjoom cha'xjen' na matjom maestro 'naaⁿaⁿ. Ndo' mati juu ts'aⁿ na mandi'ntjom maty'iomna' na cjaawinoom cha'xjen' na mawinom ts'aⁿ na mandi'ntjoon nnom. Ndo' nquii ts'aⁿ na cwiluiitquieñe cwii w'aa, xeⁿ nlue nn'aⁿ na cwiluiiñê tsaⁿjndiitquiee, majndeiiiticheⁿ tinluena ñ'oomwi' nacjoo nn'aⁿ waⁿaⁿ.

*'Ñeeⁿ juu laxmaaⁿya na c'ooⁿya na nquiaaya
(Lc. 12:2-9)*

²⁶ 'Quia jo' tintyue'yo' ljo' na nl'a nn'aⁿ 'o. Ee cha'tso na wanty'iuu' m'aaⁿna' je', maxjeⁿ nleitquoo!. Ndo' meiⁿ tjaan'aⁿ cwii na cwe'nty'iu tuii na tixocwitquoo'na!. ²⁷ Cwe' jo' joo ñ'oom tjañoom' na matseinaⁿya ndaaⁿyo', 'o calaneiⁿ ndyeyu'yo' ndaqâ nn'aⁿ. Ndo' ñ'oom na matseinaⁿya ndaqâⁿyo' na ñencjo'yo', candu'yo' na candyé cha'tso nn'aⁿ. ²⁸ Tinc'om'yo' na nquia'yo' joo nn'aⁿ na cwila'cwjee nc'iaa ee tixondaña nla'catsuuna añmaaⁿ nn'aⁿ. 'O je' c'om'yo' na nquia'yo' nquii Ty'ooots'om ee jom waa najneiⁿ na nncjoom'm ts'aⁿ quii' b'io, na nntsuuñe añmaaⁿ ts'aⁿ na macanda.

29 "O manquiu'yo' na meiⁿchjoo ticajnda cwiwil'ua we cantsaa nch'u. Sa^qa nquii Tsotye'yo' Ty'oots'om mach'een cwenta jooyo'. Meiⁿcwiindye jooyo' xocue' na ticaljeiiⁿ. **30** Mati ticwii cwii soonqueⁿ'yo' majndaa' ntyjee' ljo' joona!. **31** Cwe' jo' tilacatyuendyo' ee jndandyo'ti'yo' ntyjeeⁿ nchiiti cantsaa nch'u.

*Catjei'yuu'ndyo cantyja 'naaⁿ' Jesucristo
(Lc. 12:8-9)*

32'Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na nncwji'yuu'ñe cantyja 'naⁿya jo ndaq nn'aⁿ, ja nncwji'yuu'ndyo na mawajnaⁿ'a jom jo nnom Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee. **33**Sa^qa 'ñeeⁿ ts'aⁿ na nncwji'ñe cantyja 'naⁿya jo ndaq nn'aⁿ, mati ja nncwji'yuu'ndyo na ticwajnaⁿ'a jom jo nnom Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee.

*Cantyja 'naaⁿ' Jesús matoⁿ'na' nn'aⁿ
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)*

34'Ticala'tiuu'yo' na jndyo^o tsjoomnancue na ya nnc'om nn'aⁿ ñ'eⁿ nc'iaana. Ee ja nchii na jndyo^o na caljoya n'om nn'aⁿ ñequio nc'iaana. Ee cantyja 'naⁿya nnc'om nn'aⁿ na jndoondye ntyjeena. **35**Ee cantyja 'naⁿ ja nntoⁿ'na' tsans'a ñ'eⁿ tsotyeeⁿ, mati tsanscu ñ'eⁿ tsoñeeⁿ, ndo' tsanⁿntsa ñ'eⁿ staxeeⁿ'eⁿ. **36** Cwe' jo' cwii cwii ts'aⁿ na matseiyu' ñ'eⁿndyo, nquiee nn'aⁿ waⁿ'aⁿ nla'jndoona jom.

37 "'Ñeeⁿ juu ts'aⁿ na jndati ntyjii tsotye, tsondyee, nchiiti ja, tsans'aⁿñeeⁿ titseixmaaⁿ na nnc'oomñe cwentaya. Mati juu ts'aⁿ na jndati ntyjii ñ'eⁿ ti'jnda, oo nomjnda, nchiiti ñ'eⁿndyo ja, tsans'aⁿñeeⁿ ticatsona' na nnc'oomñe cwentaya. **38** Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na

nntseijomñe cantyja na mats'aa, xeⁿ tiljoya ts'om nawi' na matjom cantyja 'naⁿya, meiiⁿ cue', tsaⁿñeeⁿ ticatsona' na nntseixmaaⁿ cwentaya.

39 Ee meiⁿcwiⁿñeeⁿchenⁿ ts'aⁿ na mañequiaañe na catjom ljo' na nntjom nc'e na m'aaⁿ cantyja 'naⁿya, nluiⁿn'maaⁿñe tsaⁿñeeⁿ. Ndo' meiⁿcwiⁿñeeⁿchenⁿ ts'aⁿ na mal'uee'ñe cheⁿnquii chiuu nluiⁿn'maaⁿñe, majo'to jo' nntsuuñe.

Naya na cwicandaa nn'aⁿ

(Mr. 9:41)

40 'Meiⁿquia ts'aⁿ na matseiljo 'o, mati ja matseiljo tsaⁿñeeⁿ. Ndo' juu ts'aⁿ na matseiljo ja, mati matseiljo tsaⁿñeeⁿ Tsotyaya na jñom ja.

41 Meiⁿquia ts'aⁿ na matseiljo cwii profeta na mañequiaa ñ'oom! Ty'oots'om, juu naya na macandaaⁿ cwii profeta, majo'ti nndaaⁿ tsaⁿñeeⁿ. Ndo' meiⁿquia ts'aⁿ na matseiljo cwii ts'aⁿ na m'aaⁿ cantyja na maty'iomyanaⁿ, nc'e na manty'iaaⁿaⁿ na ya mach'ee tsaⁿñeeⁿ, mañejuu naya na macandaaⁿ ts'aⁿ na ya mach'ee, majo'ti nndaⁿ tsaⁿñeeⁿ.

42 Ndo' meiⁿcwiⁿñeeⁿchenⁿ ts'aⁿ na mach'ee naya meiiⁿ ñe'chjoowiⁿ ndaatooo teiⁿ na nnc'uu cwii ts'aⁿ na tit'maⁿ cwiluiñe nc'e na matseijomñe ñ'eⁿndyoⁿ, ñ'oom na mayuuⁿ na matsjooⁿ ndaaⁿ 'yo', tsaⁿñeeⁿ waa naya 'naaⁿaⁿ.

11

Juan jñoom nn'aⁿ na m'aaⁿ Jesús

(Lc. 7:18-35)

1 Quia na jndaq t'moⁿ Jesús ñ'oommeiⁿ ndaaⁿ jâ nn'aⁿ na canchoo'wendye na cwilajomndyô ñ'eⁿñê, quia jo' jlueeⁿeⁿ jo' jo'. Tjaanⁿ na

m'mooⁿ ndo' na nñequiaaⁿ ñ'oom naquii' njoom
ndyuaa'ñeeⁿ.

² Juan tsaⁿ na tyotseits'oomñe nn'aⁿ, m'aaⁿ
w'aancjo quia na jñeeⁿ ñ'oom cantyja 'naaⁿ'
ts'iaaⁿ na tyoch'ee Cristo. Jñoom we nn'aⁿ na
cwila'jomndye ñ'eⁿñê na c'oota'x'ee cwii ñ'oom
'ndyoo Jesús. ³ Jluena:

—¿Aa 'u cwiluiindyu' Cristo na nncwjee'cañoom
tsjoomnancue, oo aa nncwindoo'â cwiicheⁿ?

⁴ T'o Jesús ndaq naⁿñeeⁿ, tsoom:

—Catsa'yo' ndo' candu'yo' nnom Juan
cantyja ñ'oom naya na cwindye'yo' ndo' na
cwindye'ia'ndaq'yo' na jndye nn'aⁿ cwin'maaⁿ.

⁵ Ndo' candu'yo' nnom nn'aⁿ na ñet'om na
nchjaaⁿ jndaq teitquioo. Nn'aⁿ na ñet'om na
ntjeiⁿ nc'ee' je' ya cwi'ooca'. Nn'aⁿ na ñecho
tycu lepra, je' jndaq ljuu'ndye. Nn'aⁿ na ñet'om
na cantaa, je' ya cwindye. Ndo' nn'aⁿ na jndaq
tja, je' jndaq cwita'ndo'xcona. Ndo' joo nn'aⁿ na
nty'iaandye jndaq macwindyena ñ'oom naya na
macwjil'n'maaⁿñe Ty'oots'om joona. ⁶ Ndo' neijiⁿ
ts'om ts'aⁿ na ñe'cwii matseitiuu cantyja 'na'ya ee
juu xotseijnaaⁿna'.

Ñ'oommeiⁿ seineiⁿ Jesús ndaq nn'aⁿ na jñom
Juan.

⁷ Quia na jndaq ty'elcweeⁿ naⁿñeeⁿ, to' Jesús na
matseineiⁿ ndaa tmaaⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ nacañom'm
cantyja 'naaⁿ Juan. Tsoom:

—¿Chiuu waa na saacanty'ia'yo' na sa'yo' na
m'aaⁿ Juan jo ndo' yuu tjaa nn'aⁿ c'om? ¿Aa
nty'ia'yo' na jom ts'aⁿ na we waa na matseineiⁿ
cha'cwijom cwii tsmaaⁿ na maleiñ'oomñe jndye?

Ntyjii nchii jo!. ⁸ Quia jo' ¿chiuu waa na saacanty'ia'yo' na sa'yo'? ¿Aa nty'ia'yo' cwii ts'aⁿ na cwee liaa na jnda? Ntyjii nchii jo!. Ee 'o nquiu'yo' na macandā nn'aⁿna tjacantyja na t'maⁿ n'iaaⁿ, joona cwicwee'na liaa jnda ñequio nn'aⁿ w'aana. ⁹ Quia jo' ¿chiuu waa na saacanty'ia'yo'? ¿Aa nty'ia'yo' cwii profeta? Ja ntyjii na jo!. Ndo' jom t'ma^{nti} cwiluiiñē nchiiti nt'omchenⁿ profeta. ¹⁰ Ee ljeii 'naa^{n!} Ty'ooots'om matseinei^{nna!} cantyja 'naa^{n'aⁿ}. Luala matsona!:

Ja majñooⁿñetyaya cwii moso 'naⁿya na wjaajndyee jo njom!.

Jom nncwjji'yuu'ñē cantyja 'na^{n!}, cha nnc'omc'eendye nn'aⁿ quia na nncue'cañoom[!].

¹¹ Ndo' tsoticheⁿ Jesús:

—Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjo^o, tijoom ñeteitquoo'ñē cwii ts'aⁿ na t'ma^{nti} cwiluiiñē quiⁿntaaⁿ cha'tsondye nn'aⁿ cha'na juu Juan, ts'aⁿ na tyotseits'oomñē nn'aⁿ. Saa meiiⁿ na ljo', meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na jndā tjaquiee'ñē cantyja na matsaⁿntjom Ty'ooots'om, meiiⁿ tit'maⁿ cwiluiiñē, saaⁿ t'ma^{nti} cwiluiiñē, nchiiti Juan.

¹² Ndo' seinei^{nti} Jesús, tsoom:

—Quia na to' Juan na tyotseits'oomñē nn'aⁿ teitquoo' na cwila'jndā nn'aⁿ na nnc'ooquiee'ndyena cantyja na matsaⁿntjom Ty'ooots'om hasta xjen je'. Ndo' na^{n!}ñeenⁿ cwiqueⁿ n'omna na nnaⁿjndāna cha nndaqⁿ nla'xma^{nna} cantyja 'naa^{n!} juuna!. ¹³ Cha'tso ñ'oom' Ty'ooots'om na tyotjeii'yuu'ndye profetas ñequio ljeii na tqueⁿ Moisés tjoom' t'moog^{nna!} cantyja na matsaⁿntjom Ty'ooots'om. Ndo' quia na tyjee' Juan, jom t'moogⁿ

na jndaq tue'ntyjo na mamatsaq'ntjom Ty'oots'om.
 14 Toom cwe' nlayu'yo' na Juan matseinoomñê cwentaa' profeta Elías tsaⁿ na waa ñ'oom na nnedyonnda'. 15 'Ñeeⁿ juu na niom lue' n'om lua'qui na nndii, candii.

16 '¿Ljo' ñ'oom na nntseijooⁿ'a cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ tiempomeii? Joon matseijomna' cha'na yocanch'u na cwinquioo' naquii' tsjoom.
 17 Cwila'xuaana ndaq nc'iaana, cwiluena: "Ñetjoo'â tsmaan juu som na cwitjo' na toco ts'aⁿ saa^a 'o tîcal'a'jnom'yo'. Jndaq chii ñetjoo'â som ts'oo, saa^a 'o tîcatyuee'yo'." 18 Maluaa' matseijomna' na cwil'a nn'aⁿ na m'aⁿ tiempomeii. Ee tyje'cañoom Juan quii'ntaaⁿ'yo', t'oom cha'cwijom ts'aⁿ na chjoo' ts'om. Tîcwaan'aⁿ nantquie na ya, meiⁿ tîc'om winom. Saq 'o cwindu'yo' tsaⁿjndii matseixmaan. 19 Jndaq jo' tyjacañoⁿ nnco na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. Ja matseijomndyo ñ'eⁿ nn'aⁿ, macwa'a ñ'eⁿndyena. Saq 'o cwindu'yo' cantyja 'na'ya: "Luua' ts'aⁿ jeeⁿ cwa', jeeⁿ 'uu. Juu jeeⁿ ya matseix'iaa'ñe ñ'eⁿ nn'aⁿ na cwila'tjoondye nnom Ty'oots'om ñequio nn'aⁿ na cwito'ñoom ts'iaaⁿndaq nn'aⁿ cwentaa' gobiernom." Saq tints'aa, ee cwiwitquioo' na jndo' ts'om Ty'oots'om ee cha'tso na matseijndaa'ñê ma'moⁿna' na ljo'.

*Njoom na m'aⁿ nn'aⁿ na tiñe'cala'canda
 (Lc. 10:13-15)*

20 Jndaq chii to' Jesús na matseitiaan'aⁿ nn'aⁿ njoom yuu na jndyeti ts'iaaⁿs'aaⁿ na ma'moⁿna' na tseixmaan'najndeii Ty'oots'om ee na tîcalcwe' n'om naⁿñeeⁿ. Matsoom:

21 —Jee jndo'cheⁿ'yo' 'o nn'aⁿ tsjoom Corazín. Jee jndo'cheⁿ'yo' 'o nn'aⁿ tsjoom Betsaida. Ee quii'ntaaⁿ'yo' jndye ts'iaaⁿ t'maⁿ s'aa sa^a ticalcwe['] n'om'yo'. Xeⁿ s'aa ts'iaaⁿmeiⁿ quii'ntaaⁿ nn'aⁿ tsjoom Tiro ñ'eⁿ Sidón, tyuaa'ti jnd^a tcwee[']na liaa tsja['] ndo['] jnd^a tioona tsjaa['] nqueⁿna na cwit'mooⁿna na cwilcwe['] n'omna. **22** Nndye'yo' nntsjoo^o, xuee na nncu'xeⁿ Ty'oots'om nn'aⁿ t'manti nlco'wi'na['] 'o nchiiti nn'aⁿ tsjoom Tiro ñ'eⁿ Sidón. **23** Ndo['] 'o nn'aⁿ tsjoom Capernaum, ¿aa cwila'tiuu'yo' na cañoom'lueecheⁿ nntseiwendyena['] o cwe['] ee na jndye ts'iaaⁿ s'aaya quii'ntaaⁿ'yo'? Maxjeⁿ nntiom Ty'oots'om 'o yuu na meindoo['] l'oo. Mana ntsuuñ'eⁿ tsjom'yo' Capernaum. Xeⁿ nn'aⁿ na ñet'om tsjoom Sodoma nty'iaana ts'iaaⁿ t'maⁿ cha'na s'aaya quii'ntaaⁿ'yo', ndicwaⁿ waa tsjoomna xjen je'cheⁿ. **24** Nndye'yo' nntsjoo^o xuee na nncu'xeⁿ Ty'oots'om nn'aⁿ t'manti nlco'wi'na['] 'o nchiiti nn'aⁿ na ñet'om ndyuaa tsjoom Sodoma.

*Quio'yo' na m'aa'ya ndo' nliu'yo' na
nnta'jndyeeyo'*

(Lc. 10:21-22)

25 Ndo['] majuu xje^{n!}ñeeⁿ to['] Jesús na matseineiiⁿ nnom Ty'oots'om, tsoom:

—Matseit'maa^{n!}ndyo^o 'u Tsotyaya na cwiluiindyu['] na matsaⁿntjom['] cañoom'luee ñequio nnom tsjoomnancue. Ee 'u jnd^a tanty'iuu'ndyu['] ñ'oommei^{n!} ndaq^a nn'aⁿ na jnd^a 'o n'om ñequio nn'aⁿ na jeen t'maⁿ cwila'no^{n!}, sa^a jnd^a seicanoo^{n!} joona['] ndaq^a nn'aⁿ na cje cwil'a. **26** Mayuu['] Ta, ee luua['] waa na tjawee['] ts'om[!].

27 Tsionnda' Jesúś ndaa_a nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê:

—Cha'tso na cwila'xmaⁿ najnda_a, Tsotyaya Ty'oots'om jndä tquiaanⁿ joona['] l'oo_aya. Tjaa 'ñeeⁿ tsei'noⁿ chiuu tseixmaⁿya na cwiluiindyo Jnaaⁿ, macandä nqueⁿ ntyjeeⁿ. Meiⁿ tjaa 'ñeeⁿ tsei'noⁿ chiuu tseixmaⁿ Tsotyaya, macandä ja na cwiluiindyo Jnaaⁿ mantyjiiya. Mati meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na l'ue ts'ooⁿ na nntsei'noⁿ chiuu tseixmaⁿ Tsotyaya mañequia na nntsei'noⁿ.

28 Quio'yo['] na m'aaⁿya cha'tsondyo['] na jndä teijndya'yo['] cantyja 'naaⁿ jnaⁿyo['] na joona['] matseijaa'ñena['] nacjo'yo['] cha'cwijom xuu na tileicanaⁿyo['] ndo['] ja nñequiaya na nnta'jndyee'yo['].

29 Calajomndyo['] ñ'eⁿndyo_a cha'na cwila'jomndye quioo'ndyo na ljoyu cwil'a ts'iaaⁿ. Ndo['] quiaandyo['] na nnta'jnaⁿyo['] cantyja 'naⁿya. Ee ja tinc'uaa['] ts'ooⁿya ndo['] m'aaⁿya na wi['] ts'ooⁿya 'o. Ndo['] nliu'yo['] na nnta'jndyee añmaaⁿyo[']. **30** Ee na nlax'iaa'ndyo['] ñ'eⁿndyo_a xocanchjena['] 'o cha'na manchje ts'oom na ljo cantya['] quioo'ndyo. Ndo['] ñ'oom na maquaⁿya ndaa_ayo['] cwe['] na ya ya xjeⁿ jndä'yo['].

12

Ty'ioo'ndyena xu'lqueenⁿ xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Luua tuii cwii xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ. Mawinom Jesúś yuu waa ntjom lqueenⁿ trigo. Ndo['] já nn'aⁿ na cwilajomndyo['] ñ'eⁿñê na ñe'jndqo[']â,

too'â tyotyjaayâ xu'lqueen. Tyoty'ueendyô, tyotquiaayâ joona'. ² Ndo' nn'aⁿ fariseos quia na nty'iaana na luala' cwil'aayâ, jluena nnom Jesús:

—Que^{n'} cwenta, nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿndyu' cwil'ana yuu na ticaty'iomna' xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ.

³ T'ooⁿ ndaq na^{n'}ñeeⁿ, tsoom:

—'O, ¿aa tyoola'naⁿ'yo' ñ'oom chiuu s'aa David ñequio nn'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê na ñe'jndo'na? Saa tyoolancjoo'ndyo' cantyja 'naanⁿ'an. ⁴ Ee tjaque^{n'}eⁿ wats'om cwentaa' Ty'oots'om, tcaaⁿ ntyoo' nnom tyee. Tcwaanⁿ'aⁿ joona' ndo' mati tquiaaⁿ na tcwa' nn'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê. Ndo' ntyoo'ñeeⁿ na jnda tqueⁿ nn'aⁿ joona' nnom Ty'oots'om, ticwanaaⁿ na nlcwa' meiⁿnquia ts'aⁿ. Macanda nquiee ntyee wanaaⁿ na nlcwa'na. ⁵ Ndo' cwaanti jnda jla'naⁿ'yo' naquii' ljeii na tqueⁿ Moisés na matsona' na nquiee ntyee jndye ts'iaaⁿ cwil'ana naquii' wats'om t'maⁿ na cwindye'ntjomna juu xuee na cwita'jndyaaya. Saa tjaan jnaaⁿna na ljo' cwil'ana. ⁶ Je' nnodye'yo' nntsjoo, ljoon jnda tyacañoⁿya naquii' ntaaⁿ'yo' na t'manti cwiluiindyo nchiiti juu wats'om t'maⁿ na jeeⁿ cwila't'maaⁿ'ndyo'. ⁷ 'O tyoola'noⁿ'yo' ljo' ñe'catso ñ'oomwaa na tso Ty'oots'om: "Ja cajndati ntyii na nnc'om'yo' na wi' n'om'yo' nc'ia'yo' nchiiti na cwiñe'quia'yo' quioo' na cwila't'maaⁿ'ndyo' ja." Xeⁿ jla'nqⁿ'yo' ñ'oomwaa' tixoqueⁿ'yo' xjeⁿ nn'aⁿ na tjaan jnaaⁿ. ⁸ Nc'e na luala'waa, ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee waa na matseixmaⁿya na nntsjoo ljo' cal'a nn'aⁿ xuee na cwita'jndyaaya.

Sein'maⁿ Jesú^s ts'aⁿ na ntjeiⁿ ts'q^o
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Jndā chii jlui' Jesú^s jo' jo'. Tjaanⁿ, tjaque^{n'e}wats'om 'naaⁿna. ¹⁰ Ndo' jo' jo' m'aⁿ cwii tsaⁿs'a na ntjeiⁿ ts'q^o. Ndo' nn'aⁿ fariseos na m'aⁿ wats'om'ñeeⁿ jeeⁿ tyol'ueendyena chiuu nl'ayoona na nñe'quiana cwenta Jesú^s. Ta'x'eena nnoom, jluena:

—Juu xuee na cwita'jndyaaya ¿aa maty'iomna' na nntsein'maⁿ ts'aⁿ ts'aⁿwii', oo aa tis'a?

¹¹ T'q^o Jesú^s ndaq^ana, matsoom:

—Cala'tiuu'yo', xeⁿ m'aⁿ cwiindyo' 'o na m'aⁿ catsmaⁿ tsmei^{n!}, ndo' xeⁿ nncju'na' juuyo' ts'om tsue'tsjoom, ¿aa nchii nntseityua' na wja'cwji' juuyo' meiiⁿ juu xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ? ¹² Nquii Ty'o^ots'om jndati ntyjeeⁿ cwii ts'aⁿ nchiiti cwe' catsmaⁿ. Jo' chii maty'iomna' na cateijndeii ts'aⁿ x'iaaⁿaⁿ nawi' na matjom, meiiⁿ juu xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ.

¹³ Quia jo' tsoom nnom ts'aⁿwii':

—Catseiliuu' ts'q^o!

Mana seiliuu ts'q^o. Mañoom' tco'yana' cha'xjeⁿ cwiicheⁿ ts'ooⁿ. ¹⁴ Ndo' fariseos'ñeeⁿ jlui'na. Jla'tjomndyena, to'na tyo'maⁿna chiuu nl'ayoona na nla'cuee'na Jesú^s.

Ñ'oom na tyoñequiaa Isaías cantyja 'naaⁿ' Jesú^s

¹⁵ Saq sei'no^{n!} Jesú^s na lúa^a ñecal'ana ñ'eñé. Jo' chii jluee^{n'e} jo' jo' ndo' jndye nn'aⁿ ty'entyjona naxee^{n'e}. Sein'maaⁿ cha'tso nn'aⁿwii. ¹⁶ Ndo' tqueⁿtyeeⁿ ñ'oom ndaq^ana na ticat'oomna ñ'oom

'ñeeⁿ cwiluiiñê. ¹⁷ Ndo' na luala' tsoom, seicandaña'ñena' ñ'oom na seiljeii profeta Isaías, na matsona':

¹⁸ Luala ts'aⁿ na jndä tjeii'ndyo cwentaya na cwilui-
ñê na mandi'ntjoom nqoⁿ.

Jnda ntysiyya jom ndo' jeeⁿ neiⁿya cantyja 'naaⁿ'aⁿ.
Nñeiquiaya Espíritu Santo na juu nnc'oomñe ñ'eⁿñê.
Ndo' nñequiaaⁿ ñ'oomya chiuu waa na
matyl'iomyana' ndaa nn'aⁿ na nchii judíos.

¹⁹ Jom xocatseintja'ñê, meiⁿ xocatseijndeii' 'ñom.
Ndo' xocaljei' jom ts'om nataa na macw-
jaa'ñê tia' nn'aⁿ.

²⁰ Xoco'ween'eⁿ ts'aⁿ na tityeⁿ matseiyu' na juu
matseijomna' cha'na tsmaanⁿ na jndä tom-
ndyaa.

Ee jom jaateijndeityeeⁿ tsaⁿ'ñeeⁿ.

Meiⁿ xotseicanduu'ñ'eeⁿ cantyja 'naaⁿ' ts'aⁿ na
tixuee naquii' ts'om na juu matseijomna'
cha'na chom canti na ncuencue canduu'.

Ee jom nñequiaatyeeⁿ naxuee naquii' ts'om
tsaⁿ'ñeeⁿ.

Jo' chii nnts'aaⁿ na nnaⁿjndeii cantyja na
matyl'iomyana' naquii' n'om nn'aⁿ.

²¹ Ndo' nn'aⁿ na nchii judíos nla'cantyjaa' n'omna
jom.

*Cwilueyoona na Jesús tsaⁿjndiitquiee matseixa-
maaⁿ*

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Tquion'omna cwii ts'aⁿ na m'aaⁿ Jesús na jndä
tuqⁿ naⁿjndii naquii' ts'om. Tsaⁿ'ñeeⁿ nchjaaⁿ'aⁿ
ndo' tileicatseineiiⁿ l'a naⁿjndii'ñeeⁿ. Sein'maⁿ
Jesús jom. Quia jo' tqoⁿ'qⁿ na matseineiiⁿ ndo'

Mateo 12:23

liv

Mateo 12:28

teitquioo'nnaa'an'. ²³ Nto' cha'tso nn'aⁿ na nty'iaa na luga' tuii, jeeⁿ tjawee' n'omna. Jluena:

—¿Aa nts'aacheⁿna' na tsaⁿm'aaⁿ cwiluiiñê nquii na meindoo'a na nluiiñe tsjaan David na jndyowicantyjoo'?

²⁴ Ndo' nn'aⁿ fariseos, quia jndyena ñ'oomwaa', tyoluena:

—Tsans'am'aaⁿ matseixmaaⁿ najndeii Beelzebú nquii tsaⁿjndiitquiee. Jo' chii cwicanda^a macw-jeen'eⁿ naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ.

²⁵ Sei'noⁿ! Jesús ñ'oom na tyom'aaⁿ n'omna. Tsoom nda^ana:

—Xeⁿ m'aaⁿ cwii gobiernom na cwitoⁿndye nn'aⁿ 'naaⁿaⁿ, nt'om cwi'oo nacjoon'm ndo' nt'om cwila'jomndye ñ'eññê, ndo' na luga' waa xocaljoo'ñetyeeⁿ ts'iaaⁿ. Ndo' cha'na nn'aⁿ na ñecwii tsjoon oo nn'aⁿ na ñe'cwii w'aa, xeⁿ cwila'ntja'ndyena, maxjeⁿ nntoⁿndyena. Ndo' na ljo' cwila'tyuii'ndye cheⁿnquieena. ²⁶ Ee xeⁿ na mayuu' cha'na cwindu'yo' na nquii tsaⁿjndiitquiee macwjeen'eⁿ ntyje naⁿjndiiñê naquii' n'om nn'aⁿ, quia jo' ma'moⁿna' na matseityuii'ñe cheⁿnqueⁿ. ¿Chiuu nnts'aayom na nljotyen cantyja najneiⁿ na matsa'ntjoon? ²⁷ 'O cwindu'yo' na ja cwe' cantyja najndeii Beelzebú jo' na macwjii'a naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ. Xeⁿ na mayuu' na ljo', quia jo' mati nc'iaa'yo', ñequio najndeii jom cwitjeii'na naⁿjndii naquii' n'om nn'aⁿ. Sa^a nc'e na tiyuu' na ljo', cantyja na cwil'a nquieena cwilui'yuu' na tixcwe cwitjei'yo' cwenta. ²⁸ Sa^a nc'e ja ñequio najndeii Espíritu na cwiluiñe Ty'ooots'om, jo' na macwjii'a naⁿjndii

naquii' n'om nn'aⁿ, jo' chii ma'moⁿna' juu na matsaq'ntjom Ty'oqots'om, jndaq tyjee'cañoomna' 'o.

29'Cwii tsan'canch'ue xondaq nncjaaqueⁿeⁿwaa' ts'aⁿ na waa najndeii na nncwjeeⁿeⁿ 'naaⁿ!. Saq xeⁿ nntseityeⁿjñeeⁿ tsaⁿñeeⁿ quia jo' nndaq na nncwji'ñ'eeⁿ 'naaⁿ.

30''Ñeeⁿ juu na tic'oomñe cantyja 'naⁿya, maxjeⁿ m'aaⁿ nacjoya. Ndo' 'ñeeⁿ juu na ticatseitjom nn'aⁿ ñ'eⁿndyo, jom mach'eeⁿ na matseilcwe'na' nn'aⁿ na ticala'yu'na ñ'eⁿndyo.

31 'Jo' chii matsjoo ndaq'yo', Ty'oqots'om nntseit'maⁿ ts'oom cha'tso jnaⁿ na cwila'xmaⁿ nn'aⁿ ñequio cha'tso ñ'omntjein na cwiluena. Saq mei'ncwi'ñeeⁿchen ts'aⁿ na matseineiⁿ ñ'oom wi' nacjoo' Espíritu Santo, tsaⁿñeeⁿ xocatseit'maⁿ ts'om Ty'oqots'om. **32** Ndo' mei'ncwi'ñeeⁿchen ts'aⁿ na matseineiⁿ ñ'oom wi' nacjo ja na cwiluindyⁿ ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, nndaq nntseit'maⁿ ts'om Ty'oqots'om tsaⁿñeeⁿ. Saq mei'ncwi'ñeeⁿchen ts'aⁿ na matsoyuu na cwiluuii ts'iiaaⁿ 'naⁿya cwe' cantyja najndeii tsaⁿjndii, tsaⁿñeeⁿ matseineiⁿ ñ'oom wi' nacjoo' Espíritu Santo. Ndo' na ljo' tijoom nntseit'maⁿ ts'om Ty'oqots'om tsaⁿñeeⁿ, meiiⁿ tiempomeiⁿchen ndo' meiiⁿ ncuee na jndaq ntycwii tsjoomnancue.

*Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ! taa' ts'oom
(Lc. 6:43-45)*

33 'Quia jo' seineiⁿ Jesús cwii ñ'oom tjañoom' na macaⁿna' na catjeiiⁿna cwenta cantyja 'naaⁿaⁿ. Seijoom'ñe nqueⁿ cha'cwijom cwii ts'oom na ya taa'na'. Tsoom:

—Xeⁿ cwinty'ia'yo' na ya t^a na ntyja cwii ts'oom, cwila'noⁿ'yo' na mati nquii ts'oom cwiluiñena' ts'oom na ya. Ndo' xeⁿ cwinty'ia'yo' na tis'a t^a na ntyja cwii ts'oom, cwila'noⁿ'yo' na mati tis'a ts'oom'ñeeⁿ. Ee cantyja chiuu waa t^a na mach'ee cwii cwii ts'oom jo' nntaljnaⁿ'yo' cwaanⁿ ts'oom na ya ndo' cwaanⁿ ts'oom na tis'a. ³⁴ Cha'na catsuutsja jeeⁿ wjee ndaa'ndyooyo', maluaa' matseijomna' 'o. Chiuu nl'a'yo' na nlaneiⁿ'yo' ñ'oom ya ndo' naquii' n'om'yo' too'cheⁿ natia. Ee cantyjati na matseitiuu ts'aⁿ naquii' ts'oom, mantyja jo' ñ'oom na cwicalui' ñ'nom. ³⁵ Juu ts'aⁿ na ya ts'aⁿñne matseineiⁿ ñ'oom ya ee naquii' ts'oom cwinaⁿ naya na matseitioom. Saq^a juu ts'aⁿ na tia ts'aⁿñne matseineiⁿ ñ'oom tia ee naquii' ts'oom cwinaⁿ natia na matseitioom. ³⁶ Nndye'yo' nntsjoo, juu xuee na nncu'xeⁿ Ty'oots'om nn'aⁿ, quia jo' ñnequiana cwenta nnoom cantyja 'naaⁿ cwii cwii 'ndyo ñ'oom na cwe' ts'iaaⁿndyo na ñejla'neiⁿna. ³⁷ Ee cantyjati ñ'oom na cwilaneiⁿ'yo', Ty'oots'om nncu'xeeⁿ 'o. Ñ'oom na ya na cwindu'yo' nncwañoom'na! 'o. Ndo' ñ'oom tia na cwindu'yo' nnt'uiityeⁿna! 'o.

Cwitaⁿ nn'aⁿ na cats'aaⁿ cwii 'naaⁿ
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Quia jo' nt'om nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés jluena nnom Jesú^s:

—Cwa, Maestro, l'ue n'ooⁿyâ na m'moⁿ cwii 'naaⁿ na t'maⁿ na nnty'iaayâ.

³⁹ T'o Jesús ndaq^ana:

—Nn'aⁿ na m'aⁿ je' jeenⁿ tia nn'aⁿndye, jndaⁿdyena Ty'oots'om. Jo' chii cwitaⁿna 'naaⁿ na

t'maⁿti na nnty'iaanda^qana cha nnta'jnaaⁿ'na 'ñeeⁿ cwiluiindy^o. S^{aq}a taxoca'mooⁿya. Macanda nnty'iaana cwii'naaⁿ na nntseijomna'cha'na tjom profeta Jonás. ⁴⁰ Ee Jonás tyom'aaⁿñê ndyee xuee ndo'ndyee tsjom ts'om tsiaa'catscaa t'maaⁿ. Maluaa' matseijomna'na nntjoⁿ ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. Ee ndyee xuee ndo'ndyee tsjom nljoo'ndyoⁿ naquii'tsei'tsua. ⁴¹ Xuee na nncu'xeⁿ Ty'oots'om nn'aⁿ na jnd^q tja, nlcwinnda' nn'aⁿ tsjoom Nínive. Mati nn'aⁿ na m'aⁿ je' na quia nnc'oowje, nntando'nnda'na quia ljo'. Ndo' nnt'uiityeⁿna' joona cwe' cantyja na yati l'a nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ. Ee naⁿñeeⁿ ntyja lcwe' n'omna quia na jndyena ñ'oom' Ty'oots'om na tyoñequiaa Jonás. Ndo' queⁿ'yo' cwenta, ja jnd^q tyja quii'ntaaⁿ'yo' na cwiluiit'maⁿndyoty^q, nchiiti Jonás. ⁴² Ndo' xuee na nntu'xeⁿndye nn'aⁿ na jnd^q tja, mati nlcwinnda' juu yuscu na tyotsaⁿntjom nn'aⁿ ndyuua jo ndo' na macalui'caxjuu ts'oom'naaⁿ. Mati nn'aⁿ na m'aⁿ je' na quia nncwje, nntando'nnda'na quia ljo'. Ndo' nnt'uiityeⁿna' joona cwe' cantyja na xcwee'ti ts'om yuscu'ñeeⁿ. Ee jom jeeⁿndya'tquia jnaaⁿ, jñoom na ñe'cañeeⁿ ñ'oom'ndyoo Salomón, ts'aⁿ na jndo'ti ts'om. Ndo' queⁿ'yo' cwenta, ja jnd^q tyja quii'ntaaⁿ'yo' na cwiluiit'maⁿndyoty^q, nchiiti Salomón.

*Na qui'oolcwee' naⁿjndii naquii' ts'om ts'aⁿ
(Lc. 11:24-26)*

⁴³ Cwii tsaⁿjndii quia na jnd^q tjei'na' jom naquii' ts'om ts'aⁿ, cwe' manomtoom jo ndo' yuu na tjaan'aⁿ c'om na mal'ueen yuu na nljoo'ñê. S^{aq}a na ticaljeiⁿ jo', seitioom naquii' ts'om, tsoom: ⁴⁴ "Je'

jonlcwa'nnda'a naquii' ts'om ts'aⁿ yuu na tjei'na' ja." Ndo' quia na nncue^{n'eⁿ} jo' jo' nljeiiⁿ naquii' ts'om tsa^{n'ñeeⁿ} cha'cwijom naquii' w'aa na tjaa'naⁿ ts'aⁿ candii'. Saq jndā taa lju' ndo' jndā teijn-daa'ya. ⁴⁵ Quia jo' tjacachoom ntquieeⁿ naⁿjndii na wi'ndyeti nchiiti jom. Ty'equieⁿ naquii' ts'om tsa^{n'ñeeⁿ} ndo' mana ljoo'ndyetyeⁿ na jo' jo'. Ndo' na jndā we luua', manioomti matjom tsa^{n'ñeeⁿ} nchiiti na ñetjomjñeeⁿ. Maluaa' nntjoom nn'aⁿ na m'aⁿ je' na jeeⁿ tia nn'aⁿndye.

*Jesús tquie ntyjeeⁿ ñ'eⁿ tsoñeeⁿ
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)*

⁴⁶ Ndicwaⁿ matseineiⁿ Jesús ndaaⁿ tmaa^{n'} nn'aⁿ quia na tquie'cañom ntyjeeⁿ ñequio tsoñeeⁿ. Ñe'cala'neiⁿna ñ'eⁿñê saa ljoo'ndyena ch'eⁿ.

⁴⁷ Seicandii cwii ts'aⁿ Jesús, tso:

—Aa ndi! Ta, jndā tyje'cañoom tso'ndyoⁿ ñ'eⁿ ndyentyiuⁿ na ñe'cala'neiⁿna ñ'eⁿndyuⁿ.

⁴⁸ Saq jom t'ooⁿ nnom tsa^{n'ñeeⁿ}, tsoom:

—Candi' nntsjoⁿ njomⁿ 'ñeeⁿ juu cwiluiiñe tsondyoⁿ ndo' 'ñeeⁿ joo cwiluiindyne ndyentyjoⁿ.

⁴⁹ Quia jo' seilioom ts'ooⁿ, t'mooⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, tsoom:

—Na^{n'm'aⁿ} cwiluiindyena tsondyoⁿ ñequio ndyentyjoⁿ. ⁵⁰ Ee meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na mach'ee ljoⁿ na l'ue ts'om Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee, tsa^{n'ñeeⁿ} cwiluiiñe ti'tyjoⁿ ndo' nomtyjoⁿ, ndo' tsondyoⁿ.

13

*Ts'aⁿ na tjacju' lqueenⁿ trigo
(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)*

¹ Tjawiquiuu'ti majuu xuee'ñeeⁿ jlui' Jesús naquii' w'aa, tjaanⁿ, tjacjom 'ndyoo ndaaluee. ² Ndo' jeeⁿ jndye nn'aⁿ tjomndye na m'aaⁿ. Jo' chii tjacuoⁿ ts'om w'aandaa na mantyjocheⁿna' nnom ndaaluee. Jo' jo' tjacjom saq̄ cha'tsondye naⁿ'ñeeⁿ ljoo'ndyena, meintyjee'na tyuaatcwii 'ndyoo ndaaluee. ³ Quia jo' tqoⁿ'oⁿ na matseineiiⁿ ndaq̄ naⁿ'ñeeⁿ. Jndye ñ'oom t'moⁿ ndaq̄ana ñequio ñ'oom tjañoom'. Tsoom:

—Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ na mach'ee ts'iaaⁿ jndaq̄a. Tjaanⁿ, tjacjoom'm tsjaaⁿ lqueenⁿ trigo. ⁴ Ndo' yocheⁿ na majoom'm lqueenⁿ'ñeeⁿ nt'om tquiaa ts'om nato. Mañoom' tquie'cañom cantsaa, tcwa'yo' lqueenⁿ'ñeeⁿ. ⁵ Ndo' nt'om lqueenⁿ tquiaanaⁿ yuu na jeeⁿ ljo', yuu na tita m'aaⁿ ts'o. Tyuaa' t'oomea' ee tita m'aaⁿ ts'o. ⁶ Saq̄ quia na jndaq̄ teijmeiⁿ na manty'iaa' ñe'quioom', t'uaana', tjacaanⁿna' ee na tinjoom ty'e nch'ioo'na'. ⁷ Ndo' nt'om lqueenⁿ tquiaanaⁿ yuu na too' nda' l'ooneeoom. Tyuaa'ti tjawindye l'ooneeoom'ñeeⁿ, jla'canto'ndyena' nacjoo' ntjom. ⁸ Saq̄ nt'om lqueenⁿ tquiaanaⁿ yuu na ya ts'o, jeeⁿ ya tue'na'. Cwii taⁿ tjei'na' ñequiee xuu lqueenⁿ trigo na cwii ts'oom lqueenⁿ tjacju' ts'aⁿ'ñeeⁿ. Ndo' cwii taⁿ tjei'na' we xuu waljoo' xcwe na cwii ts'oom lqueenⁿ tjacjoom'm. Ndo' cwiicheⁿ cwii taⁿ tjei'na' cwii xuu waljoo' yom ts'oom na cwii ts'oom lqueenⁿ tjacjoom'm. ⁹ 'Neeⁿ juu na niom lue' n'om lua'qui na nndii, candii.

*Luaa ts'iaanⁿ na quitseineiⁿ Jesús ñ'oom tjañoom'
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)*

¹⁰ Nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Jesús ty'entyjaa'na jom. Ta'x'eenaa nnoom:

—Ticala'nooⁿ'â chiuu na cwe' ñ'oom wjaañoom'
matsei'neiⁿ ndaq̄a nn'aⁿ.

¹¹ T'ooⁿ ndaq̄ana:

—Luaa waa na mach'ee Ty'oots'om, mañequiaaⁿ
na 'o caliu'yo' ñ'oom na wanty'uu' m'aaⁿna'
cantyja na matsa'ntjoom. Saa nt'omchen nn'aⁿ
tinquiaaⁿ na nla'nooⁿna. ¹² Mei'ncwi'ñee'che'
ts'aⁿ na maco'ñom ñ'oom na ma'mooⁿya,
nñequiaa Ty'oots'om na nntsei'nooⁿtyee'. Saa
mei'quia ts'aⁿ na tico'ñom ñ'oom na ma'mooⁿya,
nnts'aana' na cwe' ts'iaaⁿndyo cantyjati chjoowi'
na matsei'nooⁿoⁿ. ¹³ Jo' chii ñ'oom tjañoom'
matseinaⁿya ndaq̄a nn'aⁿ. Ee meiiⁿ ñequii'che'
cwinty'iaana ts'iaaⁿ na mats'aa saa maxjeⁿ
tixoqueⁿna cwenta. Ndo' meiiⁿ cwindyena
ñ'oom na mañequia saa m'aⁿna cha'cwijom na
tyoondyena, meiⁿ ticala'nooⁿna ljo' cwindyena.
¹⁴ Cantyja 'naaⁿ naⁿñeeⁿ matseicandaaⁿñena'
ñ'oom na seiljeii profeta Isaías, tsoom:
Meiiⁿna jndye na cwinty'yo' saa tixocala'nooⁿyo',
ndo' meiⁿ na jndye cwinty'ia'ndaq̄a'yo', saa
tixoqueⁿyo' cwenta.

¹⁵ Ee na'm'aⁿ jndaq̄a jla'quie' n'omna,
cha tico'xcwena' cantyja na cwila'tiuuna.

Ndo' tañe'quiandyena na nndyena
cha tints'aana' na nla'nooⁿna.

Ndo' cwil'a nquieena cha'cwijom ticajndoo'na
cha ticaⁿna' na nlqueⁿna cwenta.

Joona cwil'ayana nmeiⁿ cha ticalcwe' n'omna,
tincwji'n'maaⁿndyo joona.

¹⁶ Seineinti Jesús ndaq̄a nn'aⁿ na cwila'jomndye
ñ'eⁿñê. Tsoom:

—Saa jeen matio'naaⁿñe Ty'oots'om 'o na cwinty'ia'ndaq^a'yo' ts'iaaⁿ na mats'aa ndo' mati ñ'oom na cwindye'yo' cwila'nqⁿ'yo' juuna'. ¹⁷ Mayuu'chen nndye'yo' nntsjo^o, jndye profetas na tyoñe'quia ñ'oom' Ty'oots'om tandyo xuee ñequio jndye nn'aⁿ na tyom'aⁿ cantyja na maty'iomyana', jeeⁿ tyocantyjaa' n'omna na nnty'iaandaq^ana ljo' na cwinty'ia' 'o ndo' na nndyena cha'na cwindye' 'o saa tîcanty'iaana meiⁿ tîcandyena.

*Luaa ma'moⁿna' na tjacju' ts'aⁿ lqueen trigo
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)*

¹⁸ 'Candye'yo' luaa ma'moⁿ ñ'oom tjañoom' cantyja na tjacju' ts'aⁿ tsjaanⁿ lqueen trigo. ¹⁹ Nt'om lqueen na tquiaa ts'om nato na tcwa' cantsaa, jo' jo' nn'aⁿ na cwindye ñ'oom' Ty'oots'om. Ee meiⁿcwi'ñeeⁿchenⁿ ts'aⁿ na mandii ñ'oom cantyja na matsaⁿntjom Ty'oots'om saa^q ticatsei'nooⁿñⁿoⁿ, maxjeⁿmacwje'cañoomtsaⁿjndii na nncwji' ñ'oom naya naquii' ts'om. ²⁰ Ndo' nt'om lqueenⁿ na tquiaa yuu na jeeⁿljo', mann'aⁿ na cwindye ñ'oom' Ty'oots'om ndo' ñequio na neiiⁿna cwito'ñoomna juuna'. ²¹ Saq^a naⁿñeeⁿ cha'cwijom ntjom na tinjoom ty'e nch'ioo'na', na tyuua' tcaaⁿna'. Ee quia na maco'wi'na' joona oo cwilei'ntyjo nn'aⁿ joona cantyja 'naaⁿ ñ'oom naya, mantyja cwi'ndyena. ²² Ndo' lqueenⁿ na tquiaa yuu na too'ndaⁿl'oqⁿnioom, mann'aⁿ na cwindye ñ'oom naya. Saq^a naⁿñeeⁿ jeeⁿ m'aⁿna ñomtiuu chiuu na cwii 'oom'aⁿyoona, ndo' chiuu ya nleityandyetina. Jo' chii tileicanaⁿndyena na nl'ana yuu na matsona'. Ee ñ'omtiuu'ñeeⁿ matseicu'na' na nla'cand^ana

nnom Ty'oots'om cha'xjeⁿ l'a joo l'ooneeoom na jla'canto'ndyena' nacjoo' ntjom. ²³ Saq lqueenⁿ na tquiaa yuu na jeeⁿ ya ts'o mann'aⁿ na cwindye ñ'oom naya. Cwila'nogⁿ'na juuna' ndo' cantyja na cwil'ana cwiwitquoo' na cwinanndyena chiuu waa na matsona'. Nt'om na'ñneeⁿ tjacantyja na ya cwil'ana. Matseijomna' joona cha'na cwii ts'oom lqueen'ñneeⁿ na tjei'na' ñequiee xuu. Ndo' nt'om na'ñneeⁿ xcweyandyo cwil'ana yuu na ya. Matseijomna' joona cha'na cwii ts'oom lqueen'ñneeⁿ na tjei'na' we xuu waljoo' xcwe. Ndo' nt'om na'ñneeⁿ tiqueⁿndyena na cwil'ana yuu na ya. Jo' chii matseijomna' joona cha'na cwii ts'oom lqueen'ñneeⁿ na tjei'na' ñe'cwii xuu waljoo' yom ts'oom.

Lqueen jndaa ñequio lqueen trigo

²⁴ Ndo' seineiⁿ Jesús cwiicheⁿ ñ'oom tjañoom'. Tsoom ndaqana:

—Juu na matsaq'ntjom Ty'oots'om, matseijomna' juuna' cha'na cwii ts'aⁿ na tja na waa tyuua', tjacoom'm lqueen tsjaaⁿ na ya. ²⁵ Saq cwii teijaaⁿ yocheⁿ na watsom ñequio nn'aⁿ wa'n'aⁿ tyje'cañoom cwii ts'aⁿ na jndoo' jom. Tjatseiñ'eeⁿñe tsaⁿñneeⁿ lqueen jndaa quii'ntaaⁿ lqueen trigo. Jndaa chii tja. ²⁶ Tjawindye jndaa lqueen, tja'meiiⁿndyena', quia jo' chii teitquoo' na ñ'eeⁿ lqueen jndaa naquii' ntjom'ñeen. ²⁷ Naⁿntjom 'naaⁿ tsaⁿñneeⁿ tqueⁿna cwenta na nmeiin' niom. Ty'entyjaa'na jom, jluena nnoom: “Ta, aa nchii ñequii'cheⁿ lqueenⁿ na ya tja'cju', quia jo' ¿chiuu na cwiwitquoo' lqueenⁿ jndaa quii'ntaaⁿ jndaa lqueenⁿ 'naⁿ?” ²⁸ T'ogⁿ ndaa naⁿñneeⁿ, tsoom: “Ts'aⁿ na jndoo' ja s'aa na luea!”

Ndo' ta'x'ee naⁿntjom'ñeeⁿ nnoom: “¿Aa l'ue ts'om' na nntsaacatjeii'ndyô joona' naquii' ntjom 'naⁿ'?” ²⁹T'oon ndaq̃a naⁿntjoom'm, tsoom: “Til'a'yo' na ljo' ee xeⁿ nntjeii'ndyo' joona', nnts'aacheⁿna' na mati nnc'oomea' ntjom na ya. ³⁰Ca'ndye'yo' na ñejom c'oowijndana' hasta na mmaⁿjndyeena'.” Quia jo' nntsjoo ndaq̃a nn'aⁿ na nntyje: “Catyje'jndyeeyo' jndq̃a lqueeⁿ jndaq̃a, cal'a'yo' cantsaq̃a' joona' ee na nlcona'. Ndānquia catyje'yo' jndq̃a lqueeⁿ na ya na nnc'oocuenā' ts'om tsa' 'naⁿya.”

*Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ lqueeⁿ mostaza
(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)*

³¹Seinei^tichenⁿ Jesús cwiicheⁿ ñ'oom tjañoom' na ma'moⁿna' na maxjeⁿ nleijndyendyeti nn'aⁿ na nntsaⁿntjom Ty'oots'om naquii' n'om. Tsoom ndaq̃ana:

—Juu na matsaⁿntjom Ty'oots'om matseijomna' cha'na cwii lqueeⁿ mostaza. Tjatseic'oom ts'aⁿ juuna' naquii' ntjoom'm. ³²Lqueeⁿ mostaza jeeⁿ cajndaq̃ana' saq̃a xeⁿ jndq̃a teijndeii ts'oom, nleindyena', nncwinom'na' nt'om n'oom ntjom na tiiquiwindye. Juuna' nleit'mantina' hasta nndaq̃a nnaⁿ l'q̃ ts'oom'ñeeⁿ cantquiaa cantsaa.

*Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ ndaaljo'
(Lc. 13:20-21)*

³³Jnda chii cwiicheⁿ ñ'oom tjañoom' seineiⁿ Jesús ndaq̃a naⁿñeeⁿ, tsoom:

—Juu na matsaⁿntjom Ty'oots'om matseijomna' juuna' cha'na ndaaljo' na seitjoom' yuscu ñ'eⁿ ndyee tsua'xjo jndaq̃a tyoo'. Seicandeii'na' cha'waa tsqueeⁿ tyoo'.

*Ñe'quii'cheⁿ ñ'oom tjañoom' na seineiⁿ Jesús
(Mr. 4:33-34)*

³⁴ Ñequii'cheⁿ ñ'oom tjañoom' seineiⁿ Jesús na tyo'moⁿ ñ'oommeiⁿ ndaq^a nn'aⁿ. Meiⁿcwii ñ'oom tīcatseineiⁿ ndaq^ana na nchii ñ'oom tjañoom'. ³⁵ Jo' chii seicandaq^a'ñena' ñ'oom 'ndyoo profeta, tsoom: Ja nntseinaⁿya ñ'oom tjañoom' ndaq^a nn'aⁿ.

Nntseicanq^any^a ñ'oom na wanty'iuu' m'aaⁿna' ndaq^a nn'aⁿ cantyjati na jnaⁿ tsjoomnancue.

*Luaa ma'moⁿ ñ'oom cantyja 'naaⁿ lqueen jndaa
ñequio lqueen trigo*

³⁶ Jnd^a na jñom Jesús nn'aⁿna c'oolcwee'na, quia jo' tjaqueⁿeⁿ naquii' w'aa. Ndo' jâ nn'aⁿ na cwila-jomndyô ñ'eⁿñê santyjaalâ jom. L'uuyâ nnoom:

—Catsu' ndaqayâ ljo' ñe'ca'moⁿ ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ lqueen jndaq^a na t'oomna' naquii' ntjom na ya.

³⁷ T'oqⁿ ndaqayâ, tsoom:

—Ts'aⁿ na tjacju' lqueen tsjaan na ya, jo' jo' nncoⁿ na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee.

³⁸ Ndo' tyuua 'naaⁿ tsaⁿ'ñeeⁿ, jo' jo' tsjoomnancue. Lqueen tsjaan na ya, jo' jo' nn'aⁿ na cwila'jomndye cantyja na matsa'ntjom Ty'oqts'om. Ndo' lqueen tsjaan jndaq^a, jo' jo' nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja 'naaⁿ tsaⁿjndii. ³⁹ Juu ts'aⁿ na wi'ñe na tjatseiñ'eeⁿ'ñe tsjaan lqueen jndaq^a, jo' jo' nquii tsaⁿjndii. Ndo' xuee na jnd^a tmaⁿ ntjom na ty'ecatyje naⁿntjom, jo' jo' xuee na cwintycwii tsjoomnancue. Joo naⁿntjom na ty'ecatyje lqueen, jo' jo' ángeles cwen-taa' Ty'oqts'om. ⁴⁰ Ndo' cha'xjeⁿ l'a naⁿntjom cantsqa^a' jnd^a lqueen jndaq^a na nlcona' quii' chom,

maluaa' matseijomna' na nluii xuee quia na cwin-tycwii tsjoomnancue. ⁴¹ Ee ja na cwiluiindy_o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee njñooⁿya ángeles cwentaya na nntjeii'ndy_ona nn'aⁿ na wi'ndye ñequio nn'aⁿ na cwila'jndo^l n'om nc'iaa na cal'a na n'ⁿñeen natia. ⁴² Ndo' ángeles nntuee'na na n'ⁿñeen naquii' chom b'io. Jo' jo' nndyuee na n'ⁿñeen ndo' nnteinquiema ndei'n'omna na wi' cwitjoomna. ⁴³ S_aq nn'aⁿ na cwila'candaa^lndye cha'xjeⁿ na matsa'ntjom Ty'ooots'om, nts'aana' na caxueendyena cha'na xuee nnom ñe'quioom!. 'Ñeeⁿ juu na niom lue' n'om lua'qui na nndii, candii.

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ s'om na wanty'i u qui^l tyuaa

⁴⁴ Juu na matsa'ntjom Ty'ooots'om matseijomna' cha'na castom na ñjom s'om cajaⁿ na wanty'iuna' qui^l tyuaa. Ljeii cwii ts'aⁿ castom'ñeeⁿ sa_a tanty'iunnaaⁿaⁿ juuna!. Tjaanⁿ na jeeⁿ neiiⁿeⁿ, tja-cajn_aaⁿ cha'tso 'naaⁿaⁿ na niom. Jnd_a chii seijnaaⁿ tyuaa'ñeeⁿ yuu na ndii' castom.

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ ta' perla

⁴⁵ Juu na matsa'ntjom Ty'ooots'om mati matseijomna' cha'na cwii ts'aⁿ na matseijnda ndo' majnd_aa^l ta' na ñequi^lcheⁿ mal'ueenⁿ ta' perlas na yati. ⁴⁶ Quia na ljeiiⁿ cwii ta' perla na jeeⁿcheⁿ ndyaa' ya ndo' jndana!, tja tsanⁿñeeⁿ tjacajna_aaⁿ cha'tso 'naaⁿaⁿ, jnd_a chii seijnaaⁿ ta' perla'ñeeⁿ.

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ tsqui'

⁴⁷ Juu na matsa'ntjom Ty'ooots'om mati matseijomna' cha'na cwii tsqui^l t'maⁿ na tuee' nn'aⁿ ts'om ndaaluee. Jndye nnom calcaa

matseit'uena'. **48** Quia na jndā too' tsqui' na ñjomndye calcaa, 'oocantyjaandyen nn'aⁿ juuna' tyuaatcwii. Meindyuaandyena, cwitjeii'ndyena calcaa na yati. Cwitioomna jooyo' n'om lquiee saq̄ calcaa na cwantindyo cwityeⁿ'quiee'na jooyo'. **49** Malaa'ti' nnts'aana' xuee quia na cwindycwii tsjoomnancue. Nñequiocue ángeles na nntjeii'ndyena nn'aⁿ na wi'ndye quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja na maty'iomyana!. **50** Ndo' nntioomna nn'aⁿ na wi'ndye naquii' chom b'io. Jo' jo' nndyuee naⁿ'ñeeⁿ ndo' nnteinquiema ndei'n'omna na wi' cwitjoomna.

Jeeⁿ jnda la'xmaⁿ ñ'oom xco ñequio ñ'oom tquie

51 Quia jo' tax'ee Jesús ndaq̄ jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eññê, tsoom:

—¿Aa cwila'noⁿ'yo' cha'tso ñ'oommeiⁿ?

T'oooyâ nnoom, l'uuyâ:

—Mayuu', Ta, macwila'noⁿ'â.

52 Quia jo' tsoom ndaayâ:

—Je' jndā jla'noⁿ'yo' ljo' ñe'cat'mooⁿ ñ'oom tjañoom'meiⁿ!. Nndye'yo' nntsjoo, ticwii cwii ts'aⁿ na jndā teijndo' ts'om chiuu t'maⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés ndo' mati jndā sei'noⁿ' cantyja 'naaⁿ' juu na matsq̄'ntjom Ty'oots'om, tsaⁿ'ñeeⁿ matsei-jomna' jom cha'na ts'aⁿ na cwiluiitquieñe cwii w'aa. Ee ts'aⁿ na cwiluiitquieñe matseil'uee'ñê 'naⁿ na tquie ndo' matseitjoom 'naⁿ na xco. Quia jo' meiⁿquia xjeⁿ na macaⁿna' cwii nmeiⁿ mawaac'eenâ' na nleil'uee'ñê.

*Tja Jesús tsjoom Nazaret
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)*

53 Quia na jndā seineiⁿ Jesús ñ'oommei^{n!} na tjañoom', jlueen^{n'e} jo' jo'. **54** Tjalcween^{n'e} ndyuuaa tsjom'm. Jo' jo' tyotseineiiⁿ ndaq̄ nn'aⁿ naquii' wats'om. Ndo' cha'tsondye nn'aⁿ jeeⁿ tjawee' n'omna ñ'oom na seineiⁿ. Tyoluena:

—Tsaⁿm'aa^{n!} ¿chiuu s'aayom na jeeⁿ jndo^{_} ts'oom? Ndo' ¿yuu jnaⁿ najneiⁿ na mach'eeⁿ ts'iaaⁿ t'maⁿ na tyoonty'iaaya? **55** ¿Aa nchii tsaⁿm'aa^{n!} jndā ts'aⁿ na macuuñe n'oom? Ndo' ¿aa nchii tsoñeeⁿ jndyu María? Ndo' ntyjeeⁿ, ¿aa nchii Jacobo, José, Simón ñequio Judas? **56** Ndo' mati ntyjeeⁿ na yolcu m'aⁿna quii'ntaaⁿya. Quia jo' ¿chiuu waa na jeeⁿ jndo^{_} ts'oom ndo' cwe' ts'aⁿ tsjoom ñjaanⁿ jom?

57 Cwe' jo' ticalañ'oom'ndyena Jesús. Jo' chii tsoom ndaq̄a:

—Meiⁿquiayuuuchenⁿ na wjaa cwii profeta, nla't'maa^{n!}ndye nn'aⁿ jom. Saa^{_} joo nn'aⁿ ndyuuaa^{n!}aⁿ ñequio nn'aⁿ wa^{n!}aⁿ, xocala't'maa^{n!}ndyena jom.

58 Ndo' tijndye ts'iaaⁿ t'maⁿ s'aanⁿ jo' jo', nc'e na ticala'yu' na^{n!}ñeeⁿ ñ'eⁿñé.

14

Tue' Juan, tsaⁿ na tyotseits'oomñe nn'aⁿ
(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

1 Majoo ncuee'ñeeⁿ tyom'aaⁿ Herodes ts'iaaⁿ ts'ondaa Galilea. Jñeeⁿ ñ'oom cantyja 'naa^{n!} jndye nnom ts'iaaⁿ t'maⁿ na mach'ee Jesús. **2** Tsoom ndaq̄ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñé:

—Tsaⁿm'aaⁿ, maxjeⁿ Juan, ts'aⁿ na tyotseits'oomñe nn'aⁿ. Jndā wando'xcoom jo' chii cwiwitquoo' ts'iaaⁿ t'maⁿ na mach'eeⁿ.

3-4 Ee luala waa na tuii. Herodes tyom'aaⁿ ñequio Herodías, scuu' tyjeeⁿ Felipe. Ndo' tso Juan nnoom na ticaty'iomyana' na m'aaⁿ ñ'eⁿ scuu' tyjeeⁿ. Jo' chii sa'ntjoom na cala'tyeⁿna Juan, catuee'na juu w'aancjo.

5 Ndo' Herodes, meiiⁿ na ñe'catseicueⁿ'eⁿ Juan saq nquiaⁿ'aⁿ nn'aⁿ. Ee jndye nn'aⁿ nquiuna na Juan cwiluiiñe ts'aⁿ na mañequiaa ñ'oom' Ty'oots'om. **6** Quia na jla't'maaⁿ'ndye nn'aⁿ na tuee' xueechuu' Herodes, quia jo' yuscundyua jnda Herodías seijnom jo ndaq^a nn'aⁿ. Ndo' Herodes jeeⁿ tjawee[!] ts'oom cantyja na nty'iaaⁿ'aⁿ. **7** Tjoom'm ñ'omtyeⁿ cjoom'm na tsoom nnom yuscundyua'ñeeⁿ na nñequiaaⁿ meiⁿquia ljo' na nlcaⁿ nnoom. **8** Ndo' yuscundyua'ñeeⁿ seijndo' tsoñeeⁿ ts'oom na caaⁿ xqueⁿ Juan. Quia jo' tsoom nnom Herodes:

—Luala macaⁿ'a. Quiaa' cwii xio ñjaanⁿ na njom xqueⁿ Juan, tsaⁿ na ñeseits'oomñe nn'aⁿ.

9 Ndo' na luala' tsoom, seichjoo'na' ts'om Herodes, saq cwe' nc'e ñ'omtyeⁿ na tjoom'm nacjoon'm ndo' nc'e na ndyecheⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê, jo' chii tsoom na quiana ljo' na macaⁿ yuscundyua'ñeeⁿ. **10** Quia jo' sa'ntjoom na cjaacanoⁿ xtyo' Juan naquii' w'aancjo. **11** Jnda tuii na ljo', jndyoñ'oom ts'aⁿ xqueⁿ Juan na njomna' ts'om xio. Chii tquiaa juuna' nnom yuscundyua'ñeeⁿ ndo' jom tjañ'oom jo' na m'aaⁿ tsoñeeⁿ.

12 Jnda jo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom na tyoñequiaa Juan tquie'cañomna, ty'eñ'omna sei'ts'o 'naaⁿ'aⁿ. Ty'ecaty'iuuna jom, jnda chii ty'ela'candiina Jesús ñ'oommeiⁿ!

*Tquiaa Jesús na tcwa' 'om meiⁿ naⁿnom
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)*

¹³ Jndā na jndii Jesús na jndā tue' Juan, jluee^{n'lēn} jo', tuoqⁿ ts'om w'aandaa ñ'eⁿ jā nn'aⁿ na cwila'jomndyō ñ'eⁿñē. Saayâ cwii joo yuu na tjaa'n^an nn'aⁿ. Quia jliu nn'aⁿ na jndā tja Jesús na nncwity'ioom ndaaluee, quia jo' jlui'na njoomna, ty'eca'na, ty'enquiandyena 'ndyoo ndaaluee na ty'entyjona naxee^{n'lēn}. ¹⁴ Quia na jndā jluii'ñē w'aandaa ts'om ndaaluee, ljeii Jesús na teijndyendye nn'aⁿ jndā tquie'cañom jo' jo'. Tioo na jeeⁿ wi' ts'oom joona. Sein'maaⁿ nn'aⁿwii na tquiochona. ¹⁵ Quia na jndā tmaaⁿ, jā nn'aⁿ na cwila'jomndyō ñ'eⁿñē saantyjaa'â jom, l'uuyâ nnoom:

—Jndā tmaaⁿ je' ndo' yuu na m'aaⁿya ñjaanñē cwe' jndāq. Cajñom' na^m'aⁿ! na c'oona njoom nch'u na nndyoo' na nla'jndana na nlcwa'na.

¹⁶ Tso Jesús ndaayâ:
—Meiⁿ ticaⁿa' na nnc'oona. 'O quia'yo' na nlcwa'na.

¹⁷ T'qoyâ nnoom, l'uuyâ:
—Tjaan^an na cwilei'ñ'qoyâ ñjaan^an, macanda ñe'om taⁿ! tyoo' ñequio we catscaa.

¹⁸ Tsoom ndaayâ:
—Quiocho'yo' joona' ñjaanñē.
¹⁹ Sa'ntjoom na cwindyuaandye nn'aⁿ nacjoo' jndā nch'u. Quia jo' t'ueeⁿ 'om taⁿ! tyoo' ñequio we catscaa'ñeeⁿ, nty'iaaⁿ'aⁿ cañoom'luee ndo' tquiaaⁿ na quianl'uaa' Ty'oots'om cantyja 'naaⁿ joona'. Jndā chii tyjeeⁿ ndo' tquiaaⁿ joona' ndāq jā nn'aⁿ na cwila'jomndyō ñ'eⁿñē. Ndo' jā tquiaayâ joona' ndāq nn'aⁿ na jndyendye. ²⁰ Ndo'

cha'tsondye nn'aⁿ na jndyendye tcwa' tjacjoo. Jndä chii jla'tjooⁿyâ nta^{n!} ntyoo' ñequio calcaa na 'ndiina'. Too' canchoo'we tsquiee. ²¹ Nn'aⁿ na tcwa' tue'ntyjo cha'na 'om meiⁿ naⁿnom, meiⁿ tîcatu'nchondye naⁿlcu ñequio yocanch'u.

Tjacaa Jesús nnom ndaaluee
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Jnda tuii na luala' jñom Jesús jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê na cuqonndaa'â ts'om w'aandaa, na cwity'lqoⁿjndyaⁿayâ na nntsquiaayâ xndyaa' ndaaluee. Saq jom ljoo'ñetyeeⁿ na njñoom nn'aⁿ na jndyendye. ²³ Ndo' jndä na jñoom na^{n!}ñeeⁿ na c'oolcwhee'na, quia jo' tjawaaⁿ cwii ta na ñenqueⁿ na nntseineiiⁿ nnom Ty'oots'om. Quia tjawijaaⁿ ndicwaⁿ m'aaⁿñê jo' jo' na ñenqueⁿ. ²⁴ Ndo' w'aandaa na ñjomndyô jndä tuee' xcwe na wjaana' saq leicjaana' ee na jndeii maqui'ljoo nmøⁿndo' matseilcwe'tya' jndye juuna'. ²⁵ S'aana' cha'na ñequiee na cwitsjoom jndyotseicandyoo'ñe Jesús na m'aaⁿyâ, jndyocaⁿ nnom ndaaluee. ²⁶ Quia na nty'iaayâ na mandyocaⁿ nnoom ndaaluee, jeeⁿ ndyaa' tyuaⁿayâ. Jlaxuaayâ na nquiaayâ, l'uuyâ:

—Jeeⁿ sa, jndii luala'.

²⁷ Saq mañoom' t'maⁿ Jesús jâ, tsoom:

—C'om' t'maaⁿndyo' n'om'yo'. Maja luala.

²⁸ Ndo' t'o Pedro 'ndyoo Jesús, tsoom:

—Ta, xeⁿ na manncu'ti', cwe' catsu' na cjoca nnom ndaatioo na jocatjomndyô 'u.

²⁹ Tso Jesús nnoom:

—Candyo'.

Jo' chii jlui' Pedro ts'om w'aandaa, toqⁿoqⁿ na mawjaacaⁿ nnom ndaatooo na mawjaacatjomñê Jesús. ³⁰ Saaq quia na nty'iaaⁿaⁿ na jeeⁿjndeii m'aaⁿ jndye, s'aanaⁿ na nquiaⁿaⁿ. Jnaⁿnaⁿ na nchjeeñenaⁿ jom. Quia jo' seixuaⁿ, tsoom:

—Ta, cwji'n'maaⁿndyuⁿ ja.

³¹ Mañoom' seicjaa l'o Jesús jom, tsoom nnom:

—'U re, cwa tit'maⁿ matsei'yu'yaⁿ ts'om', ¿chiuu na tiñecwii matsei'tiuu'?

³² Ndo' quia jnda tuona ts'om w'aandaa, mañoom' teicheⁿ jndye. ³³ Ndo' já na maxjeⁿ ñjomndyô ts'om w'aandaaⁿ taa'â cantyaayâ, jla't'maaⁿndyô jom. L'uuyâ nnoom:

—'U mayuu'cheⁿ cwiluiindyuⁿ Jnda Ty'ooots'om.

*Sein'maⁿJesús nn'aⁿwii ndyuua Genesaret
(Mr. 6:53-56)*

³⁴ Quia na jnda tei'ty'ioo'â, jluii'â ndyuua Genesaret. ³⁵ Jnda na ta'jnaaⁿ nn'aⁿ ndyuuaⁿ ñeeⁿ jom, jla'cwanomna ñ'oom cha'waa ndiocheⁿ ndyuuaⁿ ñeeⁿ. Ndo' tquiocho nn'aⁿ cha'tso nn'aⁿwii na m'aaⁿ. ³⁶ Tyola'ty'oondyaena nnoom na ñequiaaⁿ ñ'oom'm na nnt'ueña meiiⁿ cwe' 'ndyoo liaⁿaⁿ. Ee ticwii cwii ts'aⁿ na tyenquiuu' liaⁿaⁿ, n'maⁿ.

15

*Waa na mach'eenaⁿ na cwajndii naquiiⁿ ts'om ts'aⁿ
(Mr. 7:1-23)*

¹ Quia jo' cwanti nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, jnaⁿna Jerusalén, tquie'cañomna Jesús. Ta'x'eña nnoom:

² —Nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'oom na mañequia', ¿chiuu na cwiwincje'na ñ'oom na tqueⁿ welooya ndaqaya? Queⁿl cwenta tiquindyuu'na quia na nlcwa'na.

³ Ndo' t'o Jesús ndaqana, tsoom:

—Ndo' 'o je', ¿chiuu na cwiwincje'yo' ñ'oom na sa'ntjom Ty'oots'om cwe' ñe'catsantyjo'yo' ñ'oom na tqueⁿ lotyaaya? ⁴ Ee ñ'oom' Ty'oots'om luala matsona': “Catseit'maaⁿ'ndyu' tsotye' ñ'eⁿ tso'ndyo!.” Ndo' matsotina': “'Ñeeⁿ juu na matso ñ'oom wi' nacjoo' tsotye, tsondyee tsaⁿ'ñeeⁿ matsona' na maxjeⁿ cala'cuee' nn'aⁿ juu.” ⁵ Saa 'o cwindu'yo'yo' na wanaaⁿ na nntso ts'aⁿ nnom tsotyeeⁿ, tsoñeeⁿ: “Catseit'maⁿ ts'om', taxocandaña nnteijndeiya 'u 'naⁿ na tjoondyu', ee cha'tso na matseixmaⁿya jndä tquaqⁿya joona' cwentaa' Ty'oots'om.” ⁶ Ndo' na luala' cwila'tiuu'yo' jo' chii cwit'moⁿyo' tacaⁿna' na nntseit'maaⁿ'ñe ts'aⁿ tsotyeeⁿ, tsoñeeⁿ. Cwil'a'yo' na tajndeii ñ'oom' Ty'oots'om ee na cwila't'maaⁿ'ndyo'ti'yo' ñ'oom na tqueⁿ lotye'yo'. ⁷ 'O nn'aⁿ na we waa na cwil'a'yo', jeeⁿ xcwe m'aaⁿ ñ'oom na tyoñequia profeta Isaías cantyja 'naⁿyo'. Luala matsona':

⁸ Naⁿm'aⁿ cwe' ñequio ntjaⁿndyueena cwila't'maaⁿ'ndyena ja,
saaⁿt'maⁿ waa na tixcwee' n'omna ñ'eⁿndyo.

⁹ Cwe' ts'iaanⁿ'ndyo na cwila't'maaⁿ'ndyena ja,
ee cwit'moⁿna ñ'oom na cwe' cwil'ueendye nn'aⁿ, tachii ñ'oomya.

¹⁰ Quia jo' t'maⁿ Jesús nn'aⁿ na jndyendye, tsoom:

—Candy'e'yo' ñ'oom na nntsjoⁿ ndo'
cala'nóⁿyo'. ¹¹ Nantquie na macwa' ts'aⁿ,

xocats'aana' na til'ueñe ts'aⁿ jo nnom Ty'oqots'om.
Saq ñ'oom na matseineiⁿ ts'aⁿ, joona' cwil'ana' na
til'ueñe ts'aⁿ jo nnom Ty'oqots'om.

12 Quia jo' jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿ Jesúś,
saantyjaalâ jom, l'uuyâ nnoom:

—¿Aa ntyji' quia na jndye nn'aⁿ fariseos ñ'oom
na tsu' luua', s'aana' na ticjaawee' n'omna?

13 T'ooⁿ ndaayâ cwii ñ'oom tjañoom', tsoom:

—Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee, ticwii cwii
ts'oom ntjom na nchii nqueⁿ tcoom'm, maxjeⁿ
nnqueen juuna'. **14** Jo' chii ca'ndye'yo' naⁿm'aⁿ.
Ee matseijomna' joona cha'na naⁿnchjaan na
cwit'mooⁿna nato ndaq ntyjenchjaan'a. Ndo'
manquiu'yo' tsanⁿnchjaan' quia na wjaan'oom ty-
jenchjaan'a, wendyena nntiomna' tsue'tsjoom.

15 Quia jo' tso Pedro nnom Jesúś:

—Ca'mo^{n!} ndaayâ ljo' ñecatso ñ'oom
tjañoom'waa'.

16 T'o Jesúś nnom, matsoom:

—¿Aa mati 'o ndicwaⁿ tjoocheⁿ na nla'nqⁿ'yo'?

17 Aa ticaliu'yo' na cha'tso nantquie na macwa'
ts'aⁿ, cwi'oocuena' ts'om tsiaa' nchii naquii' ts'om.
Ndo' jndq chii nnteii' juuna'. **18** Saq ñ'oom na
matseineiⁿ ts'aⁿ cwinaa^{n!} naquii' ts'om, ndo' joona'
cwil'ana' na tilju'ñe jo nnom Ty'oqots'om. **19** Ee
naquii' ts'om ts'aⁿ cwinaa^{n!} ñ'oom na tia na mat-
seitiuu na nntseicue^{n!}eⁿ x'iaa^{n!}aⁿ, na nnc'oomyaaⁿ
ñequio cwiicheⁿ ts'aⁿ, oo na nnc'oomyaaⁿ ñequio
s'andyua oo scundyua, oo na nnch'ueen 'naa^{n!}
ts'aⁿ, oo na nntseineiiⁿ cantu oo ñ'oom jnaa^{n!}.
20 Cha'tso nmein' cwil'ana' na tilju' naquii' ts'om
ts'aⁿ jo nnom Ty'oqots'om. Saq na nlcwa' ts'aⁿ na

cwe' na ticañoom'm cha'xjeⁿ ñ'oom na cwiqueⁿ nn'aⁿ fariseos, xocatsei'ndaa'na' jom jo nnom Ty'oots'om.

Cwii yuscu na nchii ts'aⁿ judío seiyu' ñequio Jesús (Mr. 7:24-30)

²¹ Quia jo' jlui' Jesús jo' jo' ndi ñ'aqnyâ ñ'eⁿñê, tjaaⁿ jo ndyuua tsjoom Tiro ñ'eⁿ Sidón. ²² Ndo' cwii yuscu tsjaanⁿ nn'aⁿ cananita na mac'eⁿ ndyuua'ñeeⁿ jndyotseicandyoo'ñê na m'aaⁿ Jesús, c'uaa seineiiⁿ, seity'ooñê tsoom:

—'U Ta, na cwiluiindyu' tsjaanⁿ David na jndyowicantyjoo', c'oomⁿ na wi' ts'omⁿ ñ'eⁿndyo. M'aaⁿ nomjndaaya na jeeⁿ cwajndii matjoom. Maleiñ'oom jndyetia jom.

²³ Saä Jesús meiⁿcwii ñ'oom tic'ooⁿ. Quia jo' já saantyjaan^a jom, jla'ty'oondyô nnoom, l'uuyâ:

—Cwa cajñomⁿ yuscum'aaⁿ, ee jeeⁿ c'uaa 'ñom ndyontyjooⁿ nanquaan^a.

²⁴ Quia jo' tso Jesús:

—Macandä na m'aⁿ nn'aⁿ ndyuua Israel na jñom Ty'oots'om ja. Ee joona cwiluiindyena cha'cwijom canmaⁿ na jndä tsuundye.

²⁵ Ndo' tyje'cañoom yuscu'ñeeⁿ jom, tco' xtye jo nnoom, tso:

—Jeeⁿ 'u Ta, cateijndeⁿ ja.

²⁶ Saä t'ooⁿ nnom yuscu'ñeeⁿ, tsoom:

—Ticatsona' na nncwji' ts'aⁿ tyoo' cwentaa yocanch'u ndo' nncju'yom juuna' ndaa calue' nch'u.

²⁷ Tso yuscu'ñeeⁿ nnoom:

—Mayuu' Ta, saä meiiⁿ na ljo', cwicwa' calue' nch'u nacajndä na cwiquiaa nacjee' meiⁿsa 'naaⁿ nty'oyo'.

28 Quia jo' t'ooⁿ nnom yuscu'ñeeⁿ, tsoom:
 —'U yuscu, t'maⁿ waa na matsei'yu'ya' ts'om'.
 Cats'aana' cha'xjeⁿ na l'ue ts'om'.
 Ndo' xjeⁿñeeⁿ mañoom' n'maⁿ nomjnda
 yuscu'ñeeⁿ.

Sein'maⁿ Jesús jndye nn'aⁿwii

29 Jndä jlui' Jesús jo' jo' ndi ñ'aqⁿyâ ñ'eⁿñê, tjaaⁿ
 'ndyoo 'ndyoo ndaaluee Galilea. Tjawaaⁿ cwii
 ta, tjacjom jo' jo'. **30** Ndo' tquie'cañom jndyendye
 nn'aⁿ na m'aaⁿ. Tquiochona nt'om nn'aⁿ na ntjeiⁿ
 nc'ee', nn'aⁿ nchjaaⁿ, nn'aⁿ na tileicala'neiⁿ, nn'aⁿ
 na ticandaqⁿndye ndo' ñequio jndye nt'omcheⁿ
 nn'aⁿwii. Tyotsaⁿna nn'aⁿwii'ñeeⁿ nacañoom'
 Jesús, ndo' sein'maaⁿ naⁿñeeⁿ. **31** Jndyendye nn'aⁿ
 nty'iaana na cwila'neiⁿ nn'aⁿ na tileicala'neiⁿ, ndo'
 tco'yana' nn'aⁿ na ticandaqⁿndye, ndo' cwi'ooca'
 nn'aⁿ na ntjeiⁿ nc'ee', ndo' ya cwinty'iaa nn'aⁿ na
 nchjaaⁿ. Jo' chii s'aana' na jeeⁿ tjawee' n'omna.
 Toⁿna na tyola't'maaⁿndyena nquii Ty'oots'om na
 cwila't'maaⁿndye nn'aⁿ Israel.

*Tquiaa Jesús na tcwa' ñequiee meiⁿ naⁿnom
 (Mr. 8:1-10)*

32 Quia jo' t'maⁿ Jesús jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô
 ñ'eⁿñê. Tsoom ndaayâ:

—Jeeⁿ wi' ts'ooⁿya tmaaⁿ nn'aⁿm'aⁿ, ee jndä
 ndyee xuee na m'aⁿna ñ'eⁿndyoⁿ ndo' tatjaan'aⁿljoⁿ
 cwii cwilei'ñ'omtina na nlcwa'na. Tical'ue ts'ooⁿ
 na njñooⁿ joona na c'oona l'aana na ñe'jndo'nna,
 tints'aana' na tajndeii' n'omna na 'oona nato.

33 Quia jo' l'uuyâ nnoom:

—Ñjaanñe m'aa'ya jo jndaq̄a tja'a'na' yuu ya nliuyâ nantquie na jndye na nn̄d̄aq̄a' nncjaacjoo nn'a' na jndyendye.

³⁴ Tax'ee Jesús ndaq̄ayâ:

—¿Cwanti tyoo' cwilei'ñ'om'yo'?

T'oooyâ nnoom, l'uuyâ:

—Ntquiee' ta'n' tyoo' ndo' ñ'e' cwantindyе calcaa nch'u.

³⁵ Quia jo' sa'ntjoom na cwindyuaandye nn'a' nomtyuaa. ³⁶ To'ñoom ntyoo'ñee' ñequio calcaa ndo' tquiaan na quianl'uaa' Ty'oots'om cantyja 'naa'na'. Jnd̄a jo' tyjee'ndō' tquiaan'joona' ndaq̄ayâ na cwindyuaa. Ndo' jâ t'oo'yâ joona' ndaq̄a cha'tsondye nn'a'. ³⁷ Cha'tsondye na'n'ñee' tcwa'tjacjoona. Ndo' jla'catoo'â ntquiee' tsquiee ñequio nta'n' ntyoo' ñequio calcaa na 'ndiiche'na'.

³⁸ Nn'a' na tcwa' quia jo' tuee' cha'na ñequiee mei'n na'nom. Mei'n t̄icatu'nchondye na'lcu ñequio yocanch'u. ³⁹ Quia na jnd̄a t'ma' Jesús nn'a' ee mana cwindyuaa, quia jo' tuo'o' ts'om w'aanda. Saayâ, squiaayâ ndyuua Magdala.

16

Cats'aa Jesús cwii 'naa' na cwe' ts'a' xocandaa nnts'aa

(*Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56*)

¹ Nn'a' fariseos ñequio nn'a' saduceos tquie'cañomna na m'aa' Jesús. Ñe'cal'ana xje'ñ jom, jo' na ta'na nnoom na cats'aa' cwii 'naa' na nnty'iaana na m'moo'na' na Ty'oots'om jñom jom.

² Saa t'o Jesús ndaq̄a na'n'ñee', tsoom:

—Quia na jnd̄a tmaa'cwinty'ia'yo' na jee' tmaa' nchquiu, cwindu'yo': “Matseinmaa'ñeyana!”

³ Ndo' quia na cwitsjoom cwinty'ia'yo' na jeeⁿ neiⁿncoo' nchquiu 'ndaa, cwindu'yo': "Je' maxjeⁿ nncua!" ⁴ 'O nn'aⁿ na tiñecwii m'aaⁿ n'om'yo', jeeⁿ ya cwila'noⁿyo' 'naaⁿ na cwit'moⁿo nchquiu na m'aⁿ tsjo'luee saq tileicala'noⁿyo' ljo' cwii ndyoch'eetina' cantyja na cwit'moⁿo ts'iaaⁿ t'maⁿ na cwinty'ia'yo' na mats'aa. ⁵ Nn'aⁿ na m'aⁿ je' jeeⁿ tia nn'aⁿndye, jndaq 'ndyena Ty'ooots'om saq meiiⁿ na ljo', cwitaⁿna cwii 'naaⁿ t'maⁿ na ñe'canty'iaana. Saq xonquiaya na nnty'iaana cwii 'naaⁿ na t'maⁿ. Macandaq cala'noⁿna ljo' ñe'ca'moⁿna' juu na tjom Jonás.

Mana tjaanⁿ, 'ñeeⁿ joona.

*Ndaaljo' 'naaⁿ nn'aⁿ fariseos
(Mr. 8:14-21)*

⁵ Quia jo' saanndaa'â cwiicheⁿ xndyaa' ndaaluee. Ndo' quia na squiaqayâ jo' jo' ñ'eⁿ Jesús jliuyayâ na tjaan'aⁿ nantquie cañ'eⁿ, jndaq tsuu' n'ooⁿyâ juuna'. ⁶ Tso Jesús ndaayâ:

—C'omc'eendyo' na cal'a'yo' cwenta cantyja 'naaⁿ ndaaljo' 'naaⁿ nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ saduceos.

⁷ Ndo' jâ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê too'â na cwilanaaⁿ che'ncjooayâ. L'uuyâ:

—Macwjeee'nⁿ ñ'oomwaa' ndaaya nc'e na tjaan'aⁿ tyoo' cwilei'ñ'ooⁿya.

⁸ Ndo' sei'noⁿ Jesús na m'aaⁿ n'ooⁿyâ cantyja 'naaⁿ tyoo' ñ'eⁿ ndaaljo'. Tsoom ndaayâ:

—'O nn'aⁿ na tit'maⁿ cwila'yu'ya n'om'yo', ñchiuu na jeeⁿ jndye m'aaⁿ n'om'yo' na tjaan'aⁿ tyoo' cwilei'ñ'om'yo'? ⁹ ¿Aa maxjeⁿ ticala'noⁿyo' ñ'oom na tsjooⁿ luua'? ¿Aa ticjaañjoom' n'om'yo'

'om ta^{n!} tyoo'ñeeⁿ na tyjaya na tcwa' 'om meiⁿ nn'aⁿ, ndo' na jndye tsquiee tyoo' jla'we'yo' na seicwaljoo'na'? ¹⁰ Ndo' ¿aa meiⁿ ticjaañjoom' n'om'yo' cwiicheⁿ ntquiee' ta^{n!} tyoo' na tyjaya na tcwa' ñequiee meiⁿ nn'aⁿ, ndo' mati lojoo tsquiee nta^{n!} tyoo' jla'we'yo' na seicwaljoo'na'? Nndaa^annts'aa na nleijndaa' nantquie na nlcwa'yo'. ¹¹ Jo' chii ¿chiuu na tique^{n!}yo' cwenta na nchii matseina^qya cantyja 'naa^{n!} tyoo'? Ja tsjoo na cal'a'yo' cwenta cantyja 'naa^{n!} ndaaljo' 'naaⁿ nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ saduceos.

¹² Quia ljo'cheⁿ jla'noo^{n!}â na nchii cantyja 'naa^{n!} ndaaljo' na cwiluii tyoo' na cal'aayâ cwenta, saa^a tañe'quiandyô cantyja 'naa^{n!} ñ'oom na cwit'mooⁿ nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ saduceos.

*Macwjil'yuu'ñe Pedro na Jesús cwiluiiñê Cristo
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)*

¹³ Quia jo' tja Jesús ndaaatyuaa tsjoom Cesarea Filipo. Jndä squiaqayâ jo' jo' tax'eeⁿ ndaq jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê, tsoom:

—Ja na cwiluiindyô ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee ¿'ñeeⁿ cwilue nn'aⁿ na cwiluiindyô?

¹⁴ T'ooyâ nnoom l'uuyâ:

—M'aⁿ nn'aⁿ na cwilue na 'u Juan, ts'aⁿ na tyotseits'oomñe nn'aⁿ. Ndo' nt'om cwilue Elías 'u, nt'om cwilue na Jeremías oo cwiicheⁿ profeta.

¹⁵ Tso Jesús ndaaayâ:

—Ndo' 'o je', ¿'ñeeⁿ cwindu'yo' na cwiluiindyô?

¹⁶ T'o Simón Pedro nnoom, tso:

—'U cwiluiindyu' nquii Cristo, Jnda Ty'ooots'om na wando'.

¹⁷ Tso Jesús nnom:

—'U Simón, jnda Jonás, t'maⁿ waa na matio'naaⁿñe Ty'ooots'om 'u na luala' matsei'nqoⁿ!. Ee nchii cwe' ts'aⁿ na t'moⁿ ñ'oommeiⁿ njom'. Nquii Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee tquiaaⁿ na matsei'nqoⁿ cantyja 'nanya. ¹⁸ Mati matsjooⁿ njom' na 'u jndyu' Pedro, ñ'oom na ma'moⁿna' tsjoⁿ. Nacjoo' juu tsjoⁿwaañe nlquaⁿya tmaaⁿ nn'aⁿ na macwjii'ndyoⁿ cwentaya. Ndo' mein na'rjndii na m'aⁿ quii' b'io na jeen jnda cwila'xmaⁿna, xocanaⁿjndana nacjoo' tmaaⁿ nn'aⁿ na cwjii'ndyoⁿ cwentaya. ¹⁹ Ja nñequiaya na t'maⁿ nntseixmaⁿ quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja 'naaⁿ nqueⁿ na matsaⁿntjoom cañoom'luee. Ñ'oom na nntsu' na ticaty'iomna' na cal'a nn'aⁿ na m'aⁿ tsjoom-nancuewaa, ñ'oom'ñeeⁿ nntseix'iaa'ñena' ñequio ñ'oom na ntyjii Ty'ooots'om. Ndo' ñ'oom na nntsu' na wanaaⁿ na cal'a nn'aⁿ mati nntseix'iaa'ñena' ñequio juu ñ'oom na ntyjii Ty'ooots'om.

²⁰ Quia jo' Jesús tqueⁿtyeeⁿ ñ'oom ndaqayâ na meiⁿcwii nnom ts'aⁿ ticat'moⁿyâ na jom cwilui-iñê Cristo.

Matseicandii Jesús cantyja na nncueeⁿeⁿ

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Xjeⁿñeeⁿ to' Jesús na ma'moⁿ ndaq jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê na jndei'na' na nncjaⁿ Jerusalén. Jo' jo' t'maⁿ nawi' nntjoom nl'a nn'aⁿ na cwiluiitquiendye, ñequio ntyee na cwiluiitquiendye, ñequio nn'aⁿ na cwit'moⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés. Naⁿñeeⁿ nla'cuee'na jom, saq xuee jndaq ndyee nncwando'xcoom. ²² Quia jo' tjañ'oom Pedro Jesús cwii ntyja, toqⁿoⁿ na

matsoom nnom na ticatsa'ntjomna' na nntjom na luaa'. Tsoom:

—Tijoom quiaa Ty'oots'om na nntjom' na luaa'. Tixoquiaaⁿ na nluii naljo'.

²³ Teiqueⁿ Jesús tsoom nnom Pedro:

—Quindyoo' nacañomya 'u Satanás. Ñe'catseitsaⁿ ja. 'U ñe'catsei'nnda' ts'ooⁿya ee ñ'oom na matsei'tiuu' jnaⁿna' cwe' cantyja na cwila'tiuu nn'aⁿ, nchii cha'xjeⁿ na l'ue ts'om Ty'oots'om.

²⁴ Jndā chii tso Jesús ndaayâ:

—Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na l'ue ts'om na nncw'aa'ñe ja, cwji'ñê ljo' na matseitiuu nqueⁿ. Caljoya ts'oom nawi' na matjoom meiiⁿ cueeⁿeⁿ. Ndo' candyontyjoⁿ cantyja na mats'aa. ²⁵ Ee meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na mañequiaña na catjom ljo' na nntjom, nc'e na m'aaⁿ cantyja 'naⁿya, tsaⁿñeeⁿ nlui'n'maaⁿñê. Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿna mal'uee'ñe cheⁿnquii chiuu nlui'n'maaⁿñê, majo'to jo' nntsuuñe. ²⁶ Meiiⁿ cha'waa tsjoomnancue cuaana' cwentaa' ts'aⁿ saq̄ yuu waa na mateijndeiiina' tsan'ñeen ee xoc'ona' ñ'eⁿñê na ticatsuu añmaaⁿaⁿ. Ndo' ¿aa nndāq̄ nntioml'ua ts'aⁿ na nlui'n'maaⁿñê añmaaⁿaⁿ? ¿Cwaanⁿ nndāq̄?

²⁷ Ja na cwiluiindyoⁿ ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nncwjacañoⁿnnda'a tsjoomnancue ñequio ángeles cwentaa' Tsotyaya. Quia ljo' nntseit'maaⁿñena' ja cha'xjeⁿ na matseit'maaⁿñena' nquii Tsotyaya. Ndo' nnts'aa na nnco'ñom ticwii cwii ts'aⁿ cantyjati na ñes'aa, aa na ya, aa na tis'a. ²⁸ Ñ'oom na mayuu' matsjooⁿ ndāq̄'yo', mam'aⁿ nn'aⁿ ljooñe na tixocwjena hasta na jndā nty'iaandaⁿana ja

na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee na macwjaculañooⁿ na nntsaⁿntjoⁿya.

17

Na seichuii'na' Jesú
(*Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36*)

¹ Jndaq teinom yom xuee, quia jo' tjañ'oom Jesú Pedro ñequio Jacobo ñequio Juan tyjee Jacobo'ñeeⁿ. Tjachom joona cwii sjoⁿ nandye yuu na ñenquieena. ² Xcwe na cwinty'iaana ndo' seichuii'na' jom jo ndaqana. S'aana' na jeeⁿ caxuee nnoom cha'cwijom nnom ñe'quioom'. Ndo' seicwaqueⁿna' liaⁿaⁿ na canchii' cha'na nnty'iaaⁿ ts'aⁿ chom lámpara. ³ Ndo' juu xjen'ñeeⁿ nacañom'm teitquioo'ndye we nn'aⁿ na ñet'om teiyo, juu Moisés ñ'eⁿ Elías. Cwila'neiⁿna ñ'eⁿñé. ⁴ Quia jo' tso Pedro nnoom:

—Ta, jeeⁿ ya nquiuyâ na m'aaⁿyâ ñjaanⁿ. Xeⁿ cjaawee' ts'om', nluii ndyee xquie' ñjaanⁿñé, cwii cwenta' nncu', cwii cwentaa' Moisés ndo' cwiicheⁿ cwentaa' Elías.

⁵ Ndicwaⁿ matseineiⁿ Pedro ndo' jndyoquioo cwii nchQUIU na jeeⁿ canchii' caxuee juuna'. Seicataⁿna' joona ndo' teic'uua na seineiⁿ Ty'oots'om naquii' nchQUIU'ñeeⁿ, tsoom:

—Luuañe ti'Jndaaya na jeeⁿ candyⁿ ts'ooⁿya. Cantyja 'naaⁿ' jom ñequii'cheⁿ mañequiaana' na neiⁿya. Candyⁿyo' ñ'oom na matseineiⁿ.

⁶ Ndyee naⁿñeeⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Jesú, jndaq na jndyena ñ'oomwaa', ty'eta'nquiona xjeⁿ nomtyuaacheⁿ ee jeeⁿ t'maⁿ jla'catyuendyena.

⁷ Quia jo' seicandyoo'ñé Jesú nacañoomna. Tyenquioom'm joona, tsoom ndaqana:

—Quicantyja'yo!. Talacatyuendyo!.

⁸ Jlundaqandyena. Meincwii ts'aⁿ t̄icanty'iaana macandā ūenquii Jesús.

⁹ Ndo' yocheⁿ na tquiocuena sjō'ñeeⁿ, sa^{nt}jom Jesús joona, tsoom:

—Yocheⁿ na ndicwaⁿ wando^oa, ticandu'yo' nnom meincwii ts'aⁿ 'naⁿ na nty'ia'yo' je!. Ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nnc'io^o ndo' nncwando'xco, quia ljo'cheⁿ wanaaⁿ na nn̄du'yo' cantyja na nty'iandaq^o'yo!.

¹⁰ Quia jo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñē, ta'x'eena nnoom, jluena:

—Nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, cwit'mooⁿna na macaⁿna' na cwjee'jndyee Elías. Ñe'candyaqayâ ¿chiuu na luua' cwit'mooⁿna?

¹¹ T'ooⁿ ndaqana:

—Mayuu' na mandyocwjee'cañoom Elías, ndo' tseixmaaⁿ na nntseijndaa'ñē cha'tso, ¹² sa^q candy'eⁿ nntsjoo^o na jndā tyjee' Elías sa^q t̄icala'noⁿ nn'aⁿ cantyja 'naanⁿaⁿ. L'ana cha'xjeⁿ na l'ue n'omna ñ'eⁿñē. Ndo' malaa'ti' nl'ana ñ'eⁿndyō ja na cwiluiindyō ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee.

¹³ Quia ljo'cheⁿ jla'noⁿna na seineiiⁿ ndaqana cantyja 'naanⁿ Juan, tsaⁿ na tyotseits'oomñe nn'aⁿ.

Sein'maⁿ Jesús cwii tyochjoo na cwe' cwiquiooñeto

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Quia na jndā tquiennda'na yuu na m'aⁿ nn'aⁿ na jndyendye, jndyotseicandyoo'ñē cwii tsaⁿs'a na m'aaⁿ Jesús. Tcoom'm xtyeeⁿ jo nnom, tsoom:

¹⁵ —Ta, c'oom' na wi' ts'om' ñ'eⁿ ti'jndaaya. Ee maleiñ'oom jndyetia jom ndo' jeeⁿ cwajndii

matjoom. Jndye ndii' mach'eena' na cwiquiooñê naquii' chom ndo' naquii' ndaa. ¹⁶ Ndo' jndyoñ'onya jom na m'aⁿ nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿndyu' s̄aq tileicandāq na nla'n'maⁿna jom.

17 T'ø Jesús, tsoom ndaqayâ:

—'O nn'aⁿ na ticalayu'ya n'om'yo', ndo' jeeⁿ tixcwe cwila'tiuu'yo', ¿cwanti yo cwii macaⁿna' na nljoo'ndyo ñ'eⁿndyo' na m'mooⁿtya ndaq'yo'? ¿Cwanti xuee cwii nndaq nntseiquii ts'ooⁿya ñ'eⁿndyo'? Quioñ'om'yo' ti'chjoom'aaⁿ ñjaanñé.

18 Quia jo' seitia' Jesús jndyetia'ñeeⁿ, jo' chii jlui' naquii' ts'om tyochjoo. Mañoom' n'maⁿ juu.

19 Jndä tuii na luala', quia jo' jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê jluii'â cwii ntyja na ñencjooyâ ñ'eⁿñê. Ta'x'aayâ nnoom, l'uuyâ:

—¿Chiuu na jâ tîcandāq nntjeii'â jndyetia'ñeeⁿ?

20 T'ø Jesús ndaqayâ, tsoom:

—Nc'e na ticala'yu'ya n'om'yo' jo' chii tîcandāq l'a'yo'. S̄aq candy'e'yo' nntsjoo, mayuu'cheⁿ meiiⁿ na cachjoo cwilayu'ya n'om'yo' cha'na cachjoo lqueeⁿ mostaza s̄aq mat'maⁿ ts'iaaⁿ nndaq nl'a'yo'. Meiiⁿ waa cwii na jeeⁿ jnde'i'na' cwiwinom'yo' hasta matseijomna' cha'na cwii sjondye nquiui'yo', s̄aq nndaq nl'a'yo'. Nnts'aana' cha'cwijom na nndu'yo' nnom sjowaa': "Quindyo^o ñjaanⁿ, cja' la'ñen", ndo' nleindyoona'. Ee tjaa'naⁿ cwii na xocandāq nl'a'yo' xeⁿ na mayuu' cwilayu'ya n'om'yo'. ²¹ S̄aq cantyja 'naaⁿ jndyetiameiⁿ cwicalui'nc'uaa'ndyena, jo' chii macaⁿna' na catseicwejndo'ñé ts'aⁿ ndo' catseineiiⁿ nnom Ty'oots'om cha nndaq nnts'aaⁿ.

Matseicandiinnda' Jesús na nncuee^{n'e}
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Ndo' yocheⁿ na tyoma'nqoⁿyâ ts'onda Galilea, tso Jesús ndaayâ na jom na cwiluiñê ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, mam'aaⁿ 'ñeeⁿ juu na nñequiaa cwenta jom luee nn'aⁿ. ²³ Ndo' nla'cueeⁿ nn'aⁿ jom, saaⁿ xuee jndä ndyee nñequiaa Ty'ooots'om na nncwando'xcoom na tuee^{n'e}. Quia na jndyaayâ na luala', s'aana' na jeeⁿ tia nquiuyâ.

Tioomna ts'iaaⁿndaqna cwentaa' wats'om t'maⁿ

²⁴ Tucee' Jesús tsjoom Capernaum ñequio já nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê. Ndo' nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om ts'iaaⁿndaq nn'aⁿ judíos cwentaa' wats'om t'maⁿ ty'entyjaalna Pedro, jluena nnoom:

—Tsaⁿ na ma'moⁿ ndaq'yo!, ¿aa tiquitioom s'om ts'iaaⁿnnoom cwentaa' wats'om t'maⁿ?

²⁵ T'o Pedro, matsoom:

—Quitioom ts'iaaⁿnnoom.

Tyoowiquiuu' na tuii na luala', tjaquiee' Pedro quii' w'aa. Tyuaat'i to' Jesús na matseineiiⁿ nnom Pedro. Tsoom:

—¿Chiuu m'aaⁿ ts'om! 'u, Simón? Joo nn'aⁿ na m'aⁿ n'iaaⁿ, ¿'ñeeⁿ matsei'tiuu' na cwiqueen'a xjeⁿ na catioom ts'iaaⁿndaq? ¿Aa nn'aⁿ w'aana oo aa nt'omcheⁿ nn'aⁿ?

²⁶ T'o Pedro nnoom, tso:

—Nt'omcheⁿ nn'aⁿ cwitioom ts'iaaⁿndaq, saaⁿ nn'aⁿ w'aana tiquitioom.

Tso Jesús nnom Pedro:

—Quia jo' naⁿ'ñeeⁿ ma'ndiina' nn'aⁿ w'aana.

²⁷ Saⁿ meiin na ljo' cha tilateincuu'ndye nn'aⁿ na cwito'ñoom s'om, nntiøoⁿya cwantí na l'ue n'omna. Jo' chii cja'cju' tsei'nchquia ndaaluee.

Catscaa na nncwji'jndyee', catooⁿ'ndyu'
 'ndyooyo', jo' jo' nljei' cwii tsjo'ñjeeⁿ na
 nleijndeina' ts'iaaⁿndaaya. Cja'ñ'oom', nñequiaa'
 juuna' ndaana cwentaaya.

18

¿'Ñeeⁿ nnc'oom na t'maⁿñeti?
(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Ndo' xjeⁿñeeⁿ jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿ
 Jesús squi^acañooⁿyâ jom. Ta'x'aayâ nnoom,
 l'uuyâ:

—¿'Ñeeⁿ juu nnc'oom na t'maⁿñeti yuu na
 matsaⁿtjom Ty'oots'om?

² Quia jo' t'maⁿ Jesús cwii tyochjoo, tqueeⁿ juu
 xcwe quii'ntaaⁿyâ. ³ Ndo' tsoom ndaayâ:

—Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjoo, xeⁿ tilcwe'
 n'om'yo' jnaⁿ'yo' ndo' c'om'yo' cha'na yocanch'u
 na tiqueeⁿ n'om na nluiit'maⁿndyena, quia jo'
 xonda^a nntsaquiee'ndyo' cantyja na matsaⁿtjom
 Ty'oots'om. ⁴ Cwe' jo' ts'aⁿ na maju'ñecje ndo'
 tical'uee'ñe na nluiit'maⁿñe, matseijomna'
 tsaⁿñeeⁿ cha'na tyochjoom'aaⁿ. Ndo' na
 ljo' cwiluiit'maⁿñe cantyja na matsaⁿtjom
 Ty'oots'om. ⁵ Ndo' meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na neiiⁿ
 cwii yuchjoo cha'na tyochjoom'aaⁿ, maya neiiⁿ
 tsaⁿñeeⁿ.

Quaa'ya cwenta tical'aaya natia
(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ 'Meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matseijndo' ts'om
 cwii yucachjoo na cats'aa natia, tsaⁿñeeⁿ yati xeⁿ
 cju'na' jom ts'om ndaaluee na chu'tyeⁿ xtyoom'm
 cwii tsjo'suu t'maⁿ. ⁷ Jeen wi' cwitjoom nn'aⁿ

tsjoomnancue na jndye nnom neiⁿncoo' niom na macjaachuuna' joona na cwila'tjo^ondyena. Sa^a tja^a chiuu ya ee maxjeⁿ niomna'. Sa^a nnt'uiwi'na' ts'aⁿ na matseijndo^l ts'om x'iaa' na cats'aa yuu na tia.

⁸ 'Xeⁿ na wjaañ'oomna' 'u na matsei'tjo^ondyu' nnom Ty'oots'om jnaan^l ts'o^l oo x'e', catsa' xjeⁿ joona' cha'cwijom catyjee', catyenquie' joona' cha tintsei'tjo^ondyu'ti'. Ee yati na nnda^a nntseixmaⁿ na tican^tycwii na wando' añmaaⁿ meiiⁿ cha'cwijom na ticanda^andyu', nchiiti na canda^andyu' ndo' nncju'na' 'u quii' chom na tijoom canduu'. ⁹ Ndo' xeⁿ cwe' cantyja na manty'ia' wjaañ'oomna' 'u na matsei'tjo^ondyu' nnom Ty'oots'om, catsa' xjeⁿ cha'cwijom na cwji' ts'omnjom' ndo' catquie' juuna' cha tintsei'tjo^ondyu'ti'. Ee yati na nnda^a nntseixmaⁿ na tican^tycwii na wando' añmaaⁿ meiiⁿ cha'cwijom ñe'cwii ts'omnjom', nchiiti na we ts'omnjom' ndo' nncju'na' 'u quii' chom b'io.

*Cala'noqⁿ'a cantyja 'naaⁿ catsmaⁿ na tsuuñe
(Lc. 15:3-7)*

¹⁰ 'Cal'a'yo' cwenta na tinc'om'yo' na ticuee' n'om'yo' meiⁿcwii yucachjoo. Ee nndye'yo' nntsjoo jo nandye m'aⁿ ángeles na cwil'a cwenta yocanch'u. Ndo' ángeles'ñeeⁿ meiⁿnquia xjeⁿ cwila'neiⁿna nnom Tsotyaya na m'aⁿ cañoom'luee. ¹¹ Ee ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee jndyo^o na nncwji'n'maaⁿndyo^o nn'aⁿ na cwitsuundy^e.

¹² ¿Chiuu m'aⁿ n'om'yo'? Xeⁿ m'aⁿ cwii ts'aⁿ na m'aⁿ cwii siaⁿnto canmaⁿ ntsmeiiⁿeⁿ ndo' cwiindy^e jooyo' nntsuuñe, aa nchii n'ñeeⁿ

ñequieen'aaⁿ nchoo' qui nchoo' ñjeeⁿ jooyo' cjoo' tyue' ndo' wjaacal'ueeⁿ juu quioo' na tsuuñe. ¹³ Ndo' xeⁿ na nljeiiⁿ juuyo', nndye'yo' nntsjoo, mayuu'cheⁿ t'maⁿti nñequiaana' na neiiⁿeⁿ cantyja 'naaⁿ' catsmaⁿñeeⁿ nchiiti cantyja 'naaⁿ cha'tsondye nt'om canmaⁿ na tyootsuundye. ¹⁴ Cala'nqⁿyo' na nquii Tsotye'yo' na m'aaⁿ cañoom'luee malaa'ti' jeeⁿ xueeⁿ 'o. Til'ue ts'oom na nntsuundye meincwiindye joo nn'aⁿ na tit'maⁿti cwiluiindye.

*Maty'iomna' na calat'maⁿ n'oqⁿya nc'iaaya
(Lc. 17:3)*

¹⁵ 'Xeⁿ m'aaⁿ cwii x'ia' na matseiyu' na matsei'tjooñê njom', cwa cja'cwaⁿya' jom. Catsei'nooⁿoⁿ yuu matseitjooñê njom' ndo' calantycwii'yo' ñ'oom na ñe'wendyo'. Ndo' xeⁿ na nñeeⁿ ñ'oom na matsu' quia jo' jndä teijndeⁱ x'ia' na tco'xcwena' jom. ¹⁶ Saa^q xeⁿ tiñe'cañeeⁿ ñ'oom na matsu' quia jo' cjaañ'eⁿ cwii oo we ts'aⁿ ñ'eⁿndyu' cha joo naⁿñeeⁿ nndyena ñ'oom na cwi'maⁿyo' ñ'eⁿ x'ia' ndo' na ljo' nquiujndaa'ndyena chiuu t'maⁿyo'. ¹⁷ Saa^q xeⁿ tiñe'cañeeⁿ ñ'oom na nlue naⁿñeeⁿ quia jo' ca'moⁿ ñ'oom'ñeeⁿ ndaq^t tmaaⁿ nn'aⁿ na macwjii'ndyo^o cwentaya. Ndo' xeⁿ meiⁿ ticañeeⁿ ñ'oom na nlue cha'tso naⁿñeeⁿ quia jo' tjaa chiuu ya. Caliu'yo' na jom cwiluiñê cha'cwijom ts'aⁿ na tyootseit'maaⁿñe Ty'ooots'om oo cha'cwijom tsaⁿco'ñom ts'iaaⁿndaq^t nn'aⁿ cwen-taa' gobiernom na tia ts'aⁿñe.

¹⁸ 'Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjoo, meiⁿljo'cheⁿ na cwindu'yo' na ticaty'iomna' na cal'a nn'aⁿ na m'aⁿ tsjoomnancuewaa, ñ'oom'ñeeⁿ

nntseix'iaa'ñena' ñequio ñ'oom na ntyjii Ty'oots'om. Ndo' mei^{nl}jo'chenⁿ na cwindu'yo' na wanaaⁿ na cal'a nn'aⁿ, mati nntseix'iaa'ñena' ñequio ñ'oom na ntyjii Ty'oots'om.

19 'Mati candy'e'yo' nntsjoo, xeⁿ wendyo' 'o ñe'cwii m'aaⁿ n'om'yo' ñ'oom na cwitaⁿ'yo' nnom Tsotyaya Ty'oots'om na m'aaⁿ cañoom'luee, quia jo' nñeeⁿ ndo' nñequiaaⁿ ñ'oom na cwitaⁿ'yo'. **20** Ee meiⁿquiayuucheⁿ na m'aⁿ we ndyee nn'aⁿ na cwitjomndye ñequio xueya, majo' jo' m'aaⁿya quii'ntaaⁿna.

21 Quia jo' tjatseindyoo'ñe Pedro na m'aaⁿ Jesús. Tsoom nnom:

—Ta, cwii x'iaya na matseitjooñe nqoⁿ, ¿cwantí ndii' na macaⁿna' na catseit'maⁿ ts'ooⁿya jom? ¿Aa nncue'ntyjo hasta ntquiee' ndii'?

22 T'o Jesús nnom:

—Ticatsjoo na ñe'ntquiee' ndii'. Matsjoo na catseit'maⁿ ts'om' jom ndyeen'aaⁿ nchoo' qui ndii' na ntquiee' ntquiee'. Maxjeⁿ ñequii'cheⁿ catseit'maⁿ ts'om' jom.

Moso na tiñe'catseit'maⁿ ts'om x'iaa'

23 'Cwe' jo' cala'noⁿ'yo' cantyja 'naaⁿ nqueⁿ na matsaⁿntjoom cañoom'luee. Matseijomna' jom cha'na cwii patrom na seitioom na nntyjooⁿ mosoom'm na cho'jnaⁿ nnom. **24** Tooⁿl'oⁿ na macwjeeⁿenⁿ cwenta ndo' tquioñ'omna cwii ts'aⁿ na chujnaⁿ jndye meiⁿyom s'om. **25** Quia na nty'iaa' patrom'ñeeⁿ na mei^{nc}wii tsjo'ñjeeⁿ tîcandaaⁿ nntiom mosoom'm, quia jo' saⁿntjoom na nleil'uañe tsaⁿñeeⁿ na nncjaaquiee'ñe na nndi'ntjomtyeⁿ, ndo' mati scuu' tsaⁿñeeⁿ ñequio ndana ñequio cha'tso 'naaⁿna, cha nnc'ioo'ñe na

chujnaⁿ. ²⁶ Quia jo' moso'ñeeⁿ tcoom'm xtyeeⁿ nnom patrom 'naa^{n'a}, t'maⁿ ty'oo s'aa nnom tsa^{n'ñee}ⁿ. Tsoom: "Ta, maca^{n'a} ñ'omt'maⁿ ts'om njom' na nncwindo'ya' ndo' nntioqⁿñ'qⁿ na chojnaⁿ njom!." ²⁷ Quia jo' patrom'ñeeⁿ ty'oom na wi' ts'oom mosoom'm. Seit'maⁿ ts'oom juu cha'waa na chujnaⁿ ndo' seicandyaañê juu. ²⁸ Tyooowi quiuu' na jluu' moso'ñeeⁿ naquii' w'aa ndo' tjomñê cwii x'iaa^{n'a} na matyjemosoñê. Chujnaⁿ tsa^{n'ñee}ⁿ nnoom cwii siaⁿnto s'om. Ndo' seicjaa l'qoⁿ tsa^{n'ñee}ⁿ, tyonchjeeⁿ xtyo!. Tsoom nnom: "Catiom' na chujnaⁿ nooⁿ." ²⁹ Ndo' tco' x'iaa^{n'a} xtye jo nnoom. S'aa ty'oo nnoom, tso: "Macan'a ñ'omt'maⁿ ts'om njom' na nncwindo'ya' ndo' nntioqⁿ na chojnaⁿ njom!." ³⁰ Saq^a jom tícwinom'm, matjaqueenⁿ ñ'oom. Tjoom'm tsa^{n'ñee}ⁿ w'aancjo hasta na nntiom na chujnaⁿ nnoom. ³¹ Ndo' ntyjemosondyena, quia na nty'iaana na luala^a s'aaⁿ, jeeⁿ t'maⁿ sei'ndaa'na' nquiuna. Ty'entyjaa'na patrom 'naaⁿna ndo' jluena cha'tso na jnd^a tuii. ³² Quia jo' patrom'ñeeⁿ tqueen^{n'ñê} mosoom'm, tsoom nnom: "Cwa jeeⁿ ndya' wi'ndyu', 'u mosoya. Ja jnd^a seit'maⁿ ts'qoⁿya cha'tso na chujna^{n'} ee na jeeⁿ seinty'iaa'ndyu' nooⁿ." ³³ Ndo' mati 'u matsona' na c'oom' na wi' ts'om' x'ia^a cha'xjenⁿ t'qoⁿ na wi' ts'qoⁿ ñ'eⁿndyu' 'u." ³⁴ Quia jo' jeeⁿ t'maⁿ seiw'ii patrom'ñeeⁿ. Tqueenⁿ ñ'oom na catueeⁿna mosoom'm w'aancjo na cata'wi'na juu hasta na nntiomñ'eⁿ cha'waati na chujnaⁿ nnoom.

³⁵ Seicanda^a Jesú^s ñ'oom tjañoom'mei^{n!}. Tsoom:
—Maluaa' nnts'aa Tsotyaya na m'aaⁿ cañoom'luee ñ'eⁿndyo^a 'o, xeⁿ nchii na xcwee^a

n'om'yo' nla't'maⁿ n'om'yo' nc'iaa'yo' na
cwila'tjoondye ndaq'yo'!

19

Ticatsona' na nntyuii' ljeii na toco ts'aⁿ

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Jndā jndā seineiⁿ Jesús ñ'oommeiⁿ, quia jo'
jluee^{n'eⁿ} ts'ondaⁿa Galilea, tjaanⁿ ts'ondaⁿa Judea,
xndyaaⁿ jndaa Jordán. ² Jndyendye nn'aⁿ ty'entyjo
naxee^{n'eⁿ}. Ndo' sein'maaⁿ cha'tso nn'aⁿwii jo' jo'.

³ Quia jo' jla'candyooⁿdye nn'aⁿ fariseos na
m'aaⁿ na ñecal'ana xjeⁿ jom. Ta'x'eena nnoom:

—¿Aa wanaaⁿ na nntseityuii' ts'aⁿ ljeii na to-
coom ñ'eⁿ scoom'm nc'e meiⁿnquia na seitjooñ^e
tsa^{n!}ñeeⁿ nnoom?

⁴ T'o Jesús ndaq'ana:

—Cwaⁿti jndā jla'naⁿ'yo' ljeii 'naaⁿ' Ty'oots'om
na matseineiⁿna' chiuu to'jñeeⁿ na tqueeⁿ cha'tso.
Matsona': "S'aaⁿ tsans'a ñ'eⁿ tsanscu." ⁵ Mati
matso ljeii'ñeeⁿ: "Macweⁿ jo' n'ndii tsans'a tso-
tyeenⁿ, tsoñeeⁿ ndo' nnc'oomtyeenⁿ ñ'eⁿ scoom'm.
Wendye na^{n!}ñeeⁿ ñe'cwii sei' nla'xmaⁿna." ⁶ Jo'
chii tacala'xmaⁿna na we ts'aⁿ. Ndo' nc'e na luala'
seijndaa'ñe Ty'oots'om, jo chii ticatsona' na cwe'
ts'aⁿ nntseityuii' cantyja na m'aⁿna.

⁷ Ndo' ta'x'eena nnoom:

—Quia jo' ¿chiuu na sa'ntjom Moisés na wanaaⁿ
na nntyuii' ljeii 'naaⁿ' ts'aⁿ ñ'eⁿ scoom'm, jndā jo'
ya na ca'ñeeⁿ juu?

⁸ T'ooⁿ ndaq' na^{n!}ñeeⁿ:

—Nc'e na 'o jeenⁿ quieⁿ n'om'yo', jo' chii tquiaa
Moisés na wanaaⁿ na nntyuii' ljeii 'naaⁿ'yo' ñ'eⁿ
lcuu'yo'. Saⁿ nchii laa'ti' teijndaa' najndyee.

9 Ja matsjoō ndaq̄'yo', juu tsans'a na nntseityuii' ljeii na toco ñ'eⁿ scuu' ndo' nncoco ñ'eⁿ cwiicheⁿ yuscu, matsona' na cwe' m'aaⁿya ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ. Wanaaⁿ na nntseityueeⁿeⁿ ljeii 'naaⁿaⁿ ñ'eⁿ scoom'm xeⁿ na m'aaⁿ tsaⁿñeeⁿ ñ'eⁿ cwiicheⁿ tsaⁿs'a. Ndo' meiⁿcwiⁿñeeⁿchenⁿ ts'aⁿ na nncoco ñ'eⁿ cwii yuscu na jndā tyuii' ljeii 'naaⁿ ñ'eⁿ saa', tsaⁿñeeⁿ matseijndaa'ñena' na cwe' m'aaⁿyaanⁿ ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ.

10 Jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿ Jesús l'uuyâ nnoom:

—Xeⁿ luua' waa na nntseityeⁿna' ts'aⁿ ñ'eⁿ scoom'm, quia jo' yati na tincoco ts'aⁿ.

11 Tso Jesús ndaq̄ayâ:

—Ticha'tsondye nn'aⁿ nndaq̄ nla'candana ñ'oomwaa'. Cwe' ñejndaa' nn'aⁿ na nndaq̄ nla'candā nc'e na jndā tquiaa Ty'oots'om na ljo'. **12** Ee m'aⁿnn'aⁿna ticunco nc'e maxjeⁿtuiindyena na titjoondyena yuscu, ndo' nt'omcheⁿ ticunco nc'e na tuii nasei joona cha titjoondyena yuscu. Saq̄ m'aⁿ nt'omcheⁿ nn'aⁿ na cwila'jndaa'ndye cheⁿquiee na ticunco ee ñe'candyel'ntjomna nnom Ty'oots'om na m'aaⁿ cañoom'luee. 'Ñeeⁿ juu ts'aⁿ na matsei'ngⁿ ndo' nndaq̄ nntseicanda ñ'oomwaa', catseicanaaⁿ.

*Matio'naa'ñe Jesús yonch'u
(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)*

13 Tquiocho nn'aⁿ yonch'u na m'aaⁿ Jesús na nntioom ts'ooⁿ nacjoona ndo' na nntseineiiⁿnnom Ty'oots'om cantyja 'naaⁿna. Saq̄ jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê jla'tiaa'â nn'aⁿ na tquiocho yonch'u'ñeeⁿ. **14** Quia jo' tso Jesús:

—Ca'ndye'yo' na quiontyja'a' yonch'u ja. Tilantycwi'yo' joona, ee matseijomna' joona cha'na nn'aⁿ na cwiñe'quiandye na matsa'ntjom Ty'oots'om naquii' n'om.

¹⁵ Ndo' tioom l'qoⁿ nacjoo yonch'u'ñeeⁿ, jndaq chii jlueeⁿeⁿ jo' jo'.

Matseineiⁿ tsar'tya ñ'eⁿ Jesús

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Cwiicheⁿ xuee jndyotseicandyoo'ñe cwii ts'aⁿ na titquieeñe na m'aaⁿ Jesús. Tax'ee tsaⁿ'ñeeⁿ nnoom:

—'U Maestro na ya ts'aⁿndyu', ñaa waa cwii nnom na yati na tseixmanya na cats'aa cha nnco'ñqⁿ na ticantrycwii na wando'a?

¹⁷ T'o Jesús nnom:

—¿Chiuu na matsu' na ya ts'aⁿndyo ja? Tjaa 'ñeeⁿ c'oom na jeeⁿ ya ts'aⁿñe macandaⁿ nquii Ty'oots'om. Saa 'u je', xeⁿ ñe'cja'quiee'ndyu' cantyja na ticantrycwii na wando' macanña' na catseicandaⁿ chiuu t'maⁿ ljeii na matsa'ntjomna' na tqueⁿ Ty'oots'om.

¹⁸ Tso tsaⁿ'ñeeⁿ nnoom:

—¿Cwaan ljeii?

T'o Jesús nnom, tsoom:

—Tintseicue' ts'aⁿ. Tinc'om'ya' ñ'eⁿ cwiicheⁿ ts'aⁿ. Tinch'uee' 'naaⁿ ts'aⁿ. Tintseineiⁿ cantu nacjoo' ts'aⁿ. ¹⁹ Catseit'maaⁿndyu' tsotye' ñ'eⁿ tso'ndyo'. Ndo' c'oom' na wiⁿ ts'om' nc'ia' cha'xjeⁿ na jnda ntyji' ñequio nncu'.

²⁰ Tso tsaⁿ'ñeeⁿ nnoom:

—Cha'tso ñ'oommeiⁿ matseicandaya xjeⁿ na cachjoondyoⁿchaⁿ. ñaa waa na matseitjootina' ja na cats'aa?

21 T'o Jesús nnom, tsoom:

—Xeⁿ 'u ñe'catseicanda^{ñ'eⁿl}, quia jo' cja', ca-jnda^a cha'tso 'naⁿl na niom. Quiaa' s'om'ñeeⁿ nda^a ndyeñeeⁿl quia jo' nnc'oom' na tyandyu' cañoom'luee. Ndo' candyo'tseijomndyu' ñequio ts'iaaⁿ na mats'aa.

22 Jnd^a na jndii tsaⁿl ñeeⁿ ñ'oommeiⁿl, mana tjaaⁿ na chjoo' ts'oom ee jeeⁿ ndya' tyañê.

23 Quia jo' tso Jesús nda^a jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eⁿñê:

—Nndye'yo' nntsjo^o na mayuu'cheⁿ jeeⁿ jnde'i'na' ncju'cjeñe cwii tsaⁿtya na nntsa'ntjom Ty'oots'om jom. **24** Mati matsjo^otya nda^ayo', jnde'i'tina' na nncju'cjeñe cwii tsaⁿtya na nntsa'ntjom Ty'oots'om jom, nchiiti na nncwicandii'ñe quioo' camello tsue' x'ee tsei'nchquia.

25 Quia na jndya^ayâ ñ'oomwaa', jeeⁿ seiñ'eeⁿna' jâ. Tyotax'a^ayâ nda^a ntyja^ayâ, l'uuyâ:

—¿Quia jo' 'ñeeⁿ ts'aⁿ nnd^aq nlui'n'maaⁿñe?

26 Nty'iaa' Jesús nda^ayâ, tsoom:

—Tijoom canda^a nncwji'n'maaⁿñe cheⁿnquii ts'aⁿ. Sa^a Ty'oots'om cha'tso nnd^aq nnts'aaⁿ.

27 Ndo' tso Pedro nnoom:

—Ta, canty'ia', jâ jnd^a 'ndya^ayâ cha'tso cha nnd^aq nla'jomndyô ñequio ts'iaaⁿ 'naⁿ!. ¿Aa waa naya 'naaⁿyâ?

28 T'o Jesús nda^ayâ, tsoom:

—Nndye'yo' nntsjo^o, mayuu'cheⁿ quia na nncue'ntyjo xjeⁿ na nncuaaxco tsjoomnancue, mati ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nncjocajmaⁿya ndio 'naⁿya yuu na nntseit'maaⁿñena' ja. Ndo' 'o na jnd^a

macwila'jomndyo' ñ'eⁿndyo^o mati maniom canchoo'we ndio 'naⁿ'yo' na nntsaacwindyuaandyo' na nntu'xeⁿ'yo' canchoo'we ntmaaⁿ' nn'aⁿ ntseinda Israel. ²⁹ Ndo' ticwii cwii ts'aⁿ na jnd^a 'ndii waa' oo ti'nquio oo ndyencjo oo tsotye oo tsondyee oo scuu' oo ntseinda oo ndyuua^a nc'e na jnd^a jndyoquiee'ñee cantyja 'naⁿya, tsaⁿ'ñeeⁿ cwii siaⁿnto ndii' nnco'ñoom na nleinoom cantyja na jnd^a 'ñeeⁿ. Ndo' nnaan'aⁿ na ticantrycwii na wanoom'm. ³⁰ Ee majndye nn'aⁿ m'aⁿ je' na cwila'tiuu nquiee na t'maⁿ cwiluiindy, sa^a nncue'ntyjo na mancju'cjena' joona. Ndo' jndye nn'aⁿ m'aⁿ je' na maju'cjena' joona, sa^a nd^anquia nntseiwendyena' joona.

20

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ naⁿntjom

¹ Seinei^{nti} Jesús ñ'oom tjañoom', tsoom:

—Juu na matsaⁿntjom Ty'oots'om cañoom'luee, matseijomna' juuna' cha'na cwii patrom na waa ntjoom!. Cwitsjoom tjacial'ue patrom'ñeeⁿ naⁿntjom na nnc'ooquie' ts'iaaⁿ'naaⁿ'aⁿ. ² T'maⁿna ñ'eⁿ naⁿntjom 'naaⁿ'aⁿ na nnto'ñoomna cwii denario na cwii xuee cha'xjeⁿ cwita'ntjom nn'aⁿ. Jnd^a chii jñoom joona na waa ntjoom'm. ³ Cha'na ñjeeⁿ na cwitsjoom tjaan' xcwe quii' tsjoom, jo' jo' ljeiiⁿ nt'omcheⁿ nn'aⁿ na cwe' mandi!. ⁴ Tsoom ndaana: “Cwa catsa'yo' na waa ntjom 'naⁿya na nl'aⁿyo' ts'iaaⁿ. Ja nntioml'uaya 'o cha'xjeⁿ na matsona!.” Mana ty'e naⁿ'ñeeⁿ. ⁵ Cha'na quiajmeiⁿ' matjannda' patrom'ñeeⁿ quii' tsjoom. Ljeiiⁿ nt'omcheⁿ naⁿntjom. Ndo' majo'ti s'aⁿ

cha'na ndyee na matmaaⁿ. ⁶ Manncuee' na 'om na matmaaⁿ, tjannaa^{n'a} quii' tsjoom. Mañoomcheⁿ na ljeiiⁿ na cwe' m'aⁿcheⁿ. Tsoom ndaqana: “¿Chiuu na meiiⁿchaa' xuee ñjaanⁿ m'aⁿ'yo' na tjaa ts'iaaⁿ cwil'a'yo'?” ⁷ Jluena nnoom: “Mayuu', ee tjaa 'ñeeⁿ cotsaⁿntjom jâ.” Tsoom ndaqana: “Cwa catsa'yo', nl'aⁿ'yo' ts'iaaⁿ 'nanya na waa ntjoomya. Ja nntioml'uaya 'o cha'xjeⁿ na matsona!” Ndo' mati ty'e naⁿ'ñeⁿ. ⁸ Quia na jnd^a tmaaⁿncue tso patrom nnom moso tquiee 'naa^{n'a}: “Cwa^{n!} naⁿntjomm'a^{n!} ndo' catiom'l'ua' joona. Catoⁿjndyee' ñequio joo nn'aⁿ na ty'equie' na macanda. Tcuu cjaana' hasta nncuee'cañoomna' nn'aⁿ na ty'equie'jndyee.” ⁹ Quia jo' tquiontyjaa' nn'aⁿ na ty'equie' ts'iaaⁿ cha'na 'om na matmaaⁿ. Ticwii cwii joona to'ñoomna cwii denario cha'xjeⁿ na nncwantjom ts'aⁿ na cwii xuee. ¹⁰ Ndo' quia tuee'cañoomna' nn'aⁿ na ty'equie'jndyee ts'iaaⁿ, jla'tiuuna na joona jndyeti nnta'ntjomna. Saa^a mati ticwiindy joona to'ñoomna cwii denario. ¹¹ Jnd^a na to'ñoomna s'om'ñeⁿ to'^ana na tyola'ncjoo'ndyena nacjoo' patrom 'naaⁿna. ¹² Jluena: “Joo naⁿm'a^{n!} na ty'equie'na ts'iaaⁿ na macanda, ñecwii hora l'ana ts'iaaⁿ, saa^a 'u ñe'cwii xjeⁿ mache' ñ'eⁿndye joona cha'xjeⁿ ñ'eⁿndyô jâ. Ndo' jâ tyolajndaayâ meiiⁿchaa' xuee, tyolaquii n'oⁿyâ meiiⁿ jeeⁿ jmei^{n!} nquiuyâ.” ¹³ T'o patrom nnom cwii joo na^{n!}ñeⁿ, tsoom: “U re, tjaa'naⁿ na seitjoondyo njom!. ¿Aa nchii t'maaⁿya ñ'eⁿndyu' na cwii denario nncwantjom' cha'xjeⁿ quita'ntjom nn'aⁿ? ¹⁴ Co'ñom' s'om 'na^{n!}, cja'to' wa!. Nnc^a ntyjii xeⁿ ljo'yu nntioml'uaya 'u ñequio cwiicheⁿ tsaⁿm'aa^{n!}

na teinioom' tjaquiee' ts'iaaⁿ. ¹⁵ ¿Aa ticatseitiuu' na wanaaⁿ na nnts'aa cha'xjeⁿ na l'ue ts'ooⁿ ñequio s'om 'naⁿya? ¿Aa matsei'candy'a' ts'om' s'om na ja titseintycwi'a?" ¹⁶ Jo' chii luua ñe'ca'moⁿ ñ'oom tjañoom'waa!. Nn'aⁿ na ticala'tiuu na t'maⁿ cwiluiindy'e ljo'yu nntseit'maaⁿñe Ty'oots'om joona cha'xjeⁿ matseit'maaⁿñe nt'omcheⁿ. Ndo' nn'aⁿ na cwila'tiuu nquiee na t'maⁿ cwiluiindy'e, quia nleitquioo' na ljo'yu la'xmaⁿna jo nnom Ty'oots'om ñequio meiⁿnquia nn'aⁿ.

Matseicandiinnda' Jesúus na nncueeⁿeⁿ
(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Yocheⁿ na njom Jesúus nato na wjaⁿ Jerusalén, tjachom jâ na canchoo'wendyô cwii ntyja na ñencjooyâ. Tsoom ndaayâ:

¹⁸ —Queⁿ'yo' cwenta, je' tsawaaya Jerusalén. Ndo' ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, jo'jo' nñequiaa ts'aⁿ cwenta ja luee ntyee na cwilui-itquiendye ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿljeii na tqueⁿ Moisés. Naⁿ'ñeeⁿ nl'ana na nnt'uiityeⁿna' ja na nnc'io. ¹⁹ Nñe'quiana cwenta ja luee nn'aⁿ na nchii judíos na nla'jnaaⁿ naⁿ'ñeeⁿ ja. Nntjaa'na ja ndo' nnty'loomna ja ts'oomb'naaⁿ na nnc'io, saq xuee jndâ ndyee nncwando'xco.

Tsondyee Jacobo ñ'eⁿ Juan tcaaⁿ cwii naya
(Mr. 10:35-45)

²⁰ Scuu! Zebedeo ñequio ntseinaaⁿ Jacobo ñ'eⁿ Juan tquiola'candyoo'ndyena na m'aaⁿ Jesúus. Tcoom'm xtyeeⁿ jo nnom na tcaaⁿ cwii naya.

²¹ Tso Jesúus nnoom:

—¿Ljo' l'ue ts'om'?

T'ó yuscu'ñeeⁿ nnom, tsoom:

—Quia na nncue'ntyjo na nntsā'ntjom', quiaa'ñ'om' na we ntseindaaya nmeiiⁿ nluiit'maⁿndyena ñ'eⁿndyu'. Cwii joona nnc'oom ts'q^o ntyjaya ndo' cwiicheⁿ nnc'oom ts'q^o ntyjatymaaⁿ.

22 Sāq t'q^o Jesús ndaq^a we naⁿñeeⁿ, tsoom:

—'O ticala'nqⁿ'yo' ljo' cwitaⁿ'yo'. Juu nawi' na nncwinooⁿ, ¿aa nndaq^a nnaⁿndyo'? Ndo' ¿aa nndaq^a nljoya n'om'yo' na nncwje'yo' cha'xjeⁿ na jndaq^a ljoya ts'ooⁿ na nnc'iq^o.

T'oo^oona nnoom, jluena:

—Nndaq^a.

23 Jom tsoom ndaana:

—Mayuu' juu nawi' na nncwinooⁿya, nncwinom'yo'. Ndo' cha'xjeⁿ na cwiljoya ts'ooⁿ na nnc'iq^o mati macaⁿna' na caljoya n'om'yo' na nla'cwjee nn'aⁿ 'o. Sāq titseixmaⁿya na nntseijndaa'ndyo' ñneeⁿ juu nncwacatyeeⁿ ntyja'aⁿ ntyjaya oo ntyjatymaaⁿ. Nquii Tsotyaya nñequiaaⁿ naya'ñeeⁿ ndaq^a joo nn'aⁿ na jndaq^a seijndaa'ñé na nnto'ñoom juuna'.

24 Ndo' cwiicheⁿ quindyô jâ na cwila'jomndyô ñ'eⁿ Jesús, quia na jndyaⁿayâ ñ'oome na tcaⁿ yuscu'ñeeⁿ, jeeⁿ tyola'wj^aayâ nacjoo we nn'aanⁿya naⁿñeeⁿ. **25** Ndo' naljo', tqueenⁿ Jesús cha'tsondyô na m'aaⁿ. Tsoom ndaayâ:

—'O manquiu'yo' na nquiee nn'aⁿ na cwiluitquiendye cwii cwii ndyuaa cwila's'andyena ndaq^a nn'aⁿ na cwitsa'ntjomna. Ndo' nn'aⁿ na cwiluiit'maⁿndye cwiqueⁿna xjeⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ nacje 'naaⁿna. **26** Sāq quii'ntaaⁿ 'o ticatsona' na luala' nl'a'yo'. Ee meiⁿcwi'ñeeⁿchenⁿ 'o na ntyja'aⁿ ts'om na nnc'oom na t'maⁿñé naquii' ntaaⁿyo', tsaⁿñeeⁿ matsona' na catseixmaaⁿ

ts'aⁿ na mandi'ntjom ndaq^a nc'iaa!. ²⁷ Ndo' 'ñeeⁿ cwiindyo' 'o na maqueⁿ ts'om na nlco'nnomna' juu jo ndaq^a'yo', tsaⁿ'ñeeⁿ matsona' na c'oom cha'cwijom moso 'nan'yo'. ²⁸ Maluaa' na jndyoo ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. Jndyoo na nndi'ntjoⁿya ndaq^a nn'aⁿ nchii na nndye'ntjom nn'aⁿ noqⁿ. Ndo' jndyoo na nñequiaandyo na c'io na nntioqⁿya jnaaⁿ nn'aⁿ na jndyendye, cha nndyaandyena na nnt'uii jnaaⁿna joona.

Sein'maⁿ Jesús we tsaⁿchjaaⁿ
(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Quia na saacaluii'â naquii' tsjoom Jericó, tquiontyjo cwii tmaaⁿ nn'aⁿ naxeⁿ Jesús. ³⁰ Jo' jo' 'ndyoo nato meindyuaandye we naⁿchjaaⁿ. Quia na jndyena ñ'oom na juu Jesús mawinoom jo' jo', jla'xuaana, jluena:

—'U Ta, na cwiluiindyu' jndacantyjo David, c'oom' na wi' ts'om' ñ'eⁿndyô jâ.

³¹ S^aq^a nn'aⁿ na m'aⁿ jo' jo' jla'tia'na naⁿchjaaⁿ'ñeeⁿ. Ñe'cala'cheⁿna naⁿ'ñeeⁿ, s^aq^a yacheⁿjndeii tyola'xuaa, jluen:

—'U Ta, na cwiluiindyu' jndacantyjo David, c'oom' na wi' ts'om' ñ'eⁿndyô jâ.

³² Tjameintyjee' Jesús, t'maaⁿ naⁿ'ñeeⁿ. Tsoom ndaq^ana:

—¿Ljo' l'ue n'om'yo' na nnts'aaya 'o?

³³ T'oo naⁿchjaaⁿ'ñeeⁿ nnoom, jluena:

—Jeeⁿ 'u ta, toom cweⁿ ndaq^a nnty'iaayâ.

³⁴ Quia jo' Jesús ty'oome na wi' ts'oom joona. Tyeⁿquioom'm lua'ndaq^ana. Mañoom' teitquioona. Ty'entyjona naxeeⁿeⁿ.

21

*Tjaquiee' Jesús Jerusalén
(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)*

¹ Quia na jndaq teindyoq'â Jerusalén, na nndyoo' ta na jndyu Olivos, squiąyâ tsjoom Betfagé. Jñom Jesús we nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. ² Tsoom ndaana:

—Catsaquiero' tsjoom chjoo ndyeyu jo ndaq'yo'. Jo' jo' mantyja nliu'yo' cwii snomxquie na ñjomyo', mati ñ'eⁿ jndayo'. Calacanaⁿ'yo', quiocho'yo' jooyo' na m'aan'ya ñjaan'. ³ Ndo' xeⁿ nncwax'ee ts'aⁿ ndyue'yo' chiuu na cwitsacho'yo' quioo' ntsmeiiⁿ'eⁿ, luala candu'yo' nnoom: "Nquii Ta tjoqñê jooyo!." Quia jo' mañoom' nñequiaa ts'aⁿ na nquiocho'yo' jooyo'.

⁴ Luala' tuii cha catseicandaq'ñena' ñ'oom na seineiⁿ profeta, luala seiljeiⁿ:

⁵ Candu'yo' ndaq nn'aⁿ tsjoom Sión:

"Queⁿ'yo' cwenta macwjee'cañoom nquii rey na cwiluiiñê na matsa'ntjom 'o,
ticatseit'maaⁿ'ñê cheⁿnqueⁿ, ee cwe' snom wa'ljoom.

Snom chjoo, quioo' na maxjeⁿ ts'iaaⁿ na nnchuu xuu."

⁶ Quia jo' we naⁿ'ñeeⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Jesús, ty'ena, l'ana cha'xjeⁿ ñ'oom na tsoom ndaana. ⁷ Tquie'ñ'omna snomxquie'ñeeⁿ ñequio jndayo'. Ndo' tioona liaana nanqueⁿ quioo'ñeeⁿ, chii tjawa'ljoom. ⁸ Jndyendye nn'aⁿ tyleñ'eeⁿna ñ'eⁿ Jesús. Nt'om naⁿ'ñeeⁿ tyola'n'meiiⁿ'na liaana ts'om nato yuu na wjaⁿ. Ndo' nt'om nn'aⁿ tyotyje luee n'oom, tsa'na joona' ts'om nato. ⁹ Nn'aⁿ

na 'oojndyee ñequio nn'aⁿ na 'oontyjo to'na tyola'xuaana, tyoluena:

—Matseit'maaⁿñena' nquii rey na cwiluiiñe jndacantyjo David. Matio'naaⁿñena' nqueⁿ na macwjee'cañoom ts'iaaⁿ'naaⁿ! Ta Ty'oqts'om. Matseit'maaⁿñena' jom nandye cañoom'luee.

¹⁰ Quia na tjaquiee' Jesús Jerusalén jeeⁿ t'maⁿ seits'eina' naquii' n'om cha'tsondye nn'aⁿ tsjoom'ñeeⁿ. Tyoluena ndaa^q nc'iaana:

—¿'Ñeeⁿ ts'aⁿ tsaⁿm'aaⁿ?

¹¹ T'qoⁿ nn'aⁿ na ñ'eeⁿ ñ'eⁿñê, jluena:

—Tsaⁿm'aaⁿ jñoom Jesús. Cwiluiiñê profeta na jnaaⁿ tsjoom Nazaret ts'ondaa Galilea.

Macwjii' Jesús nn'aⁿ naquii' wats'om t'maⁿ

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Tjaquiee' Jesús wats'om t'maⁿ, jleintyjooⁿ cha'tso nn'aⁿ na cwinda^q ndo' na cwila'jnda 'naⁿ jo' jo'. Seicantqueeⁿ meiⁿsa 'naaⁿ nn'aⁿ na cwila'jndyoondye s'om ndo' majo'ti s'aaⁿ ñequio ntsula 'naaⁿ nn'aⁿ na cwinda^q cantu'. ¹³ Tsoom ndaa^q naⁿñeeⁿ:

—Waa ljeii 'naaⁿ! Ty'oqts'om na matsona': "W'aya jndyuna' w'aa yuu na cwila'neiⁿ nn'aⁿ nnom Ty'oqts'om", saa^q 'o cwil'a'yo' juuna' cha'cwijom tsue'tsjo^l yuu na cwicatoo'ndye naⁿcanty'ue.

¹⁴ Ndo' naⁿchjaaⁿ ñ'eeⁿ nn'aⁿ na tileic'ooca', tquie'cañomna wats'om t'maⁿ na m'aaⁿ Jesús. Sein'maaⁿjoona. ¹⁵ Sa^q ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés nty'iaana ts'iaaⁿ t'maⁿ na matsein'maaⁿ nn'aⁿ. Ndo' mati tyondyena na tyolaxuaa yocanch'u

na tyolue: “Matseit’maaⁿñena’ nquii rey na cwiluiñe jndacantyjo David.” Quia jo’ t’māⁿ jla’wjee naⁿñeeⁿ jom. ¹⁶ Jluena nnoom:

—¿Aa ticandi’ ljo’ cwilue yocanch’um^aⁿ?

T’o Jesús ndaqana, tsoom:

—Mandiiya. Ndo’ ‘o, aa tijoom ñejla’naⁿyo’ ljeii’naaⁿ Ty’ooots’om na matsona’: ‘U jndā seijndaa’ndyu’ na yonch’u ñequio yo’ndaa na ndicwaⁿ cwintei’ joona nla’t’maaⁿndyena ja ñequio na xcwee’ n’omna.

¹⁷ Mana ’ndii Jesús joona, jlueen^e tsjoom Jerusalén, tjaaⁿ tsjoom chjoo Betania. Jo’jo’ljoo’ñē natsjom.

*Tju’Jesús ñ’oomwi’ nacjoo’ ts’oom higuera
(Mr. 11:12-14, 20-26)*

¹⁸ Teincoo cwiichenⁿ xuee wjaalcweeⁿ tsjoom Jerusalén. Jndyo na ñejnoom^m. ¹⁹ Nty’iaaⁿaⁿ cwii ts’oom higuera na meintyjee’ ‘ndyoo nato. Tjatseicandyoo’ñē sqa ljeiiⁿ na meincwii t̄ higo tjaa na cantyja, macandā tsco na ntyjoo. Tso Jesús nacjoo’ ts’oom^ñeeⁿ:

—Tajom xuee cwii nntsa’nnda’ t̄a.

Mañoom’ tjacaaⁿ ts’oom higuera’ñeeⁿ. ²⁰ Ndo’ jā nn’aⁿ na cwilajomndyō ñ’eⁿ Jesús, quia na nty’iaayâ na tuii na luala’, jeeⁿ tjawee’ n’ooyâ. Tax’ayâ nnoom:

—¿Chiuu waayuu na mañoom’ tjacaaⁿ ts’oom higueraawaa’?

²¹ T’o Jesús ndaqayâ, tsoom:

—Mayuu’cheⁿ nndye’yo’ nntsjoo, xeⁿ na cwilayu’ya n’om’yo’ ndo’ tic’om’yo’ na we waa na cwila’tiuu’yo’, nndaq nl’a’yo’ cha’na s’aaya ñ’eⁿ

ts'oom higuerawaa'. Ndo' nchii macandä jo' saä mei'nquia na nquiu'yo' na jeeⁿ jndeii'na' nndaä nl'a'yo'. Nnts'aana' cha'cwijom na nndu'yo' nnom sjowaa': "Quindyo' ñjaaⁿ. Cju'na' 'u ts'om ndaaluee," maxjeⁿ nndaä nnaⁿndyo'. Meiiⁿ waa cwii na jeeⁿ jndeii'na' na cwiwinom'yo', hasta matseijomna' cha'na cwii sjo t'maⁿ nquiu'yo' saä nndaä nnaⁿndyo' ñ'eⁿ juuna!. ²² Ee cha'tso na cwitaⁿyo' na cwilaneiⁿyo' nnom Ty'ooots'om, xeⁿ tyeⁿ cwilayu'yo', maxjeⁿ nnto'ñoom'yo' cha'xjeⁿ na cwitaⁿyo'.

Waa najndeii na matseixmaⁿ Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Tjaquiee'nnda' Jesús wats'om t'maⁿ. Yocheⁿ na ma'mooⁿ ndäaⁿ nn'aⁿ jo' jo', ntyee na cwiluitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye jo ndäaⁿ nn'aⁿ judíos tquiontyja'a na jom. Ta'x'eña nnoom, jluena:

—¿'Ñeeⁿ najndeii ñ'eⁿ na macheⁿ na nmeiinⁿ? Ndo' ¿'ñeeⁿ juu tquiaa na matsei'xmaⁿ najndu?

²⁴ T'qo Jesús ndäaⁿ naⁿñeeⁿ, tsoom:

—Mati ja nncwax'aya cwii ñ'oom ndäaⁿyo'. Xeⁿ nnt'o'yo' juuna' quia jo' mati ja nntsjoⁿ ndäaⁿyo' 'ñeeⁿ juu tquiaa najndoⁿ na nmeiinⁿ mats'aa.

²⁵ Quia jo' tax'eeⁿ ndäaⁿana, tsoom:

—Na tyotseits'oomñe Juan nn'aⁿ, ¿yuu jnaⁿ najndeii na tyotseixmaaⁿ? ¿Aa na m'aaⁿ Ty'ooots'om jnaⁿna' oo aa nn'aⁿ jlue na ljo' cats'aaⁿ?

Quia jo' to'na, tyo'maⁿ cheⁿnquieena ñ'eⁿ nc'iaana, tyoluena:

—Jeeⁿ sa ¿chiuu nnt'ooyoo na lcaaⁿ mawax'eeⁿ? Ee xeⁿ nl'uuya na jnaⁿna' cantyja 'naaⁿ

Ty'oots'om, quia jo' majo'to nntsoom ndaaya: “¿Chiuu na ticalayu'yo' ñ'oom na tso Juan?” ²⁶ Saá xeⁿ nl'uuya na jnaⁿna' cwe' cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ, nndaq^a nlco'wi'na' jaa nl'a nn'aⁿ na jndyendye, ee cha'tsondye joona cwila'yu'na na Juan cwiluiñê ts'aⁿ na tyoñequiaa ñ'oom! Ty'oots'om.

²⁷ Jo' chii t'ona nnom Jesús, jluena:

—Jeeⁿ ticaliuuyâ.

Tso Jesús ndaana:

—Aa ya, mati ja xocatsjoo ndaq^a'yo' yuu jnaⁿ najndeii na matseixmaⁿya na s'aaya nmeiiⁿ!

N'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ we ntseinda ts'aⁿ

²⁸ Quia jo' tsoti Jesús ndaq^a naⁿñeeⁿ:

—C'oom' n'om'yo' cantyja 'naaⁿ ñ'oomwaa na tjañoom' na manntsjoo. T'oom cwii ts'aⁿ. Tyom'aⁿ we ntseinaaⁿ yonom. Tjantyjaan'aⁿ ts'aⁿ na tuiiñejndyee, tsoom nnom: “U re jndaaya, cja' je' catsa' ts'iaaⁿ na waa ntjoomya.” ²⁹ T'q tsaⁿñeeⁿ, “Ja, ta, maxjen' ticjo.” Saá jndq^a je' seichuii'naⁿ na seitiuu, tja tjacats'aa ts'iaaⁿ. ³⁰ Jndq^a chii tjantyjaan'aⁿ cwiicheⁿ jnaaⁿ. Majo'ti tsoom nnom tsaⁿ na jndq^a we. T'q tsaⁿñeeⁿ nnoom: “Aa ya, ta, joya.” Saá t'icjaa. ³¹ Ndo' tax'ee Jesús, tsoom:

—Candu'yo' je', ¿Cwaanⁿ cwii na wendye joona s'aa yuu na l'ue ts'om tsotyena?

Jlue naⁿñeeⁿ:

—Juu jnaaⁿ na tjantyjaajñeeⁿ.

Quia jo' tso Jesús ndaana:

—Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjoo, na nquiee naⁿcwito'ñoom s'om ndo' mati lculjaajñeeⁿ tyuaa'ti nñe'quiandyena na nntsa'ntjom Ty'oots'om naquii' n'omna, nchiiti 'o. ³² Ee tyjee'cañoom Juan

quii'ntaa^n'yo' na tyoñequiaa^n ñ'oom cantyja na maty'iomyana' saq 'o maxje^n ticala'yu'yo' ñ'oom na tyoñequiaa^n. Nn'a^n na cwito'ñoom s'om ñequio lculjaa', joona jla'yu'na ñ'oom na tyoñequiaa^n. 'O tque^n'yo' cwenta na ljo' saq chaa' l'uu lcwe' n'om'yo' na nlayu'yo' ñ'oom na tjei'yuu'ñê.

*Nn'a^n na tyol'a cwenta l'ooontjom
(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)*

³³ 'Candy'e'yo' je' cwiiche^n ñ'oom tjañoom': Tyom'aa^n cwii ts'a^n na t'man ndyuaa' niom. Tcoom'm l'oo uva. S'aa^n tiom ndioche^n. S'aa^n peila na nnc'oocue ndaa na jndä 'ndiindyena t̄auva. Mati s'aa^n cwii tatsia^ndye na nljo ts'a^n na nnts'aa cwenta ntjom'ñee^n. Jndä chii tioom cwenta ntjom'ñee^n luee nn'a^n na nl'ayana ts'iaa^n. Quia na ncue' t̄aq' ntjom, nnco'ñoom na tseixma^na'a cwentaa^n'a^n. Jndä na seijndaa'ñê cha'tso nmei^n', tjaan cwiiche^n ndyuaa. ³⁴ Ndo' quia tue'ntyjo xje^n na jndä tquie t̄a, jñoom mosoom'm na m'a^n na^n'ñee^n na c'oocachona t̄a na tantjom tyuaan'a^n. ³⁵ Saq nn'a^n na cwil'a ts'iaa^n jo' jo' jla'cja lueena moso'ñee^n. Cwii tsa^n'ñee^n tjaan'a jom. Cwiiche^n tsa^n'ñee^n jlacuee'na jom. Ndo' cwiiche^n tsa^n na jndä ndyee tyojñomna ljo'. ³⁶ Quia na jndii patrom na luala', majndyeti mosoom'm jñomnnaa^n'a^n na m'a^n na^n'ñee^n. Saq majo'ti tjoomna l'a na^n'ñee^n.

³⁷ 'Na cwii macanda jñoom jnda nque^n ee seitioom naquii' ts'oom: "Ti'jndaaaya luala, nla't'maa^n'ndyena juu." ³⁸ Saq nn'a^n na cwil'a ts'iaa^n quia nty'iaana jnda nquii patrom'ñee^n, jlueña ndäq ncl'iaana: "Luala' jnda nquii patrom. Tsa^n'm'aa^n' nnaa^n'a^n tyuaawaa. Cwa nlacuaq'a

jom cha nljo 'naaⁿ'aⁿ lua^a jaa." ³⁹ Ndo' t'uena jom, tjeii'na jom nnom ntjom. Jo' jo' jla'cuee'na jom.

⁴⁰ Quia jo' tax'ee Jesús ndaq^a naⁿ'ñeeⁿ, tsoom:

—Quia na nncwjee'nnda' nquii ts'aⁿ na 'naaⁿ ntjom'ñeeⁿ, ¿jo' cwilatiuu'yo' na nnts'aaⁿ ñequio nn'aⁿ na cwil'a ts'iaaⁿ nnom tyuaaⁿ'aⁿ?

⁴¹ Jluena nnoom:

—Xoc'oom na wi' ts'oom naⁿ'ñeeⁿ, maxjeⁿ nntseicwjeⁿ naⁿ'ñeeⁿ na jeeⁿ tia nn'aⁿndyena. Ndo' nñequiaaⁿ ntjoom'm luee nt'omcheⁿ nn'aⁿ na joo nñequia na tantjom tyuaaⁿ'aⁿ quia na nncue' ntjom.

⁴² Quia jo' seineinti Jesús ndaq^a naⁿ'ñeeⁿ cwii ñ'oom na seijoom'ñe cheⁿnqueⁿ na tsjo' na ya jom. Tsoom:

—¿Aa tijoom ñejla'naⁿ'yo' ljeii 'naaⁿ! Ty'ooots'om na matsona'?:

Majuuto tsjo' na tixocwil'ue nquiu luañe na cwil'a tsiaⁿtsjo',

jnd^a mawacatyeeⁿna' nqui tsiaⁿtsjo'!

Nquii Ta Ty'ooots'om seijndaa'ñê na ljo'!

Ndo' jeeⁿ cwijaawee' n'oⁿya na cwinty'iaaya na lua^a tuii.

⁴³ Jo' chii candy'e'yo' nntsjo^o, juu na laxmaⁿ'yo' cantyja 'naaⁿ' na matsaⁿntjom Ty'ooots'om, nncwjeeⁿ'en naya'ñeeⁿ luee'yo', ndo' nñequiaaⁿ na nt'omcheⁿ nn'aⁿ nlaxmaⁿna juuna'. ⁴⁴ Ndo' mati cantyja 'naaⁿ tsjo'waa' na seinaⁿya ndaq^a'yo', meiⁿcwi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na tileicatsei'noⁿ' cantyja 'naⁿya, nlco'wi'na' tsaⁿ'ñeeⁿ cha'cwijom ts'aⁿ na toomñe na tiooñe nacjoo' tsjo'!. Saa ts'aⁿ na tiñe'catseiyu' ñ'eⁿndyo maxjeⁿ nlco'wi'na' jom quia na nncue'ntyjo xjeⁿ na nncu'xeⁿ

Ty'oots'om nn'aⁿ. Quia jo' nntseijomna' tsa^{n'ñeeⁿ cha'cwijom ts'aⁿ na tioo cwii tsjo' t'maⁿ nacjoo' na seitiuujndaqana' juu.}

⁴⁵ Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ fariseos, jndq na jndyena ñ'oom tjañoom'mei^{n'} na seinein' Jesús, jla'no^{n'}na na cantyja 'naaⁿna tjeii^{n'}eⁿ ñ'oomwaa'. ⁴⁶ Jo' chii seijmei^{n'}na' joona na ñe'cat'uena jom. Saq nquiaana nn'aⁿ na jndyendye. Ee na^{n'}ñeeⁿ cwitjeii'na cwenta na jom cwiluiñê profeta.

22

Ñ'oom tjañoom' cantyja na toco ts'aⁿ

¹ Cwiicheⁿ cwii ndii' seinein'ndna' Jesús ndaq ntyee na cwiluiitquiendye ñequio ndaq nn'aⁿ fariseos. Tsoom ndaqana:

² —Juu na matsa'ntjom Ty'oots'om nandye cañoom'luee, matseijomna' juuna' cha'na cwii rey na t'maⁿ xuee s'aa na ncoco ti'jnda. ³ Jñoom mosoom'm na 'ooca'maⁿna cha'tso nn'aⁿ na jndq jndyena na nnquiola'jomndye. Saq na^{n'}ñeeⁿ tiñe'quiontyja'a'na. ⁴ Jñomnnaa^{n'}aⁿ nt'omcheⁿ mosoom'm, tsoom ndaqana: "Candu'yo' ndaq nn'aⁿ na jndq t'maa'yâ na nla'jomndyena na jndq maya waa. Jndq seicwja quioo'ndyo ñequio nt'om quioo' na jndq seica'maⁿ. Cha'tso jndq teiñ'oom', jo' chii quiona na nla'jomndyena na macoco ti'jndaaya." ⁵ Saq na^{n'}ñeeⁿ na ty'ecwaⁿ mosoom'm ticalan'oom'ndyena jom. Ty'ena ts'iaaⁿ 'naaⁿna. Cwii tsa^{n'}ñeeⁿ tjaanⁿ ranchoom'm. Cwiicheⁿ tsa^{n'}ñeeⁿ tjaanⁿ, tjacajnaqⁿ 'naⁿ. ⁶ Ndo' nt'om na^{n'}ñeeⁿ t'uena mosoom'm, cwajndii tjaanⁿ joo hasta jla'cwjeena moso'ñeeⁿ. ⁷ Jndq

na jndii rey'ñeeⁿ chiuu tjoom mosoom'm jeeⁿcheⁿ ndyaa' seilioo'ñê. Jñoom sondaro 'naaⁿ'aⁿ na c'oola'cwjee nn'aⁿ na l'a nata^q mosoom'm. Ndo' nla'cona tsjoom naⁿ'ñeeⁿ.⁸ Ndo' tsoom ndaq nt'om mosoom'm: "Jnda teijndaa'ya cha'tso cantyja na nleit'maaⁿ na nncoco tiljndaaya sa^qa nn'aⁿ na jnda tqua^qaⁿ'a na nla'jomndye ñ'eⁿndyo, tacatsona' na cwii nntseit'maaⁿndyo joona.⁹ Je' catsa'yo' nqui nantaa nt'maⁿ, jo' jo' ca'man'yo' ticwii cwii ts'aⁿ na nliu'yo', candu'yo' ndaqana na quiontyja'a na ja na macoco ti'jndaaya."¹⁰ Quia jo' jlsru' moso'ñeeⁿ tyo'oona nqui nantaa. Jla'tjomna cha'tso nn'aⁿ na jliuna. Ñ'eeⁿ nn'aⁿ na tia nn'aⁿndye ndo' ñ'eeⁿ nn'aⁿ na ya nn'aⁿndye. Ndo' laa'ti' seicatoo'na' w'aa ñequio nn'aⁿ na jla'jomndye na toco jnda rey'ñeeⁿ.

¹¹ 'Jnda chii tjaquiee' rey quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na nncwaaⁿ joona. Ljeiiⁿ ñ'eⁿ cwii ts'aⁿ na ticwee liaa cha'xjeⁿ liaa cwicwee' nn'aⁿ na cwila'jomndye quia na macoco ts'aⁿ.¹² Tsoom nnom tsaⁿ'ñeeⁿ: "U re, ¿chiuu tuiiyuu na jndyo'tsei'jomndyu' ndo' ticwe' liaa cha'xjeⁿ na cwicwee' nn'aⁿ quia na macoco ts'aⁿ?" Sa^qa tîcanda^qa nnc'q tsan'ñeeⁿ.¹³ Quia jo' nquií rey tsoom ndaq mosoom'm: "Calatyen'yo' nc'eeⁿ ñequio l'ooⁿ. Catjei'yo' jom ch'eⁿ yuu na jaaⁿñe. Jo' jo' nnty'ioom ndo' nneiⁿnqueeⁿ ndei'n'oom."

¹⁴ Seintycwii Jesús ñ'oom, luala tsoom:

—Majndyendye nn'aⁿ m'aⁿ na macwaⁿ Ty'oots'om, sa^qa tijndye nn'aⁿ na macwjii'ñê cwentaaⁿ'aⁿ.

Cwita'x'eenaa 'ñeeⁿ nnom nñe'quiana

*ts'iaanndaana**(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)*

15 Quia jo' ty'e nn'aⁿ fariseos, tyo'maⁿ che'nquieena chiuu ya nl'ana na nnc'omna jom ñequio ñ'oom na matseineiiⁿ. **16** Jo' chii jñoomna nn'aⁿ'naaⁿna ñequio nt'om nn'aⁿ'naaⁿ Herodes na c'oota'jndoondyaena Jesús. Ty'e naⁿ'ñeeⁿ, jluena:

—'U Maestro, manquiuyâ na 'u ts'aⁿ na xcwee' ts'om', ndo' tiquiquiu'nn'aⁿ ñ'oom na ma'mooⁿ cantyja 'naaⁿ natoo' Ty'oots'om. Ndo' mati mein' tjaa na coch'een'a' 'u ljo' cwila'tiuu nn'aⁿ oo mein'ljo'cheⁿ na cwiluiindyena. **17** Catsu' nndyaayâ. Chiuu matsei'tiuu': ¿Aa maty'iomna' na catiogⁿya ts'iaanndaqⁿya nnom tsaⁿmats'iaaⁿ t'maⁿ tsjoom Roma, oo aa ticaty'iomna'?

18 Saa Jesús sei'nooⁿoⁿ natia na cwila'tiuuna. Tsoom ndaqⁿana:

—¿Chiuu na ñe'cal'a'yo' xjeⁿ ja, 'o nn'aⁿ na tixcwe cwitsam'aⁿyo'? **19** Cat'mooⁿyo' nooⁿ tsjo'ñjeeⁿ na cwitiom'yo' ts'iaanndaqⁿyo'.

Quia jo' tjeii'na cwii denario, t'mooⁿna juuna' nnoom. **20** Jndqⁿana na nty'iaaⁿaⁿ, tsoom ndaqⁿana:

—¿'Ñeeⁿ 'ndyoonnombⁿ ñoom nacjoo' tsjo'ñjeeⁿwaa ndo' 'ñeeⁿ xuee' ljeiimeiiⁿ?

21 T'oona nnoom, jluena:

—'Ndyoonnombⁿ tsaⁿmats'iaaⁿ luua' ndo' xueⁿeⁿ ñoom.

Quia jo' tso Jesús ndaqⁿana:

—Catiom'yo' ts'iaanndaqⁿyo' nnoom tsaⁿmats'iaaⁿ yuu na tseixmaⁿna' na nnco'ñoom. Ndo' quia'yo' cwentaa' Ty'oots'om yuu na tseixmaⁿna' cwentaa' nqueⁿ.

22 Jndä na jndyena na luua', jeeⁿcheⁿ ndyaa' tjawee' n'omna. Mana 'ndyena jom, ty'ena.

Cwita'x'eena cantyja na nntando'nnda' nn'aⁿ
(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Mañejuu xuee'ñeeⁿ tquie'cañom nn'aⁿ saduceos na m'aaⁿ Jesús. Nn'aⁿ saduceos cwila'yu'tyeⁿna na xocatando'nnda' nn'aⁿ na jndä tja. Jo' chii jluena cwii ñ'oom nnoom:

24 —'U Maestro, waa ñ'oom na 'ndii Moisés luqaya na matsona' xeⁿ tueⁿ cwii tsaⁿs'a ndo' tja'a'naⁿ ntseinaaⁿ, quia jo' tyjee ts'oo'ñeeⁿ co-coom ñ'eⁿ scuu' xioom. Nnc'om ntseinaaⁿ ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ cha nntseinoomñê na tjaa ntseinda xioom t'om. **25** Ndo' quii'ntaaⁿ já tyom'aⁿ ntquiee' naⁿnom na ñenquii ts'aⁿ ntseinda. Juu tsaⁿtquiee tocoom, ndo' tyuuaⁿ tueeⁿeⁿ. Tjaa'naⁿ ntseinaaⁿ ñ'eⁿ scoom'm. Quia jo' ljoñe scoom'm l'ø ti'tyjeeⁿ. **26** Säq majo'ti tjom ts'aⁿ na jndä we, tjaa'haⁿ ndana ñ'eⁿ yuscu'ñeeⁿ ndo' tueeⁿeⁿ. Mati tjom ts'aⁿ na jndä ndyee ndo' malaa'ti' hasta ts'aⁿ na jndä ntquiee'. **27** Ndo' jndä tja cha'tsondye naⁿñeeⁿ mati tueⁿ yuscu. **28** Jo' na ñe'cata'x'qayâ njom', Ta, quia na nntando'xco nn'aⁿ na jndä tja, ¿cwaaⁿ cwii na ntquiee'ndye joona scuu' jom? Ee jom ñet'oom scuu cha'tsondye naⁿñeeⁿ.

29 Tso Jesús ndäqana:

—'O tixcwe cwitjei'yo' cwenta, ee meiiⁿ na cwila'naⁿ'yo' ljeii 'naaⁿ' Ty'ooots'om na waa säq ticala'noⁿ'yo' ljo' ma'moⁿna' meiⁿ cantyja 'naaⁿ' najndeii na matseixmaaⁿ. **30** Ee quia na nntando'xco nn'aⁿ na jndä tja, taxocunconnda'na, meiⁿ naⁿnom, meiⁿ naⁿlcu. Ee quia jo' nla'xmaⁿna

cha'na ángeles na m'aⁿ cañoom'luee. ³¹ Ndo' cantyja 'naaⁿ' na nntando'xco nn'aⁿ na jndā tja, ñaa tijoom ñejla'naⁿ'yo' ljeii 'naaⁿ' Ty'oots'om? Luaa matsoom: ³² "Ja cwiluiindyø Ty'oots'om cwentaa' Abraham, ndo' Isaac, ndo' Jacob." Jo' chii caliu'yo' na cwita'ndo' naⁿñeeⁿ ee jom cwiluiñê Ty'oots'om cwentaa nn'aⁿ na cwita'ndo', nchii cwentaa l'oo.

³³ Ndo' nn'aⁿ na jndyendye, quia na jndyena ñ'oommeiⁿ na t'mooⁿ, jeeⁿ tjawee' n'omna.

*Ñ'oom na t'manti na matsaⁿntjom Ty'oots'om
(Mr. 12:28-34)*

³⁴ Jndā na jndye nn'aⁿ fariseos na jndā seicheⁿ Jesús nn'aⁿ saduceos, quia jo' jla'tjomndyena. ³⁵ Ndo' cwiindye joona, ts'aⁿ na ma'moⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés ta'x'eeⁿ cwii ñ'oom nnom Jesús cha cat'uiina' juu. Tsoom:

³⁶ —'U Maestro, naquii' ljeii 'naaⁿ' Ty'oots'om na tqueⁿ Moisés, ¿cwaanⁿ ñ'oom na t'mati cwiluiñena'?

³⁷ T'o Jesús nnom tsaⁿñeeⁿ, tsoom:
—“C'oom' na candya' ts'om' Ta Ty'oots'om cwenta', ñequio na xcwee'ya ts'om', ñequio cha'waa na jndā ntyji', ndo' ñequio cha'waa na jndo'ya ts'om!.” ³⁸ Ñ'oomwaa' jndati tseixmaⁿna' ndo' t'manti matsaⁿntjomna'. ³⁹ Ndo' ñ'oom na jndā we matseijomna' ñ'oom'ñeeⁿ, luaa matsona': “C'oom' na wi' ts'om' x'ia' cha'xjen' na jndā ntyji' ñequio nncu'.” ⁴⁰ We ñ'oommeiⁿ laxmaⁿna' x'ee cha'tso ñ'oom' Ty'oots'om na tqueⁿ Moisés ñequio ñ'oom na tyoñe'quia profetas.

*Cristo cwiluiñê Jnda Ty'oots'om
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)*

41 Yocheⁿ na tyoot'oom'ndye nn'aⁿ fariseos, tax'ee Jesús cwii ñ'oom ndaqana. **42** Tsoom:

—¿Chiuu cwila'noⁿ'yo' cantyja 'naaⁿ' nquii na cwiluiiñe Cristo? ¿'Ñeeⁿ jnda jom?

T'oona nnoom, jluena:

—Nluiñê tsjaan David na jndyowicantyjoo'.

43 Tsoom ndaqana:

—Mayuu!. Ndo' nquii David, nc'e na t'moⁿ Espíritu Santo naquii' ts'oom seiljeiⁿ cwii ñ'oom cantyja 'naaⁿ' Cristo. Tsoom na juu cwiluiiñe na matsa'ntjom jom. ¿Ljo' ma'moⁿna' na luala'tsoom? ee seiljeiⁿ:

44 Nquii Ta Ty'oots'om tsoom nnom juu Ta na matsa'ntjom ja:

“Cajmaⁿ' ntyjaal'a ntyjaya yuu na mat-seit'maaⁿ'ñenaⁿ'u hasta xjen na jndaq tsaa'a nn'aⁿ na jndoo 'u na c'omna nacje 'naⁿ.”

45 Nc'e na luala' matso ljeii'ñeeⁿ, jo' mawax'aya ndaq'yo': “¿Chiuu waayuu na cwiluiiñe Cristo tsjaan David na jndyowicantyjoo' ee manquitii David tsoom na juu cwiluiiñe Ta na matsa'ntjom jom?”

46 Saq meiⁿciindyje joona tîcanda^a nnc'o ñom mein ñe'cwii 'ndyoo ñ'oom. Ndo' xuee na tja tjatina' meiⁿciwii ts'aⁿ tîcanda^a ts'om na nncwax'eeti ñ'oom 'ñom.

23

*Matseitia' Jesús nn'aⁿ fariseos ñequio nn'aⁿ na cwit'moqⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés
(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)*

¹ Quia jo' seineiⁿ Jesúś ndaq^a nn'aⁿ na jndyendye
ñequio ndaq^a jâ nn'aⁿ na cwilajomndyô ñ'eⁿñê,
tsoom:

² —Nquiee nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ
Moisés ñequio nn'aⁿ fariseos to'ñoomna ts'iaaⁿ
na ñeseixmaⁿ Moisés na cwit'mooⁿna ljeii 'naaⁿ'
Ty'oots'om na matsaⁿntjomna'. ³ Jo' chii queⁿ'yo'
cwenta ñ'oom na cwit'mooⁿna. Ndo' cal'a'yo'
cha'tso na cwitsaⁿntjomna na cal'a'yo'. Saa
tintsantyjo'yo' cha'na cwil'ana, ee joona ya
ñ'oom cwiñe'quiana saa nquieena ñoomñoom
na cwil'ana. ⁴ Ee joona cwiqueⁿna ñ'oom na
jnde'iⁿna' na catseicandaa^añe ts'aⁿ. Matseijomna'
cha'cwijom cwila'tyeⁿna cwii xuu na jaa' na
cwitioona cantya' naⁿñeeⁿ. Saa nquieena nchaa'
l'uu nntii'ndyena meiiⁿ ñe'cwii ndaq^a lueena na
nntei'jndeina naⁿñeeⁿ. ⁵ Cha'tso na cwil'ana l'ue
n'omna na canty'iaa nn'aⁿ. Ee cwil'ana na jeeⁿ
ntmeiⁿ ntjaⁿ na chuu' ljeii 'naaⁿ' Ty'oots'om na
cwiwityeⁿ cantaana ñequio lueena. Ndo' mati
teincooti nmaⁿ 'ndyoo liaateincoo na cwicweeⁿna
nchiiti liaa nt'omcheⁿ nn'aⁿ. ⁶ Cwiqueⁿ n'omna na
nquieena nncwindyuaandyena nacañoomticheⁿ
quia na cwiweeⁿ ncuee. Ndo' naquii' lan'om
cwila'yuundaa^ana ntsula^a nacañoomcheⁿ yuu
na nntseit'maaⁿñetina' joona. ⁷ Jeeⁿ cjaawee'
n'omna na nla't'maaⁿndye nn'aⁿ joona quia
cwiwincwindyena ts'om nataa yuu na jndoo'
nn'aⁿ. Ndo' l'ue n'omna na nlue nn'aⁿ na maestro
joona.

⁸ 'Saa 'o tical'ueendyo' na nlue nn'aⁿ na maestro
'o ee cha'tsondyo' ñecwii tmaaⁿ' cwilaxmaⁿ'yo'
ndo' ñecwii na cwiluiñe Maestro 'naⁿ'yo',

juu Cristo. ⁹ Mei^{nc}wii ts'aⁿ tsjoomnancue ticalat'maaⁿndyo' na nndu'yo' nnom na tsotye'yo' juu cha'na quindu'yo' na Tsotye'yo' Ty'oots'om. Ee ñe'cwii m'a^aⁿ na cwiluiiñe Tsotye'yo', nqueⁿ na m'a^aⁿ cañoom'luee. ¹⁰ Ndo' meiⁿ tiñe'quiandyo' na nloe nn'aⁿ na 'o cwitsajndyee'yo' ee ñecwii m'a^aⁿ na wjaajndyee jo ndaa^a'yo', nquii Cristo. ¹¹ Juu ts'aⁿ na cwiluiit'maⁿñeti quii'ntaaⁿ'yo', tsaⁿ'ñeeⁿ maxjeⁿ matsona' na candi'ntjoom ndaa^a'yo'. ¹² Mei^{nc}wi'ñeeⁿcheⁿ ts'aⁿ na matseiwendyeñe cheⁿquii, maxjeⁿ nntseiquoo Ty'oots'om juu. Ndo' 'ñeen juu na maju'ñecje, maxjeⁿ nntseiwe Ty'oots'om tsaⁿ'ñeeⁿ.

¹³ ''O nn'aⁿ fariseos ñ'eⁿ 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo' ljeii na tqueⁿ Moisés, nnt'uiiwi'na' 'o cwe' cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo' ee cwila'ñ'eeⁿndyo' nn'aⁿ cha xocanda^a nnc'ooquiee'ndyena cantyja na matsa'ntjom Ty'oots'om. Ncjo'yo' tiñe'catsaquiee'ndyo' na jom nnts^a'ntjoom 'o, meiⁿ tiñe'quia'yo' na nnc'ooquiee'ndye nt'om nc'ia'yo' cantyja na matsa'ntjoom.

¹⁴ ''O nn'aⁿ fariseos ñ'eⁿ 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo' ljeii na tqueⁿ Moisés, nnt'uiiwi'na' 'o ee cwe' cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo'. 'O mantyjo'yo' 'naaⁿ l'oo na cwe' ñe'catjei'to'yo' luee yolcu na jnda tja s'aa. Saq majuu xjeⁿ'ñeeⁿ teincoo ñ'oom cwilaneiⁿ'yo' nnom Ty'oots'om cha tica'moⁿna' na wi'ndyo'. Cwe' jo' na t'maⁿti nlco'wi'na' 'o quia na nncu'xeeⁿ 'o.

¹⁵ ''O nn'aⁿ fariseos ñ'eⁿ 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo' ljeii na tqueⁿ Moisés, nnt'uiiwi'na' 'o ee cwe' cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo'. 'O jeeⁿ tquia

ma'nom'yo' hasta ndaaluee cwiwity'ioo'yo' na cwil'ue'yo' meiiⁿ ñe'cwii ts'aⁿ na nntseijomñe ñ'eⁿndyo'. Ndo' xeⁿ jnda^q l'a'yo' na wjaantyjooⁿ cha'na cwil'a'yo' quia jo' wjaañ'oomna' jom na cwajndiiti nnts'aaⁿ. Ndo' na ljo', t'manti nlco'wi'na' jom quii' b'io, nchiiti 'o.

¹⁶ 'Ndo' 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo' ndaa nc'iaa'yo', mati nnt'uiwi'na' 'o ee laxmaⁿ'yo' cha'cwijom nchjaan'yo'. Cwindu'yo' tityeⁿ ñ'oom na maquentyeⁿ ts'aⁿ nacjoom'm quia na macwjeeⁿ'eⁿ xuee' wats'om t'maⁿ. Saä tyeⁿti ñ'oom na nncwji' ts'aⁿ xuee' s'om cajaⁿ na ñ'eⁿ teichjoomna'. ¹⁷ 'O jeeⁿcheⁿ ndyaa' ntjeiⁿndyo', laxmaⁿ'yo' nn'aⁿ na nchjaan'yo'. ¿Cwaanⁿ cwii na we nmeiⁿ t'manti tseixmaⁿna'? ¿Aa s'om cajaⁿ na ñ'eⁿ teichjoom wats'om oo aa nquii wats'om? Juu wats'om t'manti tseixmaⁿna' ee cantyja 'naaⁿ juuna' maqueⁿlju'na' s'om cajaⁿñeeⁿ. ¹⁸ Mati cwindu'yo' na tityeⁿ ñ'oom na cwe^l xuee' tio naquii' wats'om nncwji' ts'aⁿ. Tyeⁿti ñ'oom cwindu'yo' quia na nncwji' ts'aⁿ xuee' seii quioo' na cwitooo nn'aⁿ jo' jo' cwentaa' Ty'oots'om. ¹⁹ 'O jeeⁿcheⁿ nchjaan'yo'. ¿Cwaanⁿ na we nmeiⁿ t'manti tseixmaⁿna'? ¿Aa seii quioo' na cwitooo nn'aⁿ nacjoo' tio, oo aa juu tio? T'manti tseixmaⁿ nquii tio yuu na cwicantyjo sei'ñeeⁿ ee nc'e juuna' maqueⁿlju'na' sei' na nndaa nnco'ñom Ty'oots'om. ²⁰ Ee ts'aⁿ na maquentyeⁿ cwii ñ'oom nacjoo' nquii na macwjii' xuee' tio naquii' wats'om t'maⁿ, nchii macanda cantyja 'naaⁿ tio'ñeeⁿ maquentyeⁿ ñ'oom, maxjeⁿ maw'at'mantaⁿ cha'tso 'naⁿ na cwicantyjo nacjoo'na'. ²¹ Ndo' juu ts'aⁿ na maquentyeⁿ cwii ñ'oom nacjoo' nquii na macwjii' xuee' wats'om t'maⁿ, nchii macanda

cantyja 'naa^{n!} juuna' maque^{ntyen} ñ'oom, maxjeⁿ mañ'oomna' nquii Ty'oots'om ee jom mac'eeⁿ jo' jo'. ²² Ndo' juu ts'aⁿ na maque^{ntyen} cwii ñ'oom nacjoo' nquii na macwjí' xuee' cañoom'luee nchii macandá cwe' cantyja 'naa^{n!} cañoom'luee maque^{ntyen} ñ'oom, maxjeⁿ mañ'oomna' nquii Ty'oots'om ñequio tio yuu na mawacatyeeⁿ.

²³"O nn'aⁿ fariseos ñ'en 'o nn'aⁿ na cwit'mo^{n!}yo' ljeii na tqueⁿ Moisés, nnt'uiwi'na' 'o ee cwe' cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo'. Ee cwiñe'quia'yo' diezmo cwentaa' Ty'oots'om na cwiwe' ntjoom'yo' hasta meiⁿ cwe' tscojñom ts'oomjndya ñequio tscolcoo ñequio lqueeⁿ cameiⁿnom saa ticalacanda'yo' ñ'oom na t'maⁿti naquii' ñ'oom na tqueⁿ Moisés. Ñ'oom'ñeeⁿ ma'moⁿna' chiuu na c'om'yo' cantyja na maty'iomyana' ndo' c'om'yo' na wi' n'om'yo' nc'iaa'yo' ndo' calacanda'yo' ñ'oom na cwindu'yo'. Maxjeⁿ maty'iomyana' na cwiñe'quia'yo' diezmo saa mati calacanda'yo' ñ'oommei^{n!} na t'maⁿti na sa'ntjom Moisés. ²⁴ Matseijomna' 'o cha'na nn'aⁿ na cwila'cw'aa^{n!}ndye ndaatooo na cwiwe cha ca'ndiina' quioo' na cajndaq saa tiqueⁿna cwenta na jo nandye njom cwii quioo' t'maaⁿñe na jaato'. Ee jeeⁿ cwiqueⁿndyo' na ñe'cala'canda'yo' ñ'oom na niom nch'unch'u saa tiñe'cala'canda'yo' ñ'oom na t'maⁿti na macaⁿna'. Jo' chii 'o laxma^{n!}yo' nn'aⁿ na cwit'mo^{n!}yo' nato ndaq nc'ia'yo' saa ncjo'yo' cha'cwijom na nchjaa^{n!}yo' na tiñe'catsal'jndyee'yo' nato'ñeeⁿ.

²⁵"O nn'aⁿ fariseos ñ'en 'o nn'aⁿ na cwit'mo^{n!}yo' ljeii na tqueⁿ Moisés nnt'uiwi'na' 'o ee

cwe' cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo' ee
 yaya cwilalju'yo' naxe^{n'} waso ñequio xio na
 cwiwil'uee'ndyo' saaq ts'omna' cwajndii. Ee
 nantquie na cwicwa'yo' cwicañjom jo', la'xmaⁿna'
 'naaⁿ nc'iaa'yo' na cwinty'uee'yo' ee na tiñe'que^{n'}
 cheⁿncjo'yo' xjeⁿ na cwilaqueeⁿ n'om'yo'.
 26 'O nn'aⁿ fariseos cwiluiindyo' cha'cwijom
 naⁿchjaaⁿ. Cata'ndyo'xcwe'yo' jo nnom
 Ty'oots'om quia jo' nnts'aana' cha'cwijom na
 cwilalju'yo' ts'om waso ñequio xio. Ndo' na ljo'
 nntseiljoyuna' na lju' ts'omna' ñ'eⁿ naxe^{n'}na'.

27 ''O nn'aⁿ fariseos ñ'eⁿ 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo'
 ljeii na tqueⁿ Moisés nnt'uiwi'na' 'o ee cwe'
 cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo!. Matseijomna'
 'o cha'na ndei'luaa na jeeⁿ canchii! l'a nn'aⁿ, na
 cwe' nacjoo'na' nnty'iaa' ts'aⁿ na jeeⁿ neiⁿncoo' saaq
 naquii'na' too' ndeii nn'aⁿ ñequio cha'tso nnom na
 ts'iaaⁿ. 28 Maluaa' matseijomna' cantyja 'naⁿ'yo'
 ee jo ndaa nn'aⁿ ndoo' xeⁿ maty'iomyana' ljo'
 cwil'a'yo', saaq naquii' n'om'yo' ñenquii'cheⁿ na we
 waa na cwil'a'yo' ndo' too'ñ'eⁿ m'aⁿ natia.

29 ''O nn'aⁿ fariseos ñ'eⁿ 'o nn'aⁿ na cwit'moⁿ'yo'
 ljeii na tqueⁿ Moisés nnt'uiwi'na' 'o ee cwe'
 cwil'a'ya'yo' na jeeⁿ ya nn'aⁿndyo!. Ee cwil'a'yo'
 ndei'luaa profetas ndo' cwilachjoomndyo'
 ndei'luaa 'naaⁿ nn'aⁿ na ñel'a cantyja na
 maty'iomyana!. 30 Jnda chii cwindu'yo': "Xeⁿ
 jaa mam'aa'ya ncuee na ñet'om welooya teiyo,
 tixocalajomndyo na jla'cwjeena profetas." 31 Ndo'
 na luaa' cwindu'yo' cwitjei'yuu'ndyo' cheⁿncjo'yo'
 ñ'oom nacjo'yo' na 'o cwiluiindyo' tsjaanⁿ 'naaⁿ
 nquiee nn'aⁿ na tyola'cjwhee profetas. 32 Jo' chii

calacanda'yo' chiuu waa na to' jndyee nn'aⁿ tsjaan^a
na tuiindyo'!

³³ "O cwiluiindyo' cha'cwijom nda canduulja
na jeenⁿ tia cwil'a'yo'. Chiuu nl'a'yo'yo' na nndaq^a
nluii'ndyo' nawi' na cwitjoon nn'aⁿ na cwi'oo b'io.
³⁴ Queⁿ'yo' cwenta, ja njñqoⁿya profetas na nnc'om
naquii' ntaaⁿ'yo' ndo' na nla'neiⁿna cantyja na
jndo' ts'om Ty'oots'om ndo' na nnt'mooⁿna ñ'oom
na matsa'ntjoon. Sa^a 'o nla'cwje'yo' cwantindye
naⁿ'ñeeⁿ. Ndo' nt'om naⁿ'ñeeⁿ nnty'iom'yo'
n'oom'naaⁿ. Ndo' nt'om nntja'yo' naquii' lan'om
'naⁿ'yo'. Ndo' nt'omndye joona nlei'ntyjo'yo' cwii
ndo' cwii tsjoom. ³⁵ Jo' chii cho'nqueⁿ'yo' jnaⁿ
cantyja nawi' na nntjoon naⁿ'ñeeⁿ, ndo' mati
cantyja na tja cha'tso nn'aⁿ na nchii jnaaⁿna
hasta xjeⁿ na tuii tsjoomnancue. Nnaⁿna' na waa
jnaⁿ'yo' xjeⁿ na seicuee' Caín tyjeeⁿ Abel, tsaⁿ
na tyotseixmaⁿ na matyiomyana', nnidyowana'
hasta na tue' Zacarías jnda Berequías l'a welo'yo'
xcwe quii'ntaaⁿ tio t'maⁿ ñequio ta wats'om.
³⁶ Nndye'yo' nntsjoo^a, mayuu'cheⁿ nnt'uiina' 'o
nn'aⁿ na m'aⁿ'yo' je' cantyja cha'tso nawi'meiⁿl na
tjoon naⁿ'ñeeⁿ.

*Maty'ioo Jesús cantyja 'naaⁿ nn'aⁿ Jerusalén
(Lc. 13:34-35)*

³⁷ "O nn'aⁿ Jerusalén, cwilacwje'yo' nn'aⁿ na
cwiñe'quia ñ'oom' Ty'oots'om ndo' cwijñom'yo'
ljo^a nn'aⁿ na majñoom na m'aⁿ'yo'. Majndye
ndii' ñentyjaa' ts'ooⁿ na nntseitjoⁿya 'o na
nnc'om'yo' cwentaya cha'xjeⁿ matseitjom
caxtixquie ntseinaaⁿ nacjee' ntsqueeⁿ. Sa^a 'o
cwaan^a tquiandyo'. ³⁸ Queⁿ'yo' cwenta, ma'ndii

Ty'oots'om 'o. Taxoc'oomñê wats'om t'maⁿ 'naⁿ'yo'. ³⁹ Nndye'yo' nntsjoo na taxocanty'ia'yo' ja hasta na nncue'ntyjo xuee na nndu'yo': "Matio'naaⁿñenaⁿ nquii na macwjee'cañoom ñequio najndeii na matseixmaⁿ Ta Ty'oots'om."

24

Matso Jesús na nntyuii' wats'om t'maⁿ
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Jlui' Jesús wats'om t'maⁿ na mawjaⁿ. Ndo' jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eññê squie'cañooⁿyâ jom. Toq'â na cwit'moqⁿyâ chiuu waa na jeeⁿ neiⁿncooⁿ l'aa cwentaaⁿ wats'om t'maⁿ. ² Saq jom t'ooⁿ ndaayâ, tsoom:

—¿Aa cwinty'ia'yo' na jeeⁿ ya cha'tso nmein!ⁿ? Candye'yo' nntsjooⁿ na mayuu'chenⁿ tixoca'ndiinaⁿ cwii tsjoⁿ nacjooⁿ x'iaaⁿnaⁿ!. Nntyuii'ñ'eⁿ l'aameiⁿ!

'Naaⁿ na cwit'moqⁿnaⁿ na manndyooⁿ na nnty-cwii

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Quia jo' saayâ ta na jndyu Olivos. Ndo' quia jndaq tacatyeenⁿ Jesús jo' jo' jâ nn'aⁿ na cwila'jomndyô ñ'eññê saantyjaalâ jom cha nndaanlanqaⁿyâ ñ'eññê na ñencjooⁿyâ. L'uuyâ:

—Catsuⁿ ndaayâ cwaanⁿ nluii na nmeiinⁿ!. Ndo' ¿cwaanⁿ 'naaⁿ na nleitquiooⁿ na m'moqⁿnaⁿ na manndyooⁿnndaⁿ ndoⁿ na nntycwii tsjoomnancue?

⁴ T'o Jesús ndaayâ, tsoom:

—Cal'a'yo' cwenta na tjaa 'ñeeⁿ nnquiunnaⁿ'o cantyja 'naaⁿ ñ'oommeiⁿ!. ⁵ Ee jndye nn'aⁿ ñequiona ñequio xueya na nlueva: "Ja cwilu-indyo nquii Cristo", na nñe'quioⁿnn'aⁿna nn'aⁿ.

6 Ee nnty'ia'yo' na nndyocwjee'cañoom ntia' ndo' nleic'uaa ñ'oom na cwiluii ntia' cwiicheⁿ ntyja. Saq tiñe'quiandyo' na nlacatyuendyo' ee maxjeⁿ jndeい'na' na nmeiⁿ cwinomjndyee. Saq ndicwaⁿ tjoochéⁿ na nntycwii tsjoomnancue. **7** Nla'wendye nn'aⁿ cwii ndyuuaa nacjoo nn'aⁿ cwiicheⁿ ndyuuaa. Ndo' cwii tsaⁿmats'iaaⁿ t'maⁿ nntseiweñê nacjoo' cwiicheⁿ tsaⁿmats'iaaⁿ. Jndye joo nnc'oom jndo' t'maⁿ ndo' nnconom ntycu na wjaatcuuñena' ndo' jndye jo jndeii nnts'eii. **8** Cha'tso nawi'meiⁿ cwe' we'yandyo la'xmaⁿna'. Quia nlquie'ntyjo nt'omcheⁿ nawi' na jaa'ti.

9 Jndye nn'aⁿ hasta ndiochenⁿ tsjoomnancue nnc'omna na jndoona 'o nc'e na m'aⁿyo' cantyja 'naⁿya. Jo' na nla'quioo nn'aⁿ 'o luee nn'aⁿ na nnta'wi'na 'o, ndo' nla'cwjeena 'o. **10** Jndye nn'aⁿ nntjeii'ndyena cantyja na cwila'yu'ya n'omna. Nnc'omna na jndoondye ntyjeena hasta na nl'uee'ndyena ñ'oom na nnt'uiina' nc'iaana. **11** Ndo' jndye nn'aⁿ nluena na profeta joona saq tiyyu! ñ'oom cwiñequiana. Ndo' jndye nn'aⁿ nñe'quio'nn'aⁿna. **12** Ndo' nc'e na nncjaanty'ee nncjaanty'ee natia, juuna' nnts'aana' na tawi' n'omndye ntyjeena. **13** Saq juu ts'aⁿ na tyeⁿ cwiljoo'ñe cantyja 'naⁿya hasta na macanda, tsaⁿñeeⁿ nlui'n'maaⁿñê. **14** Cha'waa tsjoomnancue nnc'oo nn'aⁿ na nñe'quiana ñ'oom nayawaañe cantyja na matsaⁿtjom Ty'oots'om. Juuna' nncwji'yuu'ñena' chiuu cal'a nn'aⁿ cwii cwii ndyuuaa, quia ljo'cheⁿ nncue'ntyjo na nntycwii tsjoomnancue.

15 "Ñeeⁿ juu ts'aⁿ na matsei'naaⁿ ñ'oommeiiⁿ,

catsei'no^{n'} ljo' ñecatsona'. Juu profeta Daniel, seil-jeiⁿ ñ'oom cantyja 'naa^{n'} juu na jeeⁿcheⁿ ndyaa' tiaa' na nntseityuii' cha'tso. Quia na nnty'ia'yo' na jnd^q mam'aaⁿ naquii' wats'om t'maⁿ yuu na lju'ti na cwiluiiñena' cwentaa' Ty'oots'om, ¹⁶ quia jo' cha'tsondyo' na m'aⁿyo' ts'ondaan Judea cat-salei'nom'yo' quii' ntsjo. ¹⁷ Juu xjeⁿñneeⁿ 'ñeeⁿ ts'aⁿ na ljo nacjoo' waa' ticandyocueen na nnc-jaaqueⁿeⁿ jo' na nncwjeeⁿeⁿ 'naaⁿaⁿ. ¹⁸ Ndo' ts'aⁿ na m'aaⁿ jo jnd^q, na mach'ee ts'iaaⁿ, ticjaal-cweeⁿeⁿ na nncjaacachoom liaⁿaⁿ. ¹⁹ Ndo' joo ncuee'ñeeⁿ jeeⁿ wi' nntjoom yolcu na ndeiindyne ñequio yolcu na 'ndaandyne ndana. ²⁰ Cal'a'yo' ty'oo nnom Ty'oots'om na nchii xcwe ncuee na teiⁿ, meiⁿ nchii xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ na nlcaⁿna' na calei'nom'yo' nawi'ñeeⁿ. ²¹ Ee quia ljo'cheⁿ nnquioo cwii nawi' na t'maⁿticheⁿ na meiⁿjom ndii' tyootjoom nn'aⁿ cantyjati xjeⁿ na tuii tsjoom-nancue hasta je'. Ndo' xuee na cwii wjaatina', meiⁿ tajom cwii nluiinnda' cwiicheⁿ nawi' cha'na juuna'. ²² Ndo' xeⁿ ticats'aa Ty'oots'om na tijndyetyi xuee na nnc'oom nawi'ñeeⁿ quia jo' meiⁿcwii ts'aⁿ xocalui'n'maaⁿñe cantyja 'naaⁿ'na'. Sa^q nc'e na wi' ts'oome nn'aⁿ na jnd^q tjeii'ñe cwentaaⁿaⁿ, nnts'aaⁿ na tijndyetyi xuee na nnc'oom nawi'ñeeⁿ.

²³ 'Jo' chii xeⁿ nntso cwii ts'aⁿ nd^qa^q'yo': "Canty'ia'yo' ljo m'aaⁿ nquii na cwiluiiñe Cristo", oo nntso ts'aⁿ: "Canty'ia'yo', la'ñen m'aaⁿ", tilayu'yo' ñ'oom'ñeeⁿ. ²⁴ Ee maxjeⁿ nlquie'cañom nn'aⁿ 'o na nluena joona cwiluiindyena Cristo. Ndo' nluena na profeta joona sa^q tiyuu' ñ'oom na cwiñe'quiana. Nl'ana jndyene nnom 'naaⁿ

t'maⁿ ñequio jndye nnom ts'iaaⁿ t'maⁿ na nncjaawee' n'om nn'aⁿ cha xeⁿ na ndaq^a nl'ana na nñequio'nn'aⁿna nn'aⁿ na macwji' Ty'ooots'om cwentaaⁿaⁿ. ²⁵ Matyuaa'ti matseicandiyya 'o cwii tjoochen^a na nluii joona' cha cal'a'yo' cwenta. ²⁶ Quia jo' xeⁿ nlue nn'aⁿ ndaq^a'yo': "Queⁿ'yo' cwenta, la'ñeⁿ m'aaⁿ ndyuuaa yuu tjaa nn'aⁿ c'oom", tints'a'yo' jo' jo'. Ndo' xeⁿ na nluena: "Canty'ia'yo', luua' m'aaⁿ naquii' w'aa", tilayu'yo' na ljo'. ²⁷ Ee ja na cwiluiindy^a tsaⁿ na jnaⁿ cañoom'luee quia na nndyooonnda'a nleitquioo'ndyo^a ndaq^a nn'aⁿ na cha'waa tsjoomnancue, cha'xjeⁿ na cwiwixuee chomtsuee yuu na macalui' ñe'quioom' hasta wjaantycwiina' ntyja na majaacue ñe'quioom'. ²⁸ Saa nawi'ñeeⁿ na jndq tsjoo^a na nntjom'yo', maxjen ticwinom'na' ee queⁿ'yo' cwenta, mei'yuucheⁿ na meindyuaa 'naⁿ to', jo' jo' nntjomndye cant'ein.

*Nmeiiⁿ nnts'aana' quia na nndyonnda' Jesús
(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)*

²⁹ Quia na jndq teinomncue nawi' t'maⁿ ncuee'ñeeⁿ, nleijaa'ñe ñe'quioom', ndo' mati chi' taxocwixueeñe. Nntquiaandye cancjuu. Ndo' cha'tso na cwila'xmaⁿ najndq na m'aⁿ tsjoluee nntyuii'. ³⁰ Quia jo' ja na cwiluiindy^a tsaⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, nleitquioo' 'naaⁿ cantyja 'na'ya. Ndo' nntseity'ioona' cha'tsondye nn'aⁿ na m'aⁿ tsjoomnancue. Ee nnty'iaana ja, tsaⁿ na jnaⁿ cañoom'luee na nluii'a jo' jo'. Nndyocua^a naquii' nchquiu ñequio najndeii na matseixma'ya ndo' ñequio na nei'ncoo' nacaxuee na cwiluiit'maⁿndyo^a. ³¹ Ndo' njñoonya ángeles

'naⁿya na jndeii ntjo^ona ndu na nnc'oona cha'waa tsjoomnancue, na nla'tjomna nn'aⁿ na jnd^a tjeii'ndyo cwentaya.

³² 'Cala'nqⁿyo' 'naaⁿ na ma'moⁿna' ndaq^ayo' cantyja 'naaⁿ ts'oom higuera. Quia na cwinty'ia'yo' na cwinntei' l'ona' ndo' cwicalui' tsco 'ndaa juuna', quia jo' cwila'nqⁿyo' na majnd^a jaawindyoo' ncueesua!. ³³ Ndo' majo'ti quia na cwinty'ia'yo' na cwilui cha'tso nmeiⁿ na jnd^a tsjoo^o ndaq^ayo', quia jo' cala'nqⁿyo' na jnd^a teindyoo' m'aaⁿna'. Manncwjacañqⁿnnda'a. ³⁴ Candye'yo' nntsjoo^o, mayuu'cheⁿ na xocwjeñ'eⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ je' hasta xjeⁿ na jnd^a seicandaq^añena' cha'tso ñ'oommeiⁿ. ³⁵ Tsjo^oluee ñ'eⁿ tsjoomnancue nntycwiiñ'eⁿna' saq^a ñ'oom 'naⁿya tijoom xuee nnts'aana' na xotseicandaq^añena'.

³⁶ 'Saq^a meiⁿcwii ts'aⁿ ticaljeii cwaaⁿ xuee ndo' ñeeⁿ xjeⁿ na nluii cha'tso nmeiⁿ!. Meiⁿ nquiee ángeles na m'aⁿ cañoom'luee ticaliuna, meiⁿ ja na cwiluiindyo Jnda Ty'ooots'om ticaljeiiya. Macanda ñenquiicheⁿ Tsotyaya ntyjeeⁿ.

³⁷ 'Cha'xjeⁿ na tyom'aⁿ nn'aⁿ ncuee quia ñet'oom Noé, maluaa' matseijomna' na nl'a nn'aⁿ quia na nncwjacañqⁿya na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. ³⁸ Ee ncuee'ñeeⁿ cwii tjoocheⁿ na seicatsuu ndaalua'nty'a tsjoomnancue tyom'aⁿ nn'aⁿ. Tyocwa'na, tyowena, tyowuncona, tyoñe'quiana ndana na nnc'unco hasta juu xuee quia na tjaquiee! Noé w'aandaa t'maⁿ. ³⁹ Saq^a tiqueⁿna cwenta na waa na teincuu' hasta mats'ia jo' tyjee' ndaalua'nty'a. Tyjee' candaa, tjachuuna' cha'tsondye naⁿñeeⁿ.

Maluaa' matseijomna' na nntjoom nn'aⁿ quia na nncwjacañ^oⁿ ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. ⁴⁰ Ee juu xuee'ñeeⁿ nntseijomna' m'aⁿ we nn'aⁿ na cwil'a ts'iaaⁿ jo jnd^aq^a. Cwii tsaⁿñeeⁿ wjaañ'oomna' jom na m'aaⁿya ndo' cwii ma'ndiina'. ⁴¹ Nntseijomna' m'aⁿ we yolcu na cwitua. Cwii tsaⁿñeeⁿ wjaañ'oomna' jom na m'aaⁿya ndo' cwii ma'ndiina'.

⁴² 'Jo' chii ñequii'chen' c'om'c'eendyo' ee na ticaliu'yo' cwaan xuee nncwjee'cañoom nqueⁿ na matsaⁿntjoom 'o. ⁴³ Ñ'oomwaa cala'n^oⁿ'yo': Xeⁿ ntyjii ts'aⁿ cwaan nlquie na'canty'ue waⁿaⁿ, tixocatsom meinⁿ xonquiaaⁿ na nnc'ooquie'na na nntjeii'na 'naⁿ. ⁴⁴ Jo' chii mati 'o c'om'c'eendyo' ee juu xjen na ticala'tiuu'yo', majuuto xjeⁿñeeⁿ nncwjacañ^oⁿ ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee.

*Moso na matseicanda ñequio moso na
tiñe'tseicanda*

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'Cal'uu m'aaⁿ cwii moso na jndo' ts'om ndo' matseicanda, jom nlco'jndyee patrom 'naaⁿaⁿ na catsaⁿntjoom cha'tso nt'omcheⁿ moso w'aa'ñeeⁿ na nñequiaaⁿ nantquie ndaana quia na mawe'ntyjo xjeⁿ. ⁴⁶ Quia na nncwjee' patrom 'naaⁿaⁿ na tja cwii joo ndo' nljeii na jeeⁿ ya cwenta mach'eeⁿ, t'maⁿ nñequiaana' na neiin!. ⁴⁷ Candye'yo' nntsjoo, mayuu'cheⁿ na cha'tso 'naⁿ na matseixmaⁿ patrom'ñeeⁿ, nntioom cwenta l'o mosoom'm. ⁴⁸ Saa cal'uu na juu moso'ñeeⁿ cwiluiñê na tia ts'aⁿñê ndo' nntseitioom naquii' ts'oom na taxocwjee' patrom 'naaⁿaⁿ na tyuaa', ⁴⁹ ndo' nnt^oⁿ'oⁿ na

nncwjaa^{n'a} ntyjemosoñe na m'aⁿ nacje 'naa^{n'a}. Nlcwa'jndoo'ñê ndo' nntseijomñê nnc'om ñequio naⁿcandyee. ⁵⁰ Mats'ia jo' nncwjee' patrom 'naa^{n'a} cwii xuee na tic'omc'eⁿ ndo' hora na ticat-seitioom na nncwjee'. ⁵¹ Cwajndii nntseisei' patrom jom, jnda nncju' tsa^{n'ñee} jom yuu na m'aⁿ nn'aⁿ na cwe' cwil'aya na ya nn'aⁿndye. Jo' jo' nnty'ioom ndo' nneiⁿnqueenⁿ ndei'n'oom.

25

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ qui yolcundyua

¹ 'Seineinti Jesús ñ'oom tjañoom' cantyja na matsa'ntjom Ty'qots'om cañoom'luee. Tsoom:

—Tyom'aⁿ qui yolcundyua ty'echona xjocanti 'naaⁿna na ntyjo chom na cwico seitye. Jlui'na, ty'ecatjomndyena juu tsans'a na macoco. ² 'Omndye joona tijndo' n'omna ndo' 'omndye na^{n'ñee} majndo' n'omna. ³ Joo yolcu na tijndo' n'om quia na ty'echona xjocanti 'naaⁿna, static'oochotina seitye na nlco. ⁴ Saq yolcu na jndo' n'om ty'echona xjocanti 'naaⁿna na ntyjo chom ndi ñ'eeⁿ lioo na ñjomti seitye. ⁵ Ndo' yocheⁿ na meindoo'na nquii tsans'a na macoco, jnaⁿna' na ma'oondana ndo' mana jndana. ⁶ Quia tuee' xcwe tsjom, teic'uaa na matseixuaa ts'aⁿ. Matso: "C'om'c'eendyo', macwjee'cañoom ts'aⁿ na macoco. Quio'yo' na nlajomndyo' ñ'eⁿñê." ⁷ Quia jo' tei'cantyja yolcu'ñeeⁿ. Jla'yona nmaⁿ na ntyjo chom xjocanti 'naaⁿna. ⁸ Ndo' joo yolcu na tijndo' n'om jluena ndaq nc'iaana na jndo' n'om: "Jeeⁿ 'o leii, cateijndeⁱ'ya'yo' seitye na cwilei'ñ'om'yo' ee mayaanduu' chom 'naaⁿyâ." ⁹ Saq yolcu na

jndo' n'om t'oqona ndaq na^{n!}ñeeⁿ: "Xondaq, ee xeⁿ nnts'aacheⁿna' na xocwijndeii na nleil'uee'ndyo ncjooyâ ndo' mati 'o. Yati catsalajnda'yo' na nleil'uee'ndyo!." ¹⁰ Ndo' yocheⁿ na ty'ela'jnda na^{n!}ñeeⁿ seitye, tyjee'cañoom nquii tsan's'a na macoco. Quia jo' joo yolcu na m'an^ceendye ty'equie'na quii' w'aa ñ'enⁿ yuu na nleit'maa^{n!} na macocoom. Jndq jo' ta'ndyueel'a. ¹¹ Jndq chii mati tquie'cañom nt'omcheⁿ yolcundyua'ñeen. Jluena: "Aa ndi' ta, catseicanaaⁿndyu' 'ndyoots'a. Aa ndi' ta." ¹² T'o tsan^{n!}ñeeⁿ ndaana: "Mayuu'cheⁿ matsjo^o ndaq'yo' ticwajna'a 'o."

¹³ Ndo' tso Jesús ndaayâ:

—Cala'n^on^{n!}yo' na ñ'oommei^{n!} cwit'mooⁿna' na c'om'c'eendyo', ee ticaliu'yo' cwaanⁿ xuee ndo' cwaanⁿ hora na ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee nncwjacañooⁿya 'o.

Ñ'oom tjañoom' cantyja 'naaⁿ s'om na to'ñoom ndyee moso

¹⁴ 'Nntseinaⁿtya nndaq'yo' cwiicheⁿ ñ'oom tjañoom' cantyja 'naa^{n!} na matsaⁿntjom Ty'oots'om cañoom'luee. Tyom'aaⁿ cwii ts'aⁿ na seijndaa'ñe na wjaa cwiicheⁿ tsjoomnancue na tquia. Tqueen^{n!}ñê mosoom'm ndo' tquiaaⁿ tsjo'ñjeeⁿ 'naa^{n!}aⁿ ndaana na nl'ana ts'iaaⁿ ñ'enⁿ joona'.

¹⁵ 'Nnom cwii joo na^{n!}ñeeⁿ tquiaaⁿ 'om meiⁿ s'om. Nnom cwiicheⁿ tquiaaⁿ ñe'we meiⁿ ndo' nnom cwiichenⁿ ñe'cwii meiⁿ cwii tquiaaⁿ. Tquiaaⁿ nnom cwii joona cantyjati na sei'n^oo^{n!}oⁿ na nndaq na nnts'aa. Jndq jo' jlueen^{n!}en, tjaanⁿ cwiicheⁿ tsjoomnancue. ¹⁶Juu ts'aⁿ na to'ñom 'om meiⁿs'om mantyjacheⁿ tyoch'eeⁿ ts'iaaⁿ ñ'enⁿ joona'!. Ndo'

tantjomtyeeⁿ cwiicheⁿ 'om meiⁿ. ¹⁷ Mati juu ts'aⁿ na to'ñom we meiⁿ, tyoch'eeⁿ ts'iaaⁿ ñ'eⁿ joona' ndo' tantjoom cwiichenⁿ we meiⁿ. ¹⁸ Saq juu ts'aⁿ na ñecwii meiⁿ to'ñom, tjaanⁿ tjaca'ñeeⁿ quii' tyuua, jo' jo' tanty'ioom s'om 'naaⁿ' patrom 'naaⁿ'aⁿ.

¹⁹ 'Majndye xuee tjacaana' ndo' tyjee'nnda' patrom 'naaⁿna. Seijndaa'ñê na nncwjee^{n'l'en} cwenta ñ'eⁿndyena cwanti tue'ntyjo ta'ntjomna ñ'en s'om 'naaⁿ'aⁿ. ²⁰ Tyjee'cañoomjndyee juu ts'aⁿ na to'ñom 'om meiⁿ s'om. Maleichuuñ'eeⁿ s'om'ñeeⁿ, mandi ñ'en 'om meiⁿ na tantjoom. Tquiaaⁿ joona' nnom patrom 'naaⁿ'aⁿ. Tsoom: "U ta, tquiaa' 'om meiⁿ s'om nooⁿ. Canty'ia' je' luala cwiicheⁿ 'om meiⁿ na jndä tantjoⁿya." ²¹ Tso patrom nnoom: "U moso 'naⁿya, ya sa'. Tquioo' na tjoo' ts'om' ndo' na seicanda'. Meiiⁿ cwe' cwii ts'iaaⁿ na cachjoo saq 'u seicanda'. Je' nlquaⁿya 'u na t'maⁿti ts'iaaⁿ nntseixmaⁿ!. Ndo' na luala' wendyoⁿ nnc'ooⁿya na neiiⁿya." ²² Jndä chii tyjee'cañoom juu ts'aⁿ na to'ñom we meiⁿ s'om. Tsoom: "U ta, tquiaa' we meiⁿ s'om nooⁿ. Canty'ia' je' luala cwiicheⁿ we meiⁿ na jndä tantjoⁿya." ²³ Tso patrom nnoom: "U moso 'naⁿya, ya sa'. Tquioo' na tjoo' ts'om' ndo' na seicanda'. Meiiⁿ cwe' cwii ts'iaaⁿ na cachjoo saq 'u seicanda'. Je' nlquaⁿya 'u na t'maⁿti ts'iaaⁿ nntseixmaⁿ!. Ndo' na luala' wendyoⁿ nnc'ooⁿya na neiiⁿya." ²⁴ Quia jo' na macandaⁿ tyjee'cañoom juu moso na ñe'cwii meiⁿ s'om to'ñom. Tsoom nnom patrom 'naaⁿ'aⁿ: "U ta, mantyjiiya na 'u ts'aⁿ na jeeⁿ majñoom' 'ndyo' moso 'naⁿ!. 'U cwe' matsei'we' cantyja na cwiwe' ntjom 'naⁿ', meiⁿ na nnom', meiⁿ na nntseicueendyu'. Macandaⁿ nencjooyâ moso 'naⁿ' jeeⁿ cwilajndaayâ. ²⁵ Cwe'

na nquiaya 'u, jo' chii tq, tjocaty'iuya s'om 'naⁿ' quii' tyuaa. Luaa juuna', co'ñom'." ²⁶ Ndo' t'o patrom 'naaⁿ'aⁿ nnoom: "U re moso na tia ts'aⁿndyu' ndo' na nchqueⁿ, cwa maxjen ntyji' na matseiwaya ntjom meiiⁿ nchii nnco jnqoⁿ'a, ndo' mawantij^rya meiiⁿ nchii nnco matseicatsuundy^o. ²⁷ Cwe' nc'e jo' yati xe' u seiwe' s'om 'naⁿya w'aa banco yuu na cwileiweya s'om 'naaⁿ nn'aⁿ, quia jo' to'ñqⁿ s'om 'naⁿya ñequio ts'iaanⁿnnomna' quia na tyja." ²⁸ Ndo' tso patrom ndaq^a nt'omcheⁿ mosoom'm: "Catjei'yo' cwii meiⁿwaa' l'qoⁿ ndo' quia'yo' juuna' l'o juu ts'aⁿ na maleiñ'oom qui meiⁿ. ²⁹ Ee cantyjati na matseixmaⁿ ticwii cwii ts'aⁿ, xeⁿ ya ts'iaanⁿ mach'eeⁿ ñ'eⁿ juuna' quia jo' nnco'ñomtyeeⁿ na nleil'uee'ñê. Saa juu ts'aⁿ na tis'a ts'iaanⁿ mach'ee, nlui' cantyjati chjoowi' na maleiñ'oomtyeeⁿ. ³⁰ Cwe' jo' catue'yo' moso nchqueeⁿm'aaⁿ ch'eⁿ yuu na jaaⁿñe. Jo' jo' nnny^rloom ndo' nneiⁿnqueenⁿ ndeiⁿoom."

Cha'tso nn'aⁿ tsjoomnancue nntu'xeⁿndyena

³¹ Ja na cwiluiindy^o ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee, nnnyoⁿonnda'a ñequio cha'tso ángeles 'naⁿya, na nnts'aⁿtj^ryoⁿya. Quia jo' nntseit'maanⁿ'ñena' ja na nncjocajmaⁿ ntio 'naⁿya na jeenⁿ neiⁿncooⁿ caxuee na nncu'x^rya nn'aⁿ. ³² Ndo' nn'aⁿ na cha'waa tsjoomnancue nntjomndyena jo nooⁿ. Quia jo' nntoⁿ'a joona cha'xjeⁿ na matoⁿ cwii pasto canmaⁿ ñequio canch'ioo ntsmeiiⁿ'eⁿ. ³³ Nnts'aaⁿ na nncwintyjee' canmaⁿ ntyjaaⁿ'aⁿ ntyjaya ndo' canch'ioo nnts'aaⁿ na nncwintyjee' ntyjatymaaⁿ. ³⁴ Maluaa' nnts'aa ja na cwiluiindy^o na matsaⁿtj^ryoⁿya. Nntsjoo^o ndaq^a nn'aⁿ na

m'aⁿ ntyjaa'a ntyjaya: “Quio'yo' 'o nn'aⁿ na jndā jnda'yo' na matio'naaⁿne Tsotyaya 'o. Cato'ñoom'yo' naya na mañequiaaⁿ na mati 'o cwilajomndyo' ñequio na matsaⁿntjoom. Ee luua' teiyoti seijndaa'ñē cwenta'yo' quia na tqueeⁿ tsjoomnancue. ³⁵ Ee tyom'aaⁿya na ñejndo'a ndo' tquia'yo' na tcwaa'a. Tyom'aaⁿya na ñe'c'ua ndaa ndo' tquia'yo' na t'ua. Tyoma'nooⁿya cwii cwii tsjom'yo' yuu na ticata'jnaaⁿ nn'aⁿ ja ndo' to'ñoom'yo' ja naquii' l'a'yo'. ³⁶ Tyom'aaⁿya na ntsaandyo ndo' 'o jla'tsaaⁿndyo' ja. Tyom'aaⁿya na wii'a ndo' 'o tyotsacajndo'yo' ja. Tyom'aaⁿya praso ndo' tyotsantyja'yo' ja.” ³⁷ Quia jo' nn'aⁿ na m'aⁿ ntyjaa'a ntyjaya na la'xmaⁿna cantyja na maty'iomyana' nnt'ooⁿna, nluena: “Ta, ¿cwaaⁿ nty'iaayâ 'u na ñe'jndo' ndo' tquiaayâ na tcwa', oo nty'iaayâ 'u na ñe'c'ua' ndaa ndo' ñetquiaayâ ndaatooo na t'ua'? ³⁸ ¿Cwaaⁿ nty'iaayâ 'u na tyoma'noom' yuu na ticata'jnaaⁿ nn'aⁿ 'u ndo' to'ñooⁿyâ 'u quii'ntaaⁿyâ, oo na nty'iaayâ 'u na ntsaandyu' ndo' jla'tsaaⁿndyo' 'u? ³⁹ ¿Cwaaⁿ nty'iaayâ 'u na wi' oo na m'aaⁿ praso ndo' sacajndoⁿ'â 'u?” ⁴⁰ Quia jo' ja na cwiluiindyo na matsaⁿntjoⁿya nntsjoⁿ ndaa naⁿñeeⁿ: “Mayuu'cheⁿ matsjoo ndaa'yo', meiⁿquia na l'a'yo' na teijndeⁿyo' cwii nn'aⁿya nmeiiⁿ na tit'maⁿ cwiluiñe, nncⁿ teijndeⁿyo'.”

⁴¹ 'Jndā chii, ja na matsaⁿntjoⁿya nntsjoⁿ ndaa nn'aⁿ na m'aⁿ ntyjaa'a ntyjatymaaⁿ: “Quindyoⁿyo' nacañomya 'o nn'aⁿ na jndā tso Ty'oots'om na cat'uiwi'na' 'o. Je'je' nntsa'yo' quii' chom na tijoom canduu' na juu jo' seijndaa'ñē

Ty'oots'om cwentaa' tsanjndii na nlco'wi'na' jom ñequio ángeles 'naaⁿ'aⁿ. ⁴² Ee tyom'aa'ya na ñe'jndo'a saa tñquia'yo' na nlcwaa'a. Tyom'aa'ya na ñe'c'ua ndaatoo saa tñquia'yo' na nnc'ua. ⁴³ Tyoma'nqo'ya yuu na ticata'jnaaⁿ nn'aⁿ ja saa tícato'ñoom'yo' ja. Tyom'aa'ya na ntsaandyo saa tícal'tsaaⁿ'ndyo' ja. Tyom'aa'ya na wii'a saa tícatsajndo'yo' ja. Tyom'aa'ya na praso saa tícantsantyja'yo' ja." ⁴⁴ Quia jo' nnt'oo naⁿñeeⁿ nooⁿ, nluena: "Ta, ¿cwaaⁿ ñenty'iaayâ 'u na ñe'jndo', oo na ñe'c'ua' ndaa, oo na ñeto'noom' yuu na ticata'jnaaⁿ nn'aⁿ 'u, oo na ñet'oom' na ntsaandyu', oo na ñeteiwi', oo na ñet'oom' praso saa tícatei'jndeiiyâ 'u?" ⁴⁵ Quia jo' nntsjoⁿ ndaa naⁿñeeⁿ: "Mayuu'chen matsjoⁿ ndaa'yo', nc'e na tícateijnde'yo' nn'aⁿya nmeiiⁿ na tit'maⁿ cwluiindy, maty'iomna' nncⁿ tícatei'jnde'i'yo'!" ⁴⁶ Ndo' nnc'oo naⁿñeeⁿ yuu na tijoom cantycwii na nlco'wi'na' joona. Saa nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja na maty'iomyana' nnto'ñoomna na tijoom cantycwii na nnta'ndo'na.

26

*Cwi'maⁿna na nnt'uena Jesús
(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)*

¹ Jnd^a na seineiⁿ Jesús cha'tso ñ'oommeiⁿ, seineiiⁿ ndaa^a jâ nn'aⁿ na cwlajomndyô ñ'eⁿñê.

² Tsoom:

—'O nquiuy'yo' na we xuee cwii tjooⁿndo' nncuee' xuee pascua. Ndo' ja na cwluiindyⁿ ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee maquialjo' ññe'quia nn'aⁿ cwenta ja luee nn'aⁿ na nnty'iomna ja ts'oom'naaⁿ.

³ Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwit'moqⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom, mañejuu xjeⁿñeeⁿ tjomndyena tach'eeⁿ w'aa t'maⁿ, waa' tyee na cwiluiitquieñe na jndyu Caifás.
⁴ Tyo'maⁿna ñ'eⁿ nc'iaana chiuu nl'ayoona na nñequio'nn'aⁿna Jesús cha nt'uena jom, ndo' na nla'cuee'na jom. ⁵ Jla'tiuuna, jluena ndaaⁿ nc'iaana:

—Saaⁿ ticat'uaaya jom xcwe ncuee cha ticala'wendye nn'aⁿ nacjooya.

*Tu'nquio cwii yuscu ncheⁿ xqueⁿ Jesú^s
 (Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)*

⁶ Tyom'aaⁿ Jesú^s tsjoom Betania waa' Simón, tsaⁿ na ñechuu tycu lepra. ⁷ Wacatyeenⁿ nacañoom' meiⁿsa ndo' tuee'cañoom cwii yuscu na maleiñ'oom cwii tsioo na tuiina' ñ'eⁿ tsjoⁿ canchii' na jndyu alabastro. Tsioo'ñeeⁿ ñjom ncheⁿ cachi na jeeⁿ jnda. Tu'nquioom joona' xqueⁿ Jesú^s.
⁸ Ndo' já nn'aⁿ na cwilajomndyô ñ'eⁿñê, quia na nty'iaayâ na luua!, jla'lioⁿndyô, l'uuyâ:

—Jeeⁿchenⁿ ndyaa' cwe'chi tsuu ncheⁿ!. ⁹ Yati xeⁿ teil'uana' ee jndye s'om nncwji'na' na nluii naya ndyeñeeⁿ!

¹⁰ Quia sei'noⁿ! Jesú^s na luua' cwil'uuyâ, tsoom ndaqayâ:

—¿Chiuu na cwila'lioⁿdyo! ñ'eⁿ yuscum'aaⁿ! ee jeeⁿ tjacanjoom' nayawaa' na s'aaⁿ ñ'eⁿndyô.

¹¹ Ee ja nchii ñequii'cheⁿ nnc'ooⁿya ñ'eⁿndyô! saaⁿ ndyeñeeⁿ ñequii'cheⁿ m'aⁿna quii'ntaaⁿyo'.

¹² Yuscum'aaⁿ! na tu'nquioom ncheⁿ nacjoya, matseijndaa'ñena' na nncjaacanty'iuu'ndyô.

13 Mayuu'cheⁿ nndye'yo' nntsjoo, meiⁿyuucheⁿ na nñe'quia nn'aⁿ ñ'oom naya 'naaⁿ! Ty'qots'om na cha'waa tsjoomnancue, maxjeⁿ nla'neiⁿna cantyja 'naaⁿ! naya na s'aa yuscum'aaⁿ! cha ticatsuu ñ'oom cantyja 'naaⁿaⁿ.

*Judas mañequiaaⁿ cwenta Jesús luee ntyee
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)*

14 Ndo' cwii jâ nn'aⁿ na canchoo'wendyô, juu tsaⁿ na jndyu Judas Iscariote, tjaanⁿ na m'aⁿ ntyee na cwluiitquiendye. **15** Tsoom ndaqana:

—¿Cwanti nncwantjoⁿ nl'a'yo', nñequia cwenta Jesús luee'yo'?

Jla'jndaa'ndyena, tquiana ntquiuu nchoo' qui s'om xuee. **16** Ndo' xjeⁿñeeⁿ toⁿl'qⁿ, tyol'uee'ñê chiuu ya nnts'aaⁿ na nñequiaaⁿ cwenta Jesús lueena.

*Sq'ntjom Jesús na cuaa Cena
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)*

17 Tuee^l xuee na cwiwityenⁿ ncuee na cwicwa' nn'aⁿ tyoo' na tjaan ndaaljo' tjaquiee'. Jâ nn'aⁿ na cwlajomndyô ñ'eⁿ Jesús jla'candyoo'ndyô na m'aaⁿ, l'uuyâ:

—¿Yuu l'ue ts'om^l na nntsalajndaa'ndyô cantyja 'naaⁿ! xuee pascua na nleiñ'oom^l na nlqui' catsmaⁿ?

18 T'ooⁿ ndaayâ, tsoom:

—Catsaquier'yo' quii' tsjoom, candu'yo' nnom juu ts'aⁿ na nliu'yo': “Ndi' matso Maestro ts'aⁿ na ma'mooⁿ ndaayâ na majnda jaawe'ntyjoⁿ xjeⁿ na nlco'wi'na' jom. L'ue ts'oom na nnteijnde^l wa' na nleijndaa' na nlcwaaⁿaⁿ, nlqueeⁿ catsmaⁿ na

nntseit'maa^{n'}ñê xuee pascua ñequio jâ nn'aⁿ na cwilajomndyô ñ'eⁿñê."

19 Ndo' l'aayâ cha'xjeⁿ na tsoom. Jlajndaa'ndyô na nlcwaa'â natmaaⁿ xuee pascua.

20 Jndâ na teincoo^{n'} ncue, tjawacatyeeⁿ Jesús nacañoom' meiⁿsa ñequio jâ na canchoo'wendyô.
21 Ndo' yocheⁿ na cwicwaa'â to^{n'}oⁿ, seineiiⁿ ndaqayâ, tsoom:

—Mayuu'chenⁿ nndye'yoⁿ nntsjooⁿ, cwiindyoⁿ 'o nñequiaa cwenta ja luee nn'aⁿ.

22 Ñ'oomwaa' jeeⁿ ndyaa' seichjoo'na' n'ooⁿyâ. To^{n'}â cwii ndo' cwiindyô ta'x'aayâ nnoom, l'uuyâ:

—Ta, ¿aa nnts'aacheⁿna' na ja?

23 T'ooⁿ ndaqayâ, tsoom:

—Cwii ts'aⁿ na jndâ tjoom xiowaa ñ'eⁿndyo, tsa^{n'}ñeeⁿ nñequiaaⁿ cwenta ja. **24** Ndo' maxjeⁿ nlcowi'na' ja na cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee cha'xjeⁿ na matso ljeii 'naa^{n'} Ty'ooots'om. Saq jeeⁿ nty'iaa'ñe juu ts'aⁿ na nñequiaa cwenta ja luee nn'aⁿ. Yati xeⁿ tîcaluiññe tsa^{n'}ñeeⁿ.

25 Quia jo' t'ooⁿ Judas, tsaⁿ na nñequiaa cwenta jom. Tso:

—'U Maestro, ¿aa nnts'aacheⁿna' na ja?

T'ooⁿ Jesús nnoom:

—Majo'ndyo cha'xjeⁿ jndâ tsu'!

26 Yocheⁿ na cwicwaa'â to'ñom Jesús tyoo', seit'maa^{n'}ñê Ty'ooots'om cantyja 'naa^{n'}na'. Tyjeeⁿ juuna', tquiaaⁿ ndaqayâ. Tsoom:

—Cato'ñoom'yoⁿ cwa'yoⁿ tyoo'waa, ee cwiluiñena' seii'a.

27 Mati to'ñoom cwii waso na ñjom ndaa winom, tquiaanⁿ na quianl'uaa' Ty'oots'om. Jndā chii tquiaanⁿ juuna' ndaayā, tsoom:

—Luaa cwe'yo!. Calui' cjaana'. **28** Ndaa winomwaa cwiluiiñena' nioom'a na ñequio juuna' maqua^{ntya}nya ñ'oom xco cha nnnda^antseit'maⁿ ts'om Ty'oots'om jnaaⁿ jndyendye nn'aⁿ. **29** Nndye'yo' nntsjoo, xuee na cwii wjaatina' taxoc'uanda'a ndaa winom hasta quia jndā tue'ntyjo na mamatsa^ñntjom Tsotya. Quia ljo'cheⁿ nnc'uaxco juuna' ñ'eⁿndyo' yuu na matsa^ñntjoom.

*Jesús matseicañeeⁿ na nncwji'ñe Pedro
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)*

30 Taayā cwii luantsa, jndā chii jluii'â jo' jo'. Saayā ta na jndyu Olivos. **31** Quia jo' tso Jesús ndaayā:

—Tsjom je' cha'tsondyo' 'o nntjei'ndyo' ñ'eⁿndyo. Ee ljeii 'naaⁿ! Ty'oots'om matsona': “Nla'cueelⁿ nn'aⁿ juu ts'aⁿ na mach'ee cwenta canmaⁿ. Ndo' canmaⁿ ntsmeiiⁿeⁿ nnt'oom'ndyeyo'.”

32 Ndo' tsotyeeⁿ ndaayā:

—Ja quia na jndā mawando'xco na jndā ty'io, nncjojndyaa ts'ondaa Galilea, xeⁿ jndā nntsantyjo'yo'.

33 Ndo' t'ó Pedro nnoom, tso:

—Meiiⁿ cha'tsondye naⁿm'aⁿ! nntjeii'ndyena ñ'eⁿndyu' saq ja tijoom cwji'ndyo ñ'eⁿndyu'.

34 T'ó Jesús nnoom, tso:

—Mayuu'cheⁿ matsjoo njom!, tsjom je', cwii tjoochéⁿ na nntseixuaa caxtijndyo, saq 'u jndā ndyee ndii' macwji'ndyu' ñ'eⁿndyo.

³⁵ Tso Pedro nnoom:
—Meiiⁿna nncju'na^lna c'i^o ñ'eⁿndyu' sa^a tijoom
cwji'ndyo^o cantyja 'naⁿ!

Ndo' majuu ñ'oom t'qoyâ na cha'tsondyô na
cwilajomndyô ñ'eⁿ Jesús.

*Matseineiⁿ Jesús nnon Ty'oots'om quii' ntjom
Getsemaní*
(*Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46*)

³⁶ Ndo' squiaqayâ cwii joo na jndyuna' Getse-
maní. Tsoom ndaayâ:

—Cwindyuaandyo^o ñjaanñe yocheⁿ na jo lcaa^l na
nntseina^{ny}a nnom Ty'oots'om.

³⁷ Quia jo' tyatyeenⁿ, tjañ'oom Pedro ñequio we nt-
seinda Zebedeo. Jnaⁿna' na t'maⁿ matsei^lndaaⁿa'
ntyjeeⁿ, ndo'jeeⁿ matseichjoo'na^l ts'oom. ³⁸ Tsoom
ndaana:

—Jeeⁿchenⁿ ndyaa^l matseichjoo'na^l ts'ooⁿ
hasta jom ndyowe^l ts'ooⁿ. Caljoo'ndyo^o ljoos.
C'om'c'eendyo^o, calajomndyo^o ñ'eⁿndyo^o, nchii
cwinda^lyo^o!

³⁹ Quia jo' tyatjatyeeⁿ chjoowi^l. Tjawanquioom
na matseit'maaⁿñê Ty'oots'om. Tyoch'eeⁿ ty'oo
nnom, tsoom:

—Tsotyaya, xeⁿ aa waa na nnnda^a nluii, quiaa^l na
tincwinoo^{ny}a nawi'waa na matseijomna^l cwii na
jeeⁿ ja. Sa^a meiiⁿ na lcaa^l macaⁿa, caluii cha'xjeⁿ
na l'ue ts'om' nncu^l, nchii cha'xjeⁿ na l'ue ts'ooⁿ ja.

⁴⁰ Jnda^a jo' jndyolcweeⁿeⁿ na m'aⁿ ndyee naⁿñeeⁿ
na cwila'jomndye ñ'eⁿñê. Ljeiiⁿ na cwindana.
Tsoom nnom Pedro:

—'U Pedro, ¿aa tîcanda^a nlaquii n'om'yo^o meiiⁿ
ñeⁿcwii hora na ticanda^lyo^o na nlajomndyo^o
ñ'eⁿndyo^o? ⁴¹ Cha'tsondyo^o c'om'c'eendyo^o na

calaneiⁿ'yo' nnom Ty'oots'om cha ticjaachuuna'
'o xjeⁿ 'naaⁿ'na' quia wi^l cwitjom'yo'. Mayuu', jeeⁿ
m'aan^c'ee' ts'om ts'aⁿ na nnts'aa yuu na macaⁿna'
saq nc'e na ts'aⁿ tseixmaaⁿ, tileicanaⁿñé.

⁴² Jndä jo^l tjannaaⁿ'aⁿ na jndä we ndii' na nnt-
seineiiⁿ nnom Ty'oots'om. Tsoom:

—Tsotyaya, xeⁿ xocandaq^a na nncwinom'na'
nawi' na nntjoⁿya, ñecuaa, caluii cha'xjeⁿ na l'ue
ts'om' nncu'.

⁴³ Jndyonnaaⁿ'aⁿ na m'aⁿ naⁿñeeⁿ. Ljeiiⁿ maxjeⁿ
cwindana, ee jeeⁿ tyen maleichuu tsantsjom joona.
⁴⁴ Quia jo^l'ñeeⁿ joona, tjannaaⁿ'aⁿ na seineiiⁿ nnom
Ty'oots'om na jndä ndyee ndii'. Mañejooti ñ'oom
tyotseity'ooñé. ⁴⁵ Tyjee'cañoomnnaaⁿ'aⁿ naⁿñeeⁿ,
tsoom ndaana:

—¿Aa maxjen ndicwaⁿ cwinda'yo'? Ya na
mañjom cwita'jndyee'yo'. Cwa je^l c'om'c'eendyo',
ee jndä tue'ntyjo^l xjeⁿ cantyja 'naⁿya na
cwiluiindyo ts'aⁿ na jnaⁿ cañoom'luee. Je^l
mañequeiaa ts'aⁿ cwenta ja luee nn'aⁿ na wi'ndye.
⁴⁶ Quicantyja'yo', cjaaya. Canty'ia'yo' lcaaⁿ
mandyocwjee'cañoom juu ts'aⁿ na mañequeiaa
cwenta ja luee nn'aⁿ.

Tuena Jesús

(*Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11*)

⁴⁷ Ndicwaⁿ matseineiⁿ Jesús ndo' tyjee'cañoom
Judas, cwii jâ nn'aⁿ na canchoo'wendyô.
Jndyochoom jndyee nn'aⁿ na m'aⁿ cantyja 'naaⁿ
ntyee na cwiluiitquiendye ndo' cantyja 'naaⁿ
nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom.
Cwilei'cho naⁿñeeⁿ ncjo espadas ñequio n'oom
nch'io. ⁴⁸ Ndo' Judas, tsaⁿ na tqquiaa cwenta Jesús,
jndä t'moq^a 'naaⁿ chiuu waa na nnts'aaⁿ. Tsoom:

—Ts'aⁿ na nnc'ua ntsma^{n'} maxjeⁿ juu na cwil'ue'yo'. Mana cat'ue'yo' jom.

⁴⁹ Mañoom' tyjee'cañoom nacañoom' Jesús. Tsoom nnom:

—Xmaⁿndyu' Maestro.

Ndo' t'om ntsma^{n'} Jesús. ⁵⁰ Tso Jesús nnom:

—Xmaⁿndyu'. Ts'iaaⁿ na jndyo', mana catseicanda^andyu'.

Quia jo' tquie'cañoom na^{n'}ñeeⁿ Jesús, t'ueña jom. Jla'tyeⁿna jom.

⁵¹ Ndo' cwiindyô jâ na ñ'aqayâ ñ'eⁿ Jesús, tjei'ñoomñe xjoo'. Tyjee tsua'qui mosoo' tyee na cwiluiitquieñe. ⁵² Quia jo' tso Jesús nnom:

—Cwjaaⁿndyu'nnda' xjo' naquii' tjaⁿwaa'ⁿa'. Ee juu ts'aⁿ na mach'ee nata' quio xjo mañequio jo' nncueeⁿeⁿ. ⁵³ ¿Aa ticatseitiuu' na nndaq nlcaaⁿ'a nnom Tsoty^a ndo' jom mañoom' njñoom meiⁿcheⁿ ntmaa^{n'} ángeles na nntei'jndeina ja? ⁵⁴ Sa^a xeⁿ na nmei^{n'} nnts'aa, ¿chiuu nntseicanda^añeyuuna' ljeii 'naan'aⁿ na matsona' na tseixmaⁿya na catjoⁿya na luan?

⁵⁵ Ndo' tso Jesús ndaq cha'tso nn'aⁿ:

—Jnda'jom ñ'eⁿ ncjo espadas ñ'eⁿ n'oomech'io tquiocat'ue'yo' ja cha'cwijom tquio'yo' nacjoo' cwii tsaⁿcanch'ue. 'Io ndii 'io ñeta'catya^a naquii' wats'om t'maⁿ na ñet'mo^ogⁿ ndaq'yo', saa tīcat'ue'yo' ja. ⁵⁶ Sa^a cha'tso na matjoⁿ nmeiiⁿ cwicalui'yuu' ñ'oome ndyuee profetas.

Quia jo' cha'tsondyô na cwilajomndyô ñ'eⁿ Jesús jleⁿno^ogⁿyâ, 'ndyayâ jom na ñenqueⁿ.

*'Oo queⁿna Jesús luee nn'aⁿ na cwiluiitquiendye
(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14,
19-24)*

57 Quia jo' nquiee nn'aⁿ na t'ue Jesús, ty'eñ'omna jom waa' Caifás, juu tyee na cwiluiitquieñe. Jo' jo' jndā tjomndye nn'aⁿ na cwit'mooⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom. **58** Ndo' Pedro tquiachen' tquia tjantyjooⁿ naxeⁿ Jesús. Tuenⁿeⁿ waa' tyee na cwiluiitquieñe. Tjaqueⁿeⁿ tach'eeⁿ w'aa'ñeeⁿ. Tjacjom quii'ntaaⁿ nn'aⁿ na cwil'a cwenta wats'om, cha nnty'iaaⁿ'aⁿ chiuu nncjaaju'yuna' cantyja 'naaⁿ Jesús.

59 Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom ñequio cha'tsondye nt'omcheⁿ nn'aⁿ na m'aⁿ n'iaaⁿ, tyol'ueena nn'aⁿ na calue ñ'oom cantu nacjoo' Jesús cha nndaq^a nleijndaa' jnaan'aⁿ na cueenⁿeⁿ. **60** Saa meiiⁿ na jndye nn'aⁿ jlue ñ'oom cantu nacjoom'm na waa jnaan'aⁿ maxjeⁿ ticalui'yuu' ñ'oom'ñeeⁿ. Jndā chii wendye na'n'ñeeⁿ tjoom' cantu jlueda:

61 —Tsaⁿm'aaⁿ! ñetsoom jom nntseityueeⁿeⁿ wats'om t'maⁿ cwentaa' Ty'oots'om, ndo' ñendyee xuee na nnts'aaxcoom cwiicheⁿ.

62 Quia jo' nquii tyee na cwiluiitquieñe teinty- jeeⁿeⁿ, tsoom nnom Jesús:

—¿Aa maxjeⁿ meiⁿcwii ñ'oom tic'oⁿ?' ¿Chiuu waayuu na nmeiiⁿ ñ'oom cwitjei'yuu'ndye na'm'aⁿ nacjoⁿ?

63 Saa Jesús meiⁿcwii ñ'oom tic'oⁿ. Quia jo' nquii tyee na cwiluiitquieñe tso nnoom:

—Ñequio xuee' Ty'oots'om na wando', tyeⁿ matsaq^antjoⁿya 'u, catsu' ñ'oom na mayuu'. Catsu'ndyeayu' nndyaayâ, ¿aa 'u cwiluiindyu' Cristo, Jnda Ty'oots'om?

64 T'o Jesús nnoom:

—Majo'ndyo ñ'oom na matsu'. Ndo' mati matseicandiya 'o na 'io cha xuee na cwii wjaatina' nnty'ia'ndq'a'yo' ja na cwiluiindyo ts'a^n na jna^n cañoom'luee na m'aa^n dyo yuu na matseit'maa^n'ñena' ja ntyjaa' Ty'oots'om ntyjaya. Jom tseixmaa^n cha'tso najnda. Ndo' nnty'ia'yo' ja na nnaa^n cañoom'luee na nndyocuānnda'a ñequio nchquiu.

⁶⁵ Quia jo' tyee na cwiluiitquieñe jndii'ñê lia^n'a^n na lioom'm, tsoom:

—Tsa^n'm'aa^n jndq seineii^n ñ'omntjei^n nacjoo' Ty'oots'om. Tica^n'tina' 'ñee^n na nncwji'yuu'ñe nacjoom'm. 'O cwindye'yo' ñ'omntjei^n na tsoom.

⁶⁶ ¿Ljo' cwilatiuu'yo' je' ñ'e^nñê?

T'oo nn'a^n nnoom, jluena:

—Tsa^n'm'aa^n maxje^n tseixmaa^n na cuee^n'e^n.

⁶⁷ Ndo' tyojñomna ndaajna^n nnoom. Tyotioona nda' jom ndo' nt'om tyotmei^n' nda' watmei^n nnoom. ⁶⁸ Ndo' jluena nnoom:

—'U na cwiluiindyu' Cristo na jñom Ty'oots'om, cwa cjaawee' 'ndyo' 'ñee^n tmei^n' nda' 'u.

Macwji'ñe Pedro cantyja 'naa^n' Jesúis

(*Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Yoche^n na cwiluii na nmeiin', Pedro wacatyee^n tach'e^n ndo' tyjee'cañoom cwii yuscu na mandi'ntjom jo' jo'. Tso tsa^n'ñee^n nnoom:

—'U maxje^n ñeñ'e^n' ñ'e^n Jesúis, tsa^n na jna^n Galilea.

⁷⁰ Saa Pedro tjei'ñê ñequio na ndye cha'tsondye na^n'ñee^n. Tsoom:

—Mei^nchjoo ticaljeii ñ'oom na matsu'!

71 Jndā chii tjaan na waa 'ndyoots'a t'maⁿ ndo' cwiicheⁿyuscu na mandi'ntjom jo'jo'ljeiji jom. Tso tsaⁿñneeⁿ ndaq nn'aⁿ na m'aⁿ na nndyoo':

—Tsaⁿm'aaⁿ maxjeⁿ ñeñ'eeⁿ ñ'eⁿ Jesús, tsaⁿ na jnaⁿ Nazaret.

72 Cwiicheⁿ cwii ndii' tjei'ñe Pedro mana tjei'yom xuee' Ty'oots'om. Tsoom:

—Ntyjii Ty'oots'om na ticwajnaⁿa tsaⁿm'aaⁿ.

73 Tyooowi quiuu' ndo' nt'omcheⁿ nn'aⁿ na mein-tyjee' jo'jo' ty'entyjaa'na jom. Jluena nnoom:

—Mayuu'cheⁿ na 'u cwii joo nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ tsaⁿm'aaⁿ. Ee ñ'oom na matsei'neiⁿ ma'moⁿna' na Galilea jnaⁿ.

74 Quia jo' to' Pedro na tju' cheⁿnqueⁿ ñ'omwi' nacjoom'm. Tsoom na ntyjiicheⁿ Ty'oots'om na mayom'm. Tsoom:

—Ja maxjen ticwajnaⁿa tsaⁿm'aaⁿ.

Ndo' majo'to xjeⁿñneeⁿ seixuaa caxtijndyo.

75 Mañoom' tjañjoom' ts'om Pedro juu ñ'oom na jndā tso Jesús nnoom: "Cwii tjoogcheⁿ na nnseixuaa caxtijndyo saaⁿ 'u jndā ndyee ndii' macwji'ndyu' ñ'eⁿndyo." Mana jlueen'eⁿ ch'eⁿ. Sei'ndaa'ñ'eⁿna' ntyjeeⁿ, tyoty'ioom.

27

*'Ooñ'omna Jesús na m'aaⁿ Pilato
(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)*

1 Quia na jndā teincoo cha'tso ntyee na cwiluitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye quii' tsjoom ndaq nn'aⁿ judíos ñe'cwii jla'tjoom'na ñ'oom na t'maⁿna cue' Jesús. **2** Jla'tyeⁿna jom,

ty'eñ'omna jom. Ty'ecatioona cwenta jom l'o nquii Poncio Pilato na juu cwiluiñe gobiernom.

Cantyja na tue' Judas

³ Ndo' Judas, ts'aⁿ na tquiaa cwenta Jesús luee naⁿ'ñeeⁿ, quia na nty'iaan'aⁿ na jndā teijndaa' na nncue' Jesús, tioo na jeeⁿ tia ntyjeeⁿ cantyja na s'aaⁿ. Tjatseilcweeⁿ'eⁿ ntquiuu nchoo' nqui s'om xuee ndaa^a ntyee na cwiluiitquiendye ñequio ndaa^a nn'aⁿ na cwiluiitquiendye quii' tsjoom. ⁴ Tsoom ndaa^a naⁿ'ñeeⁿ:

—T'maⁿ jnaⁿya waa na seiquiooya cwii ts'aⁿ luee'yo' na tjaa'naⁿ jnaⁿ tseixmaⁿ.

T'ooⁿ naⁿ'ñeeⁿ nnoom, jluena:

—¿Ljo' mach'eena' jâ na ljo'? Cando' nncu'!

⁵ Quia jo' Judas tyenqueeⁿ'eⁿ s'om xuee'ñeeⁿ naquii' wats'om t'maⁿ. Jndā jo' jlueeⁿ'eⁿ, tjaaⁿ. Tjatseintyjañê, seicuee'ñe cheⁿnqueⁿ.

⁶ Ntyee na cwiluiitquiendye jla'xcwiina s'om'ñeeⁿ. Jluena:

—S'ommieiiⁿ jndā njoml'ua na nncue' ts'aⁿ. Jo' chii ticaty'iomyana' na nlatjoon'a joona' ñequio s'om na cwiquioo cwentaa' Ty'oots'om.

⁷ Jndā na jla'tjoom'na ñ'oom ñ'eⁿ nc'iaana, jla'catsuuna s'om'ñeeⁿ. Tioml'uana cwii taⁿ tyuua na jndaa^a ts'aⁿ na mach'ee ncuua. Jo' jo' l'ana wats'om tyue' yuu na nnc'oocaty'iuuuna l'oo, nn'aⁿ na cwe' cwiquieya tsjoomna. ⁸ Cwe' jo' hasta xuee je' jndyu tyuua'ñeeⁿ Tyuua Niom'. ⁹ Ndo' na luala' tuii seicandaa^a'ñena' ñ'oom 'ndyoo profeta Jeremías, tsoom: “Nn'aⁿ Israel jla'jndaa'ndyena na njoml'uaña ts'aⁿ ntquiuu nchoo' nqui s'om xuee. Jndā chii to'ñoomlcwe'na s'om'ñeeⁿ. ¹⁰ Ñequio

joona' jla'jndana cwii ta^{n'} tyuua' ts'aⁿ na mach'ee
ncuaa cha'xjeⁿ na t'moⁿ Ty'oⁿots'om nooⁿ na maxjeⁿ
nluii."

*Tyomeintyjee' Jesús jo nnom Pilato
(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)*

11 Ty'eñ'omna Jesús, tyomeintyjee^{n'ēn} jo nnom gobiernom Pilato. Tax'ee tsa^{n'}ñeeⁿ nnoom:

—¿Aa 'u cwiluiindyu' Rey cwentaa nn'aⁿ judíos?

T'oⁿ Jesús, tsoom:

—Maxjeⁿ jo' ja, cha'na matsu'.

12 Ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye quii' tsjoom tquiana jnaa^{n'aⁿ} nnom Pilato. Ndo' meiiⁿ na cwiqueⁿna ñ'oom nacjoom'm saqⁿ jom meiⁿcwii ñ'oom tíc'ooⁿ. **13** Jo' chii tso Pilato nnoom:

—¿Aa maxjeⁿ ticandi' ñ'oommeiiⁿ na cwitjei'yuu'ndyena nacjo'?

14 Saqⁿ meiⁿcwii 'ndyoo ñ'oom tíc'ooⁿ cantyja ñ'oom na tueeⁿna nacjoom'm. Jo' chii s'aana' na jeeⁿ tjawee' ts'om Pilato na tíc'ooⁿ Jesús.

*Cwiwijndaa'tyeⁿ na nncue' Jesús
(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)*

15 Ndo' ticwii chu na nncuee' xuee pascua tyowaa costumbre na nquii gobiernom nntseicandyaañé meiⁿcwi'ñeeⁿchenⁿ praso na nntaⁿ nn'aⁿ. **16** Ndo' quia jo' tyom'aaⁿ cwii praso na jndyu Barrabás w'aancjo na t'maⁿ ñ'oom waa nacjoom'm. **17** Ndo' quia na tjomndye nn'aⁿ, tax'ee Pilato ndaqana, tsoom:

—Je' candu'yo', ¿'ñeeⁿ juu l'ue n'om'yo' na nntseicandyaañé? ¿Aa juu Barrabás, oo ¿aa Jesús na cwilue nn'aⁿ na cwiluiñe Cristo?

18 Ee sei'no^{n'} Pilato na cwe' na jndoona Jesús jo'
chii jla'quioona juu l'oo^{n'} nchii ee na waa jnaa^{n'}
tsa^{n'}ñee^{n'}.

19 Ndo' yochenⁿ na wacatyeeⁿ na nncu'xeeⁿ
ñ'oom'ñeeⁿ seicwanom scoom'm cwii ñ'oom na
m'aaⁿ. Tso: "Ticatii'ndyu' ñ'oomwaa' ee tsa^{n'm'aa^{n'}}
matseixmaaⁿ cantyja na maty'iomyana". Ee tsjom
teincooquiuu'jeeⁿ ñeseicachjuu tsa^{n'tsjom} ja cantyja
'naa^{n'aⁿ}."

20 Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ
na cwiluiitquiendye quiiⁿ tsjoom tyola'jndo'na
n'om nn'aⁿ na cataⁿ na^{n'}ñeeⁿ na candyaañe juu
Barrabás ndo' Jesús cuee^{n'eⁿ}. **21** Jo' chii tax'eennda'
Pilato ndaqⁿ nn'aⁿ na jndyendye, tsoom:

—Cwa candu'yo', ¿cwaanⁿ cwii na wendye joona
l'ue n'om'yoⁿ na catseicandyandoⁿ?

Joona t'ooⁿna, jluena:

—Juu Barrabás.

22 Tax'eennda' Pilato ndaqⁿna. Tsoom:

—Xeⁿ juu Barrabás nndyaañê quia jo' ¿chiuu
nnts'aayoⁿ ñequio Jesús na cwindu'yoⁿ na cwiluiiñe
Cristo?

Cha'tsondye na^{n'}ñeeⁿ t'ooⁿna nnoom, jluena:

—Caty'ioom' jom ts'oom'naaⁿ.

23 Quia jo' tax'ee Pilato ndaqⁿna, tsoom:

—¿Ljoⁿ jnaⁿ tseixmaaⁿ nquiuy'oⁿ?

Saqⁿ majndeiti jla'xuaa na^{n'}ñeeⁿ, jluena:

—Caty'ioom' jom ts'oom'naaⁿ.

24 Jndⁿ na nty'iaa' Pilato na tîcanaⁿñê ñ'oom'ñeeⁿ
hasta manndyo na nla'wendyena nacjoom'm,
quia jo' tcaaⁿ ndaatioo, jñoom'm na jndoo'
cha'tsondye na^{n'}ñeeⁿ. Tsoom:

—Je' mandyuu'a cha calui'yuu'na' na ticachoo^o
jnaⁿ xeⁿ rlacue'yo' tsaⁿm'aa^{n!} na tjaa jnaa^{n!}. Jo'
chii, cajndo' ncjo'yo'.

²⁵ Sqa t'oo^o cha'tsondye na^{n!}ñeeⁿ, jluena:

—Ljo' ch'eena' jâ. Ncjooyâ nnchoonqua^anyâ
jnaⁿ ñequio ndaayâ na nncue' tsaⁿm'aa^{n!}.

²⁶ Jo' chii Pilato seicandyaañê Barrabás cha'xjeⁿ
na taⁿ nn'aⁿ. Ndo' saⁿtjoom na cala'sei' sondaro
'naaⁿaⁿ Jesús. Jndä jo' tquiaanⁿ juu lueena na
caty'ioomna juu ts'oom'naaⁿ.

²⁷ Jndä jo' tyleñ'om sondaro'ñeeⁿ Jesús
naquii'cheⁿ wats'iaaⁿ. Jo' jo' jla'tjomndye cha'tso
ntmaa^{n!} sondaro nacañom'm. ²⁸ Tjeii'na lia^{n!}aⁿ
ndo' jla'cweena cwiicheⁿ liaa jom, liaatco colo
wee juuna!. ²⁹ Ndo' jla'tyjoondyen^a n'oomnioom
cwii tsei. Tioomna juuna' xqueenⁿ cha'cwijom
corona. Ndo' tjaanⁿdyena cwii tsmaaⁿ ts'oo^oⁿ
ntyjaya cha'cwijom ts'ooml'eii' tsaⁿmats'iaaⁿ
t'maⁿ. Jndä chii tyota'na cantyena jo nnoom
na cwe' cwincona jom. Tyoluena:

—Cwila't'maa^{n!}ndyô 'u Rey cwentaa nn'aⁿ
judíos.

³⁰ Mati tyotuee'na ndaajna^{n!} cjoom'm.
Tjeii'ndyena tsmaaⁿ na ndii' ts'oo^oⁿ, tyotmeii^{n!}na
juuna' xqueeⁿ. ³¹ Jndä tjacjoona na cwincona jom,
quia jo' tjeii'na liaatco'ñeeⁿ, jla'cweennda'na
lia^{n!}aⁿ jom. Jndä chii ty'eñ'omna jom na
nnty'ioomna jom ts'oom'naaⁿ.

Cwity'ioomna Jesús ts'oom'naaⁿ

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Xjeⁿ na ma'oocalui'na quii' tsjoom, tjom-
ndyena cwii ts'aⁿ tsjoom Cirene na jndyu Simón.

L'ana na jndei'na' na cjaañ'oom ts'oom'naaⁿ na nñoom Jesús.

³³ Tquieno cwii joo na jndyu Gólgota. Ñ'oomwaa' ñecatsona' Ta Tsei'xqueⁿ Ts'oo. ³⁴ Tquiana winom na nnc'om na tjoom'na' ñequio cwii nasei na ja. Saq tatic'om quia ljeiiⁿ na tjoom' nasei'ñeeⁿ.

³⁵ Ndo' quia jndä ty'ioom sondaro jom ts'oom'naaⁿ, tyo'oona x'iaa na nnty'iaana 'ñeeⁿ nleijnoom' cwii cwii lia^{n'a}. Ndo' na luua' tuii seicandäq'ñena' ñ'oom na seiljeii profeta. Tso: "Tyo'oona x'iaa na nnty'iaana 'ñeeⁿ joona nleijnoom' cwii cwii liaya." ³⁶ Jndä chii ty'ecwindyuaandye sondaro'ñeeⁿ na cwil'ana cwenta Jesús. ³⁷ Ndo' jo ndyeyu ts'om xqueeⁿ ty'ioomna ljeii na t'moⁿna' jnaanⁿaⁿ. Tsona': "Luuae juu Jesús na cwiluiñe Rey cwentaa nn'aⁿ judíos."

³⁸ Mati jo' jo' ty'ioomna we naⁿcanty'ue n'oom'naaⁿ, cwii tsaⁿ'ñeeⁿ ñoom ts'oom'naaⁿ na meintyjee' ntyjaa' Jesús ntyjaya. Ndo' cwiichenⁿ tsaⁿ'ñeeⁿ ñoom ts'oom'naaⁿ na meintyjee' ntyjatymaaⁿ!. ³⁹ Ndo' nn'aⁿ na tyowinom jo' jo' tyoluena ñ'omwi' nacjoo' Jesús. Tyola'caandyena nqueⁿna. ⁴⁰ Tyoluena:

—'Uts'aⁿ na matsu' na nntseityui' wats'om t'maⁿ ndo' ñendyee xuee nntseiwe'nnda' juuna', cwa je' cwji'n'maaⁿndyu' cheⁿnncu'. Xeⁿ mayuu' na cwiluiindyu' Jndä Ty'ooots'om, cwa candyo'cue' ts'oom'naaⁿwaa'!

⁴¹ Ndo' ntyee na cwiluiitquiendye ñequio nn'aⁿ na cwit'moⁿ ljeii na tqueⁿ Moisés, ñequio nn'aⁿ tmaaⁿ fariseos, ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye

naquii' tsjoom cha'tsondye na'ñeeⁿ mati maluaa'
tyola'jnaaⁿ'na Jesús. Tyoluena:

⁴² —Jeeⁿ ya ñetjei'n'maaⁿñê nt'omcheⁿ saa
tileicanda^q nncwji'n'maaⁿñê cheⁿnqueⁿ. Xeⁿ
mayuu' na cwiluiiñê Rey cwentaa jaa nn'aⁿ
Israel, cwa candyocueeⁿ na nñoom ts'oom'naaⁿ
quia jo' nlayuu'a ñ'eⁿñê. ⁴³ Jom matseicantyja'
ts'oom ñequio Ty'oots'om ee tsoom ndaqaya na jom
cwiluiiñê Jnda Ty'oots'om. Jo' chii xeⁿ na mayuu'
na jnda ntyjii Ty'oots'om ñ'eⁿñê, cwji'n'maaⁿñê
juu.

⁴⁴ Ndo' mati naⁿcanty'ue na ñom n'oom'naaⁿ ñ'eⁿ
Jesús, tyotuee'na ñ'omwi' nacjoom'm.

Tquiaañe Jesús na tueeⁿeⁿ

(*Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30*)

⁴⁵ Quia na tuee' na quiajmei^{n!}, teijaaⁿ cha'waa
tsjoomnancue hasta na ndyee na matmaaⁿ. ⁴⁶ Juu
xjeⁿñeeⁿ jndeii seixuaa Jesús, tsoom:

—Elí, Elí, lama sabactani.

(Ñ'oomwaa' matsona': Tsotyaya Ty'oots'om,
¿chiuu na ma'ndii' ja?)

⁴⁷ Cwantindye joo nn'aⁿ na m'aⁿ nndyoo' quia na
jndyena ñ'oommei^{n!}, jluena:

—Tsaⁿm'aa^{n!} macwaaⁿ profeta Elías.

⁴⁸ Ndo' mantya jaleinom cwii ts'aⁿ, tjac'oom
cwii 'naⁿ na ya maw'ana' ndaa. Nchjeeñê ju-
una' naquii' winom na tq, tioom juuna' nnom
tsmaaⁿ cha nndaq^a nncue'cañoomna' 'ndyoo Jesús
na nnc'uu. ⁴⁹ Sqa nt'omcheⁿ nn'aⁿ tyoluena:

—Ca'ndii' jom. Ñe'cantyliaayâ aa
nncwje'cañoom Elías na nncwji'n'maaⁿñê jom.

50 Quia jo' seixuaannda' Jesús jndeii, mana tueen'eⁿ. **51** Ndo' xje^{n!}ñeeⁿ liaatco na ntyjaty'io wats'om t'maⁿ jndii'tcona' hasta xjeⁿ nomtyuaacheⁿ. Jndeii s'eii tyuaa ndo' tiuu ljo'. **52** Mati jnaaⁿ ndei'luaa ndo' jndye nn'aⁿ na jndaq tja na tyola'yu' ñequio Ty'oots'om tando'nnda'na xje^{n!}ñeeⁿ. **53** Quia na jndaq tando'nnda' Jesús, mati na^{n!}ñeeⁿ jlui'na naquii' ndei'luaana, ty'equie'na quii' tsjoom Jerusalén. Jo' jo' teitquioo'ndyena ndaq jndye nn'aⁿ.

54 Ndo' juu capeitaⁿ ñequio sondaro 'naa^{n!}aⁿ na cwil'a cwenta Jesús quia na nty'iaana na s'eii ndo' tqueⁿna cwenta cha'tso na tuii, jeeⁿ ndya' tyuena. Jluena:

—Mayuu'cheⁿ tsaⁿm'aa^{n!} tyoluiiñê Jnda Ty'oots'om.

55 Ndo' jo' jo' m'aⁿ jndye yolcu na cweⁿ cwinty'iaatquiana ljo' cwiluii. Jnaⁿ na^{n!}ñeeⁿ ts'ondaa Galilea, tquiontyjona naxen! Jesús na cwindye'ntjomna nnoom. **56** Qui'ntaaⁿ yolcu'ñeeⁿ ñ'eⁿ María Magdalena ñequio María tsondyee Jacobo ñ'eⁿ José, ndo' ñequio tsondyee ntseinda Zebedeo.

'Oocaty'iuuna Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

57 Quia tuee' na tmaaⁿ, cwii tsantya na jndyu José na jnaⁿ tsjoom Arimatea, cwiluiiñe ts'aⁿ na matseijomñe ñ'oom na t'moⁿ Jesús, **58** tjaaⁿ na m'aaⁿ Pilato, tjacaaⁿ ts'oo Jesús. Ndo' tquiaa Pilato ñ'oom'm na nñe'quia sondaro sei'ts'o 'naa^{n!} Jesús nnom José. **59** Quia jo' tjaco'ñom José Jesús, seityjooñê liaa sábana na lju' juu ts'oo'ñeeⁿ.

60 Jndā chii tjaa'ñē ts'oo'ñeeⁿ naquii' tsue'tsjo' xco na jndā tuiiya na tseixmaⁿna' tsei'tsuaa 'naaⁿaⁿ. Jndā jo' seicuu'ñē 'ndyoo tsei'tsuaa ñequio cwii tsjo' t'maⁿ, mana tjaaⁿ. **61** Ndo' María Magdalena ñequio cwiicheⁿ María nty'iaacheⁿna na luala^s's'aaⁿ. Ty'ewindyuaandyena ndyeyu 'ndyoo tsei'tsuaa'ñeeⁿ.

Cwil'a sondaro cwenta tsei'tsuaa

62 Xuee na tuii na luala^s, maxuee na cwila'jndaa'ndye nn'aⁿ 'naⁿ na nlcaⁿna' joona ee na 'io xuee na nnta'jndyeena. Quia na teincoo cwiicheⁿ xuee, ntyee na cwiluitquiendye ñequio nn'aⁿfariseos, ñecwii tmaaⁿ ty'ena na m'aaⁿPilato.

63 Jluena nnoom:

—'U ta gobiernom, cwijaañjoom' n'ooⁿyâ ñ'oom na tyotso tsaⁿcantu'ñeeⁿ quia ndi wanoom'm. Tsoom na xuee jndā ndyee nncwando'xcoom jndā na tueeⁿeⁿ. **64** Cwe' jo' l'ue n'ooⁿyâ na catsaⁿntjom' sondaro 'naⁿ', na c'oocal'ana cwenta tsei'tsuaⁿaⁿ hasta xeⁿjndā teinom ndyee xuee cha nntseicu'na^s na joo nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñē nlquie'cañomna ndo' nnty'ueena sei'ts'o 'naaⁿaⁿ, jndā jo' nluena ndaqⁿ nn'aⁿ na jom jndā mawando'xcoom na tueeⁿeⁿ. Ndo' juu cantuwaa^s t'maⁿti ññequivu'nn'aⁿna^s nn'aⁿ nchiiti ñ'oom na ñeseineiⁿ xjeⁿ na ñetanoom'm.

65 T'ø Pilato ndaqⁿana, tsoom:

—Nmeiⁿ sondaro na mañequia luee'yo!. Cwa catsa'yo' ñ'eⁿndyena. Ya ya cwenta cal'a'yo' tsei'tsuaa'ñeeⁿ.

66 Quia jo' ty'e naⁿñeeⁿ. Ty'ela'cu'tyeⁿna tsei'tsuaa. Ty'ioomna sayo yuu na ntjom 'ndyoo tsue'tsjo' quio tsjo' t'maⁿ cha nnqoⁿ xeⁿ

nntseicanaaⁿñe ts'aⁿ. Jndā chii 'ndyena sondaro na nl'a cwenta tsei'tsuaa.

28

Tando'xco Jesús

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Jndā teinom xuee na cwita'jndyee nn'aⁿ judíos ndo' jndā jaawixuee xuee najndyee smanaⁿ, quia jo' tja María Magdalena ñequio cwiicheⁿ María, ty'ecajndoo'na tsei'tsuaa. ² Mats'ia jo' jndeii s'eii. Ee cwii ángel cwentaa' Ty'ooots'om jnaaⁿ cañoom'luee, jndyocueeⁿ na waa tsei'tsuaa. Teiñooⁿ tsjo' na ta' 'ndyoo tsei'tsuaa'ñeeⁿ, tjacjom nacjoo'na'. ³ Cha'waañê caxueeñê cha'cwijom chomtsuee. Ndo' canchii' liaⁿ'aⁿ cha'na canchii' tsaaⁿ. ⁴ Ndo' sondaro na cwil'a cwenta tsei'tsuaa, quia na nty'iaana ángel'ñeeⁿ tyoteindyena, tquiaandyena nomtyuaa, cha'cwijom l'oo joona.

⁵ Quia jo' seineiⁿ ángel ndaq̄a yolcu'ñeeⁿ, tsoom:

—Tilacatyuendyo!. Ee mantyjiya na Jesús cwil'ue'yo', nquii tsaⁿ na ty'ioom nn'aⁿ ts'oomee'naaⁿ. ⁶ Je' tac'oomñê ñjaanⁿ, ee na jndā mawando'xcoom na tueenⁿeⁿ cha'xjeⁿ ñ'oom ñetsoom. Quiocanty'ia'yo' yuu ñetacatyeeⁿ. ⁷ Jndā jo' calatyua'yo', catsalacandii'yo' nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê na jndā mawando'xcoom. Ndo' candu'yo' na mawjaañetyeeⁿ ts'onda Galilea, jndā jo' catsantjo'yo!. Jo' jo' nleicwindyo' ñ'eⁿñê. Ñ'oommeiinⁿ jndyocatsjooya ndaq̄a'yo'.

⁸ Ndo' yolcu'ñeeⁿ, jndeii jlui'na tsei'tsuaa, jeeⁿ tyuena ndo' neiiⁿna. Jla'tyuua'na na nla'candiina nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿñê na luaa'jndyena. ⁹ Ndo' mats'ia jo' tjomndyena Jesús.

Tquiaaⁿ na xmaⁿndyena. Ndo' ta'na cantyena, ta'xcweendyena nc'eeⁿ na tyola't'maaⁿ'ndyena jom. ¹⁰ Ndo' tso Jesús ndaⁿana:

—Tilacatyuendyo!. Catsa'yo', tsalacandii'yo' nn'aaⁿya na c'oona ts'ondaⁿ Galilea. Jo' jo' nnty'iaana ja.

Ñ'oom na tyolue sondaro

¹¹ Yocheⁿ na 'oo yolcu'ñeeⁿ, nt'om sondaro na tyol'a cwenta tsei'itsuaa ty'equie'na quii' tsjoom Jerusalén, ty'ela'candiina ntyee na cwiluiitquiendye cha'tso na tuii. ¹² Ndo' ntyee'ñeeⁿ jla'tjoom'na ñ'oom ñequio nn'aⁿ na cwiluiitquiendye naquii' tsjoom, mat'maaⁿ tsjo'ñjeeⁿ tquiana ndaⁿa sondaro'ñeeⁿ. ¹³ Ndo' jluena ndaⁿa naⁿñeeⁿ:

—Candu'yo' ndaⁿa nn'aⁿ na cwe' natsjom tquie'cañom nn'aⁿ na cwila'jomndye ñ'eⁿ Jesús. Tquiocanty'ueena sei'ts'o 'naan'aⁿ xjeⁿ na cwinda'yo!. ¹⁴ Tinc'om'yo' ñ'omtiuu tjaa ljo' nntjom'yo', ee xeⁿ nndii gobiernom ñ'oomwaa', jâ manquiuyâ chiuu nlui'ljuu' ñ'oom 'naⁿ'yo' lcaa'.

¹⁵ Ndo' to'ñoom sondaro tsjo'ñjeeⁿñeeⁿ. To'na, tyot'oomna ñ'oom cha'xjeⁿ na jndⁿa jndyena na caluena. Cwe' jo' hasta je'cheⁿ ndicwaⁿ cwila'neiⁿ nn'aⁿ judíos na ty'ecanty'uee nn'aⁿ sei'ts'o 'naaⁿ Jesús.

*Jesús majñoom nn'aⁿ na c'oonquiana ñ'oom'm
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁶ Quia jo' jâ na canchoo'cwiindyô saayâ ts'ondaⁿ Galilea. Saawaayâ cwii ta yuu na jndⁿa seicandii Jesús na catsaayâ. ¹⁷ Xjeⁿ na nty'iaayâ

jom tyolat'maaⁿ'ndyô jom. Saa ñ'eeⁿ cwantindyô na tijndaa' nquiuyâ aa mayuu' na jom. ¹⁸ Quia jo' seicandyoo'ñê nacañoomyâ. Tsoom ndaayâ:

—Nandye cañoom'luee ñequio tsjoomnancue, cha'waa matseixmaⁿya najndo, ¹⁹ jo' chii catsa'yo' na m'aⁿ nn'aⁿ ticwii cwii ndyuua. Nñle'quia'yo' ñ'oom naya ndaana cha nla'yu'na ñ'eⁿndyô. Callats'oomndyo' joona ñequio xuee' Tsotyaya, ñequio xuee Ja na Jnaaⁿ, ndo' ñequio xuee' Espíritu Santo. ²⁰ Cat'moⁿ'yo' na cala'candâna cha'tso ñ'oom na jnda tquiaya ndaa'yo'. Ndo' cjaañjoom' n'om'yo' na m'aaⁿya ñ'eⁿndyô' ticwii xuee, hasta na nnty-cwii tsjoomnancue. Amén.

cli

**Ñ'oom xco na tqueⁿ ty'oots'om cantxja 'naa'
Jesucristo
New Testament in Amuzgo, Guerrero
(MX:amu:Amuzgo, Guerrero)**

copyright © 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amuzgo, Guerrero

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amuzgo, Guerrero

amu

Mexico

Copyright Information

© 1999, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amuzgo, Guerrero

© 1999, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2014-04-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files

dated 29 Jan 2022

f19bf10d-b9f4-54f8-aa78-06ee36e6a7cd